

Quick scan Archeologie en Cultuurhistorie Krimpenerwaard

Programma bureau Krimpenerwaard, DOS 2021-0000663

20 oktober 2021

Contactpersonen

JORRIT VAN ZANDEN
Technisch manager

T +31 (0)884261755
M +31 (0)627060537
E jorrit.vanzanden@arcadis.com

Arcadis Nederland B.V.
Postbus 4205
3006 AE Rotterdam
Nederland

Inhoudsopgave

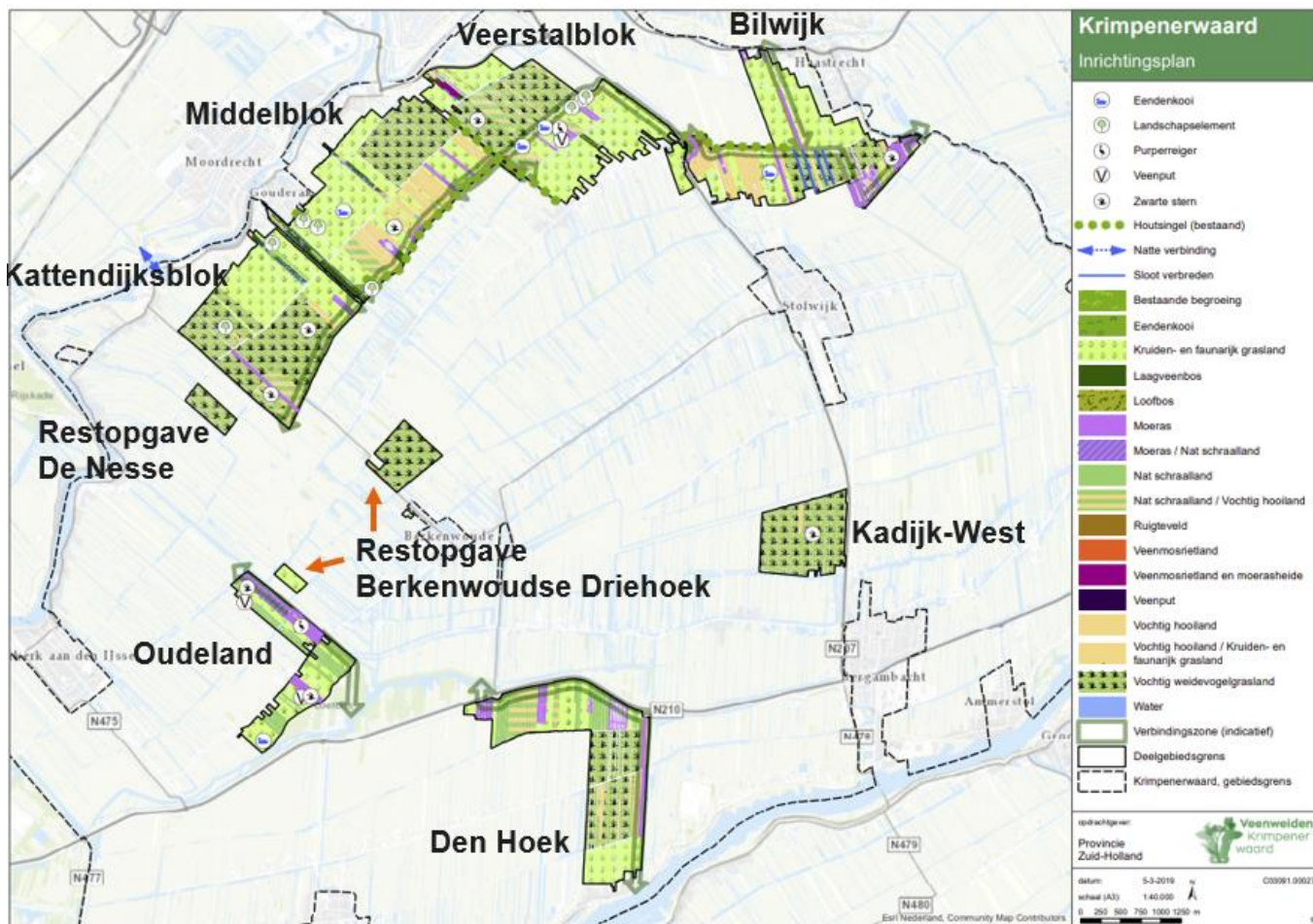
1	Aanleiding Quick scan	6
1.1	Doel van het onderzoek	6
1.2	Onderzoeksgebied	7
1.3	Toekomstige ontwikkelingen	7
1.4	Administratieve gegevens	9
1.5	Beschikbare informatie	9
1.5.1	De zes pijlers van cultureel erfgoed	9
1.5.2	Methodiek archeologie	10
1.6	Wetgeving en beleid	11
1.7	Gemeentelijk beleid archeologie	11
1.8	Gemeentelijk beleid cultuurhistorie	13
2	Landschap	15
2.1	Inleiding	15
2.2	Geologie en geomorfologie	15
2.3	AHN3 en bodem	19
2.3.1	Bodem	20
2.3.2	Water	20
2.3.3	Vergravingen	20
3	Historie	22
3.1	Ontstaansgeschiedenis en historisch landgebruik	22
3.2	Bewoning in de prehistorie en Romeinse tijd	23
3.3	Bewoning in de Middeleeuwen en Nieuwe tijd	23
3.4	Historisch kaartmateriaal	25
4	Archeologie	30
4.1	Archeologische informatie	30

4.1.1	Terreinen van Provinciaal Belang	32
4.1.2	Eerder uitgevoerd onderzoek	32
4.1.3	Vondstlocaties en waarnemingen	32
4.2	Verwachte archeologische waarden	32
5	Erfgoedwaarden	34
5.1	Historisch landschap	34
5.1.1	Historische geografie	34
5.1.2	Landschap	34
5.1.3	Instandhouding en versterking van het cultureel erfgoed	35
5.1.4	Historisch groen	41
5.2	Natuurlijk erfgoed	42
5.3	Immaterieel erfgoed	42
5.4	Gebouwd erfgoed	42
5.5	Collecties en objecten	44
6	Den Hoek	45
6.1	Conclusie en advies archeologie	45
6.2	Conclusie en advies cultuurhistorie	48
6.3	Eisen voor het ontwerp	51
7	Veerstalblok (het Beijersche)	52
7.1	Conclusie en advies archeologie	52
7.2	Conclusie en advies cultuurhistorie	55
7.3	Eisen voor het ontwerp	58
8	Oudeland	59
8.1	Conclusie en advies archeologie	59
8.2	Conclusie en advies cultuurhistorie	61
8.3	Eisen voor het ontwerp	63
9	Restopgave Berkenwoudse Driehoek	64
9.1	Conclusie en advies archeologie	64
9.2	Conclusie en advies cultuurhistorie	65
9.3	Eisen voor het ontwerp	67
10	Kadijk-west	68
10.1	Conclusie en advies archeologie	68

10.2	Conclusie en advies cultuurhistorie	70
10.3	Eisen voor het ontwerp	72
11	Middelblok	73
11.1	Conclusie en advies archeologie	73
11.2	Conclusie en advies cultuurhistorie	75
11.3	Eisen voor het ontwerp	78
12	Kattendijksblok	79
12.1	Conclusie en advies archeologie	79
12.2	Conclusie en advies cultuurhistorie	82
12.3	Eisen voor het ontwerp	84
13	Restopgave de Nesse	85
13.1	Conclusie en advies archeologie	85
13.2	Conclusie en advies cultuurhistorie	86
13.3	Eisen voor het ontwerp	87
14	Bilwijk	88
14.1	Conclusie en advies archeologie	88
14.2	Conclusie en advies cultuurhistorie	90
14.2.1	Overtuin Bisdom van Vliet	93
14.2.2	Rijksmonument Molenrestant Molen van Hol	94
14.2.3	Beschermd Stads- en dorpsgezicht Haastrecht	95
14.3	Eisen voor het ontwerp	96
Bronnen		97
Colofon		

1 Aanleiding Quick scan

Door Provincie Zuid Holland te Den Haag is op 25 maart 2021 schriftelijk opdracht gegeven aan Arcadis Nederland B.V. voor het uitvoeren van diverse onderzoeken en het opstellen van een VO, DO en bestek ten behoeve van de natuurontwikkeling in de Krimpenerwaard. Het projectgebied omvat de volgende deelgebieden: Den Hoek, Bilwijk, Veerstalblok (het Beijersche), Middelblok, Kattendijksblok, Oudeland, Kadijk-West, restopgave de Nesse en restopgave Berkenwoudse Driehoek en heeft een totaaloppervlakte van circa 1.750 hectare.

Figuur 1 Inrichtingsplan en ligging plangebieden op de topografische kaart.

1.1 Doel van het onderzoek

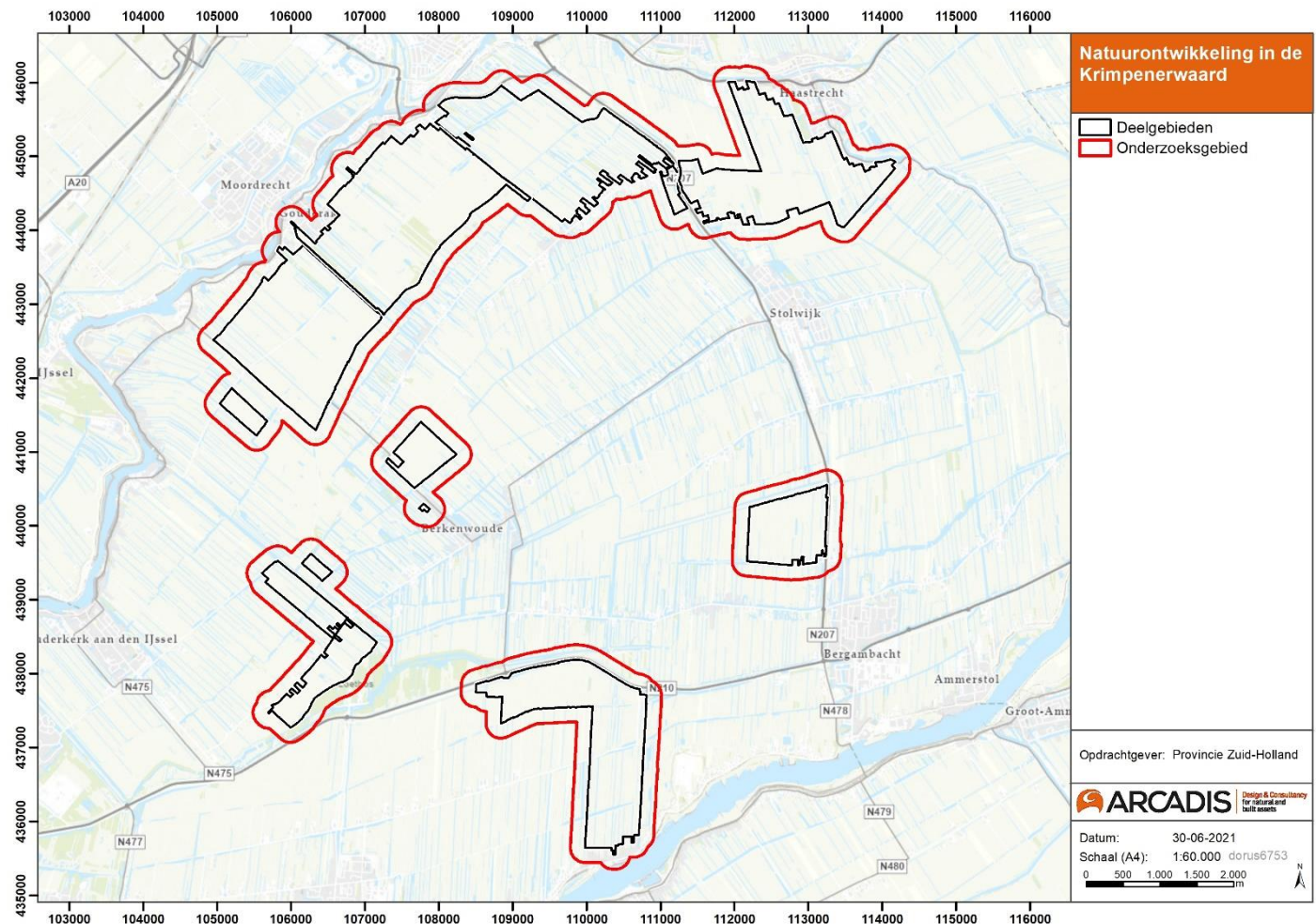
Het doel van deze Quick scan (bureau onderzoek) is om inzicht te verschaffen in de cultuurhistorische waarden die zich in en om het plangebied kunnen bevinden. Op basis van een beknopte inventarisatie van deze waarden kunnen risico's en kansen in kaart worden gebracht. Ten tweede wordt er een beleidscheck en beknopte inventarisatie archeologie uitgevoerd. Hiermee worden de risico's voor archeologie inzichtelijk gemaakt.

De resultaten uit dit onderzoek kunnen bepalend zijn voor:

- Knelpunten ten aanzien van het huidig ontwerp (inrichtingsplan Krimpenerwaard, 5 maart 2019) voor de verschillende deelgebieden;
- Eisen voor de uitwerking van inrichtingsplan naar VO-ontwerp, DO-ontwerp en bestek;
- Het vervolg onderzoek/ stappen dat nog gedaan moet worden om aanvullende eisen te verkrijgen.

1.2 Onderzoeksgebied

Het te onderzoeken plangebied Krimpenerwaard kan verdeeld worden in negen gebieden (Figuur 2). Het onderzoeksgebied omvat de volgende deelgebieden: Den Hoek (242 hectare), Bilwijk (260 hectare), Veerstablok (het Beijersche) (303 hectare), Middelblok (357 hectare), Kattendijksblok (284 hectare), Oudeland (107 hectare), Kadijk-West (93 hectare), restopgave de Nesse (17 hectare) en restopgave Berkenwoudse Driehoek (48 hectare) en heeft een totaaloppervlakte van circa 1750 hectare. Voor deze QuickScan wordt een onderzoeksgebied van 200 meter om het plangebied aangehouden.

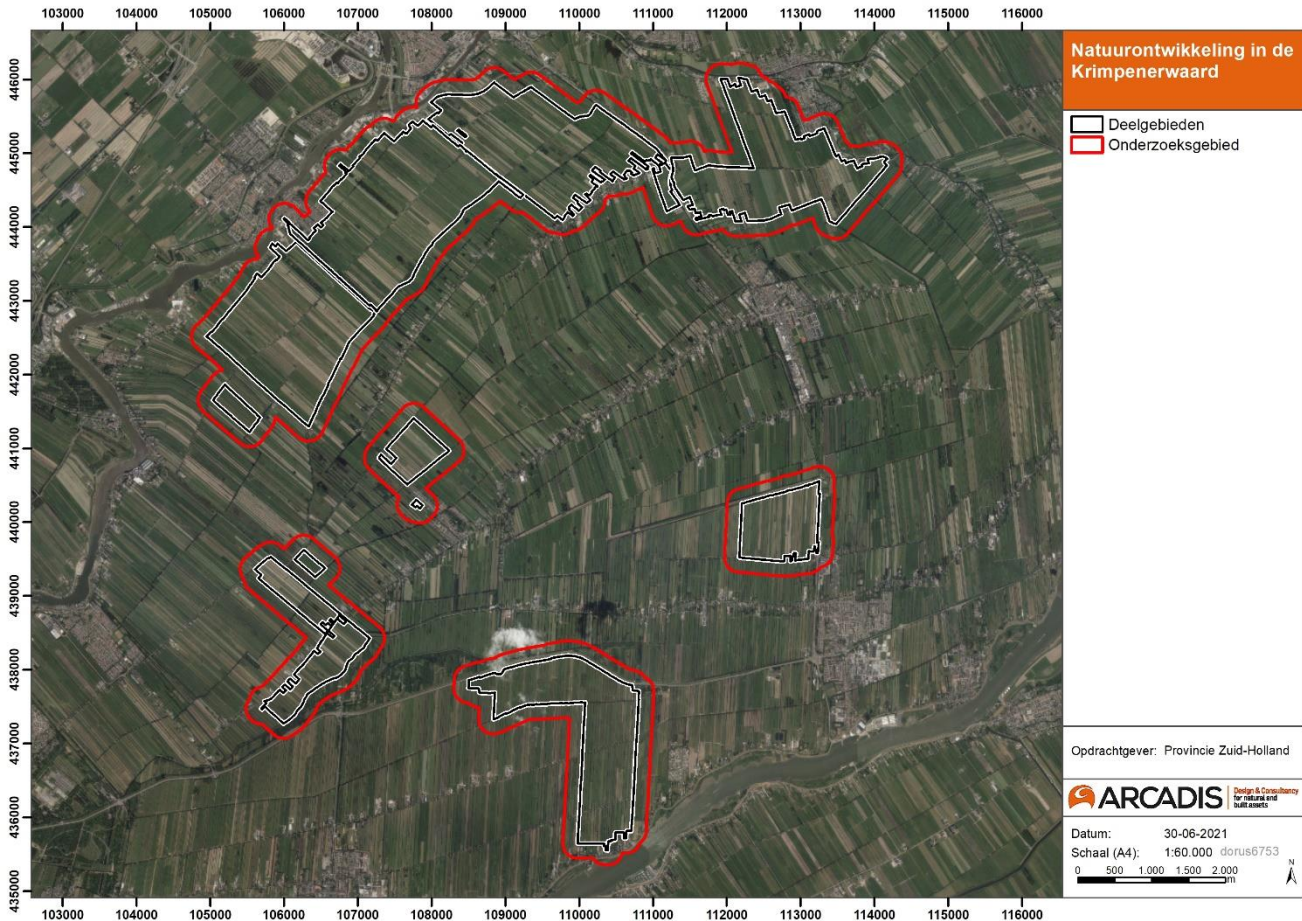
Figuur 2 Het plan- en onderzoeksgebied op de topografische kaart.

1.3 Toekomstige ontwikkelingen

In Nederland bestaat een groot deel van het landoppervlak al eeuwenlang uit agrarisch gebied. De agrarische activiteit is gedurende die periode op verschillende manieren veranderd maar het landschap heeft altijd plaats geboden aan verschillende soorten die profiteerden van het menselijk gebruik van het landschap. Toen echter in de loop van de 20ste eeuw de landbouw veel intensiever werd en het landschap eenvormiger, zijn veel van deze natuurwaarden afgenomen in aantal en diversiteit. Uit onderzoek blijkt dat de afgelopen periode tussen 1990 en 2013 de biodiversiteit in het agrarisch gebied in Nederland tot 40% is afgenomen (Wereld Natuurfonds, 2015). Ook buiten de agrarische gebieden neemt de biodiversiteit af. Om deze afname te stoppen en de biodiversiteit weer te herstellen, zijn op Rijk- en Europees niveau beleidsprogramma's gestart. In de jaren '90 werd de Ecologische Hoofdstructuur (later het Natuurnetwerk Nederland; NNN) en het Natura 2000-programma opgetuigd. Begin deze eeuw werd vanuit Europa de Kaderrichtlijn Water ingesteld die tot doel heeft de waterkwaliteit te verbeteren. De beleidsprogramma's zijn vertaald naar opgaven per provincie en per gebied.

Een deel van de NNN-en KRW-opgave is in de Krimpenerwaard terecht gekomen in de vorm van 2.250 hectare te realiseren natuur met een goede ecologische en chemische waterkwaliteit in de sloten.

Het project bevindt zich in de inventarisatie en ontwerpfase. Dit betekent dat de ingrepen die uitgevoerd worden binnen het plangebied nog niet vastgesteld zijn.

Figuur 3 Het plan- en onderzoeksgebied op de luchtfoto.

1.4 Administratieve gegevens

Tabel 1: Objectgegevens onderzoek

Objectgegevens onderzoek	Projectnaam
Projectnaam	Natuurontwikkeling Krimpenerwaard
Plaats	o.a. Stolwijk
Gemeenten	Krimpenerwaard
Provincie	Zuid-Holland
Oppervlakte plangebied	Circa 1750 ha.
Uitvoerder	Arcadis Nederland BV
Auteur	Wanda Zijl
Contactpersoon	Wanda Zijl Arcadis Nederland B.V. wanda.zijl@arcadis.com
Uitvoeringsperiode onderzoek	juni-oktober 2021
Beheerder en plaats documentatie	Arcadis Nederland BV, locatie Arnhem

1.5 Beschikbare informatie

1.5.1 De zes pijlers van cultureel erfgoed

Arcadis streeft naar een **integrale aanpak van erfgoed**. Erfgoed bevat **zes pijlers**: historisch landschap, gebouwd erfgoed, objecten & collecties, natuurlijk erfgoed, immaterieel erfgoed en archeologie. Deze aspecten vertonen een grote verbondenheid en onderlinge samenhang. Een integrale benadering van deze aspecten heeft een meerwaarde voor het project waarbinnen het wordt uitgevoerd. Het zorgt ervoor dat er een gedegen **inventarisatie** beschikbaar is en dat er een **integrale erfgoedwaardering** kan worden uitgevoerd.

Figuur 4. De zes pijlers van cultureel erfgoed.

Erfgoed vormt een basis voor de planvorming, het omgevingsproces, het ontwerp en de uitvoering. Het biedt kennis, inspiratie en handvatten voor het formuleren van risico's en kansen. De pijlers zullen niet allemaal van even groot belang zijn in ieder project en met onze werkwijze hebben we dat vroeg in het proces in beeld. Hierdoor kunnen kansen en risico's worden meegenomen en vindt zorgvuldige besluitvorming plaats.

Methodiek

Voor het aspect cultuurhistorie zijn de relevante identiteitsbepalende cultuurhistorische patronen en elementen beschreven. Het gaat om de sporen die de mens heeft nagelaten in het landschap, in samenhang met de oorspronkelijke vorm van het landschap.

Om tot een overzicht te komen van de kenmerkende elementen, is gebruik gemaakt van bestaande literatuur

- Cultuurhistorische Atlas (Provincie Zuid-Holland);
- Omgevingsvisie Krimpenerwaard ontwerp 26 november 2020;
- Kwaliteitskaart (Provincie Zuid-Holland);
- Historische kaarten: Topografisch Militaire Kaarten, kadasterkaart 1811-1832, Bonnekaart 1900.

In deze QuickScan willen we ingaan op de pijler archeologie, maar benoemen we ook de andere pijlers indien relevant. Archeologisch onderzoek richt zich op de overblijfselen van menselijk handelen uit het verleden. Deze overblijfselen zijn achtergebleven als sporen en artefacten in de bodem.

Zes pijlers

Bij de pijler historisch landschap worden de elementen die behoren tot de historische geografie beschreven. Dit zijn cultuurhistorische punten, lijnen en vlakken, zoals cultuurhistorische landschappen, historisch groen, historische paden, sloten, dijken, beplantingen etc. als ook historische zichtlijnen en historische wegen-, verkavelings- en beplantingspatronen etc.

Het gebouwde erfgoed bestaat uit de elementen die behoren tot de historische (steden)bouwkunde. Hieronder vallen beschermde stads- en dorpsgezichten, Rijksmonumenten, en waardevolle bouwkundige objecten (molens, boerderijen, sluizen, etc.) en ensembles (erven, dorpen, linten, landgoederen, etc.).

Onder de pijler Objecten en Collecties valt onder andere roerend erfgoed zoals museumcollecties. Kunstwerken zoals standbeelden in de publieke ruimte behoren hier ook bij.

Tot het natuurlijk Erfgoed behoren elementen in het landschap die door natuurlijke processen zijn gecreëerd. Ze vormen bijzondere elementen in het landschap zoals bijvoorbeeld een steilrand of een stuwwal. Ook aardkundige waarden vallen onder deze pijler.

Immaterieel erfgoed omvat sociale gewoonten, voorstellingen, rituelen, tradities, uitdrukkingen, bijzondere kennis of vaardigheden. Het betreft levend erfgoed, dat wordt overgedragen van generatie op generatie, belangrijk is voor een gemeenschappelijke identiteit en zo een belangrijke verbinding maakt met de geschiedenis van een plek en de huidige bewoners.

1.5.2 Methodiek archeologie

De werkzaamheden bestaan uit het opstellen van een QuickScan archeologie. Het resulterende rapport is geen KNA-document en heeft als zodanig geen status. Voor deze QuickScan zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

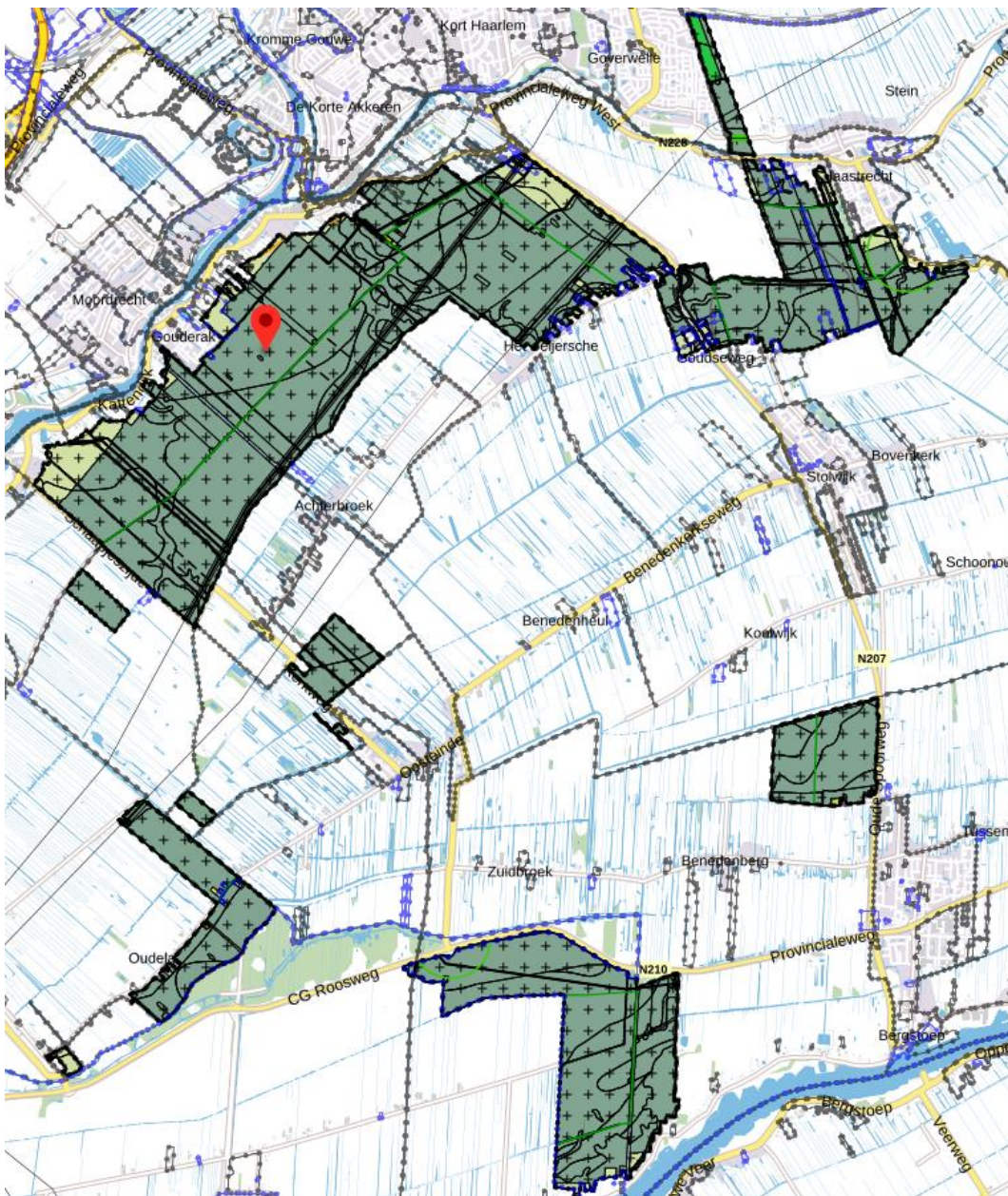
- Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart (gemeente Krimpenerwaard 2016);
- Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard (gemeente Krimpenerwaard 2019-03-05);
- Geologische, geomorfologische, paleogeografische en bodemkaarten, het AHN3;
- Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en informatie uit ARCHIS3 (archeologische database);
- Relevante publicaties van reeds uitgevoerd archeologisch onderzoek.

1.6 Wetgeving en beleid

Het juridisch- en beleidskader wordt gevormd door het Verdrag van Valletta 1992, de Erfgoedwet 2016, de Monumentenwet 1988, de Wet ruimtelijke ordening (Wro), de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), het provinciaal beleid en het gemeentelijk beleid.

1.7 Gemeentelijk beleid archeologie

Het plangebied ligt binnen de gemeente Krimpenerwaard (Figuur 2). Conform het bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard (05-03-2019) is op het plangebied meerdere dubbelbestemmingen 'Waarde – Archeologie' van toepassing (zie Figuur 5). Dit betekent dat archeologisch onderzoek verplicht is bij het uitvoeren van werkzaamheden met een verschillende oppervlakteverstoring en diepteverstoring (Tabel 2) (www.ruimtelijkeplannen.nl).

Figuur 5 Dubbelbestemmingen archeologie, gemeente Krimpenerwaard.

Om een goed onderbouwde belangenafweging te kunnen maken heeft de gemeente Krimpenerwaard een archeologische beleidskaart vastgesteld die onderdeel uitmaakt van de Nota archeologie. Op de beleidskaart staan gebieden met archeologische waarden en verwachtingswaarden (Figuur 25aangegeven die de basis vormen voor de bescherming van archeologische (verwachtings) waarden in bestemmingsplannen. Op basis van de archeologische beleidskaart zijn 8 categorieën te onderscheiden, elk met een 'eigen' beschermingsregime.

1. Archeologische monumenten (WA-1) Dit betreft de terreinen van Provinciaal Belang die op de Archeologische Monumentenkaart zijn opgenomen (AMK-terreinen). In de gemeente Krimpenerwaard komen terreinen voor van (zeer) hoge archeologische waarde. Deze terreinen zijn beschermd in de provinciale Verordening Ruimte uit 2016. Dit betekent dat de terreinen van Provinciaal Belang geen vrijstelling in oppervlakte kennen. Het beleid van de gemeente Krimpenerwaard is hierop afgestemd. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.
2. Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen (WA-2) Deze categorie betreft terreinen en/of zones waar de aanwezigheid van archeologische resten is vastgesteld of de verwachting voor de aanwezigheid hiervan (zeer) hoog is. Het gaat hierbij enerzijds om de historische dorpskernen met kerkterreinen en begraafplaatsen. Deze categorie betreft anderzijds ook de archeologische en historisch geografische vindplaatsen, waarvoor nog geen begrenzing en waardering is vastgesteld. Ook de dagzomende rivierduinen – donken – vallen in deze categorie, aangezien uit onderzoek blijkt dat deze (vrijwel) altijd bewoond zijn geweest vanaf de Prehistorie en er derhalve sprake is van een zeer hoge archeologische verwachting. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 50 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.
3. Historische bewoningslinten, dijken (WA-3) Deze categorie betreft de middeleeuws bewoningslinten langs de Lek, Hollandsche IJssel en in de binnengebieden (zone van 100 m), waarvoor een (zeer) hoge verwachting geldt ten aanzien van verspreide bewoning uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd (met name huisplaatsen en boerderijen). Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 100 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.
4. Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen (WA-4) In deze categorie vallen de oever-, overslag- en crevassezones van de Hollandsche IJssel en de Lek. Deze liggen aan en dicht onder het maaiveld en kennen een middelhoge verwachting voor archeologische resten uit de periode Late IJzertijd-Middeleeuwen. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 1000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.
5. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen (WA-5) Deze categorie bestaat uit de afgedekte afzettingen van de stroomgordels van het Graaf riviersysteem en uit rivierduinafzettingen die niet binnen WA-2 of WA-3 vallen. Voor de rivierduinafzettingen geldt een zeer hoge tot hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen vanaf het Laat Paleolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 1,5 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.
6. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen (WA-6) Deze categorie omvat de stroomgordels die behoren tot het Benschopriviersysteem. Dit riviersysteem heeft een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum en Bronstijd. Tot deze categorie behoren tevens de afgedekte rivierduinen die buiten de overige categorieën vallen. De verwachting voor deze landschappelijke eenheden is zeer hoog voor het Laat Paleolithicum en Mesolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.
7. Zones met een lage verwachting (WA-7) Deze categorie betreft de zones met een lage archeologische verwachting in de komgebieden buiten de bewoningszones en/of overige verwachtingszones waarvoor een vrijstellingsgrens met een grotere diepte geldt. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 10.000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.
8. Waterbodems (WA-8) De Lek en (gekanaliseerde) Hollandsche IJssel zijn aangemerkt als Rijkswater. Formeel betekent dit dat Rijkswaterstaat (die geadviseerd wordt door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) de waterbeheerder is. Bij ingrepen in de waterbodems dient archeologisch onderzoek onder water uitgevoerd te worden conform de vigerende KNA-waterbodems.

Tabel 2: Categorieën en bijbehorend archeologisch beleid.

Categorie	Zone	Beleid
WA-1	Archeologische monumenten	dieper dan 30 cm - mv
WA-2	Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen	groter dan 50 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-3	Historische bewoningslinten, dijken	groter dan 100 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-4	Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen	groter dan 1000 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-5	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 150 cm - mv
WA-6	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 300 cm - mv
WA-7	Zones met een lage verwachting	groter dan 10000 m ² en dieper dan 300 cm - mv
WA-8	Waterbodems	Onderzoeksplicht waterbodem

1.8 Gemeentelijk beleid cultuurhistorie

Conform het bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard (05-03-2019) is op het plangebied een enkelbestemmingen 'Natuur' van toepassing.

Deze voor 'Natuur' aangewezen gronden zijn bestemd voor;

- het behoud, het herstel en de ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden van het veenweidelandschap, waaronder begrepen openheid en het verkavelingspatroon, in de vorm van een natuurgebied.
- watergangen en andere waterpartijen, waterhuishoudkundige voorzieningen, oevers, dammen en bruggen;
- extensief recreatief medegebruik;

Beschermd dorpsgezicht

Haastrecht Haastrecht is aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Hieronder valt niet alleen de historische nederzetting Haastrecht, maar ook de boezemsystemen rondom de nederzetting. Het beschermd dorpsgezicht overlapt deels het plangebied van het voorliggende bestemmingsplan. Het gaat om gronden aan de zuidwestzijde van de kern Haastrecht, in het deelgebied Bilwijk. Deze gronden behoren tot het beschermd dorpsgezicht vanwege de hier gelegen Boezem van Bergambacht.

Het beschermd dorpsgezicht wordt niet aangetast door de natuurontwikkeling in het plangebied. De structuur van de boezem van Bergambacht blijft geheel intact. De natuur wordt zorgvuldig ingebed in deze structuur.

Doel van de aanwijzing tot beschermd dorpsgezicht is om de karakteristieke, met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als zwaarwegend belang bij eventuele ontwikkelingen binnen het gebied. De aanwijzing beoogt het behoud van de ruimtelijke structuren, van de beeldkwaliteit van de bebouwing in en aan de openbare ruimte en van de belangrijke groene open ruimtes.

Ter bescherming van het beschermd dorpsgezicht Haastrecht is in het bestemmingsplan de dubbelbestemming 'Waarde - Cultuurhistorie 2' opgenomen. Bescherming geschiedt via een bouwverbod, een omgevingsvergunningenstelsel voor het uitvoeren van werken en werkzaamheden en een vergunningstelsel voor het slopen van een bouwwerk. Van het bouwverbod kan bij omgevingsvergunning worden afgeweken indien de cultuurhistorische waarde van het beschermd dorpsgezicht niet onevenredig wordt aangetast. Hiervoor is wel een advies van de commissie Ruimtelijke Kwaliteit van de gemeente Krimpenerwaard vereist.

Monumenten

In het plangebied heeft één pand de status van rijksmonument, het molenrestant in deelgebied Bilwijk. De gronden met deze aanduidingen zijn mede bestemd voor het behoud van de cultuurhistorisch waardevolle bebouwing. Bij het (ver)bouwen dient rekening te worden gehouden met bijzondere bepalingen die voortvloeien uit de monumentenstatus.

Cultuurhistorisch landschap

Het veenweidelandschap in het plangebied is cultuurhistorisch waardevol. De cultuurhistorische waarden zijn gelegen in:

- het verkavelings- en slotenpatroon;
- de openheid;
- karakteristieke landschapselementen.

De deelgebieden Veerstalblok en restant opgave Berkenwoudse Driehoek liggen in het kroonjuweel Middengebied van de Krimpenerwaard, de overige deelgebieden grenzen eraan. Het is een ruimtelijke eenheid met een heldere begrenzing die bestaat uit landscheidingskaden, vaarten en vlieten. De verkaveling en het watersysteem zijn nog grotendeels intact en bepalend voor de maat van de openheid, het regelmatige landschapspatroon (opgebouwd uit achtereenvolgens een ontginningsbasis, open gebied en een achtergrens) en de oost-west georiënteerde nederzettingsstructuur. Het centrumgebied heeft een waterrijk karakter. Erfbeplanting, rijen knotwilgen en het opgaand groen van eendenkooien en geriefbosjes maken het vlakke veenweidelandschap erfahrbaar. De kilometerslange bebouwingslinten contrasteren met de openheid van het veenweidegebied en hebben door de vele open spaties in het lint een sterke relatie met het landschap.

Voor kroonjuwelen geldt de algemene sturingsrichtlijn behoud van uitzonderlijke kwaliteit. Met deze richtlijn wordt aangegeven hoe de provincie in beginsel met ontwikkelingen wil omgaan wat betreft cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit. Cultuurhistorie is hier dé drager van ruimtelijke ontwikkeling.

Uitgangspunt is om bij toekomstige ontwikkelingen: zowel de structuur alsook van fysieke elementen (gebouwen, waterlopen, kades, e.d.) te behouden en versterken van door het herkenbaar houden van de ruimtelijke kenmerken hiervan (verkavelingspatroon, openheid, bebouwingsstructuur, profiel van kades, wegen en waterlopen).

Dit betekent dat bij ruimtelijke ontwikkelingen die strijdig zijn met genoemd uitgangspunt de cultuurhistorische en landschappelijke belangen in principe prevaleren boven andere belangen c.q. dat ruimtelijke ontwikkelingen die strijdig zijn met genoemd uitgangspunt in principe uitgesloten zijn (tenzij sprake is van een groot openbaar/maatschappelijk belang). Ruimtelijke ontwikkelingen die passen binnen genoemd uitgangspunt zijn in principe mogelijk.

2 Landschap

2.1 Inleiding

De keuze voor een vestigingslocatie werd in het verleden in grote mate bepaald door de landschappelijke omgeving en de mogelijkheden die hierin geboden werden. De locatie was afhankelijk van de landschappelijke omstandigheden en voorwaarden veranderden gedurende de perioden.

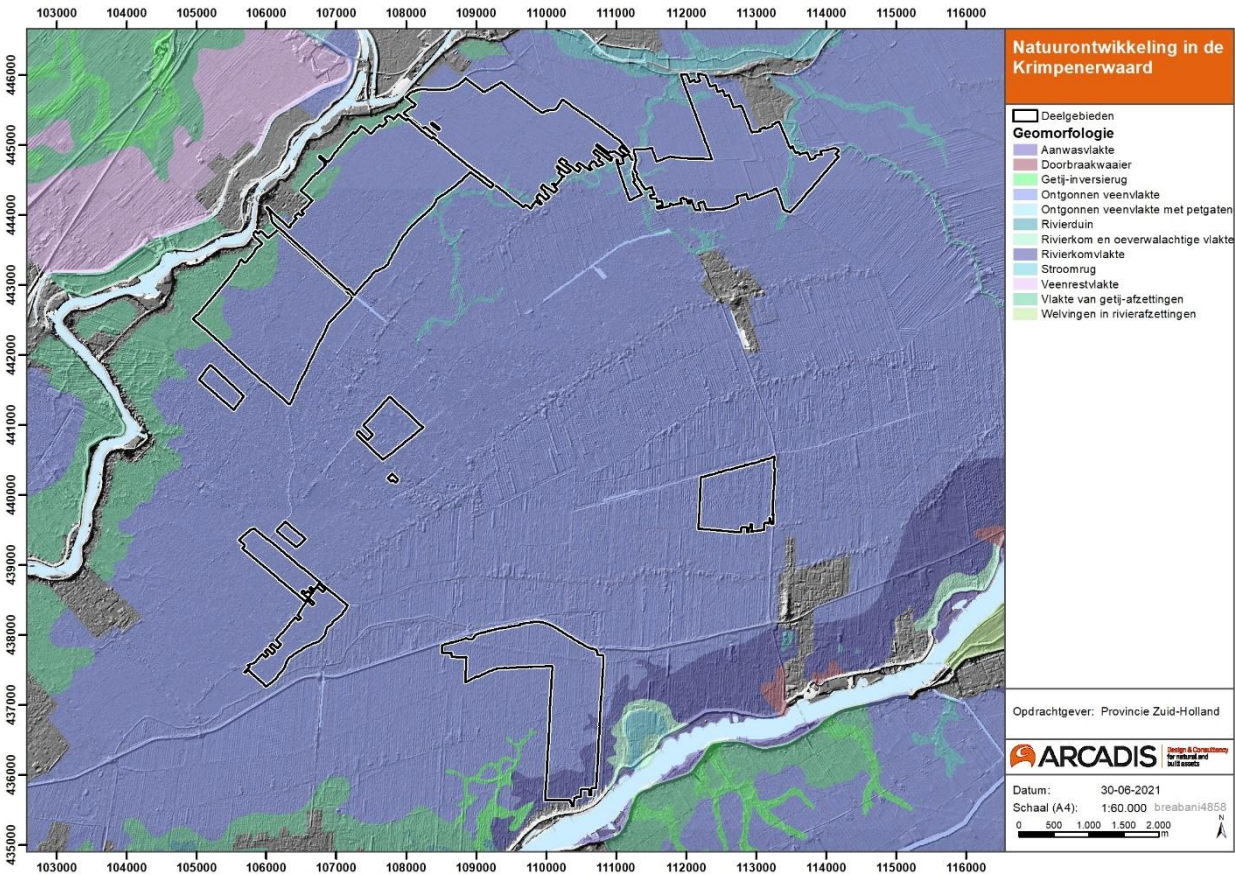
Een relatief hoge plaats ten opzichte van de omgeving en beschikbaarheid van (stromend) water gold voor nagenoeg alle perioden als voorwaarde voor een vestigingslocatie. Gedurende de jager/verzamelaar periode (tot en met het Neolithicum) was echter met name de beschikbaarheid van natuurlijke voedselbronnen van belang, terwijl de landbouwers (vanaf de Bronstijd tot en met de Late Middeleeuwen) de voorkeur hadden voor de aanwezigheid van vruchtbare gronden voor akkerbouw.

2.2 Geologie en geomorfologie

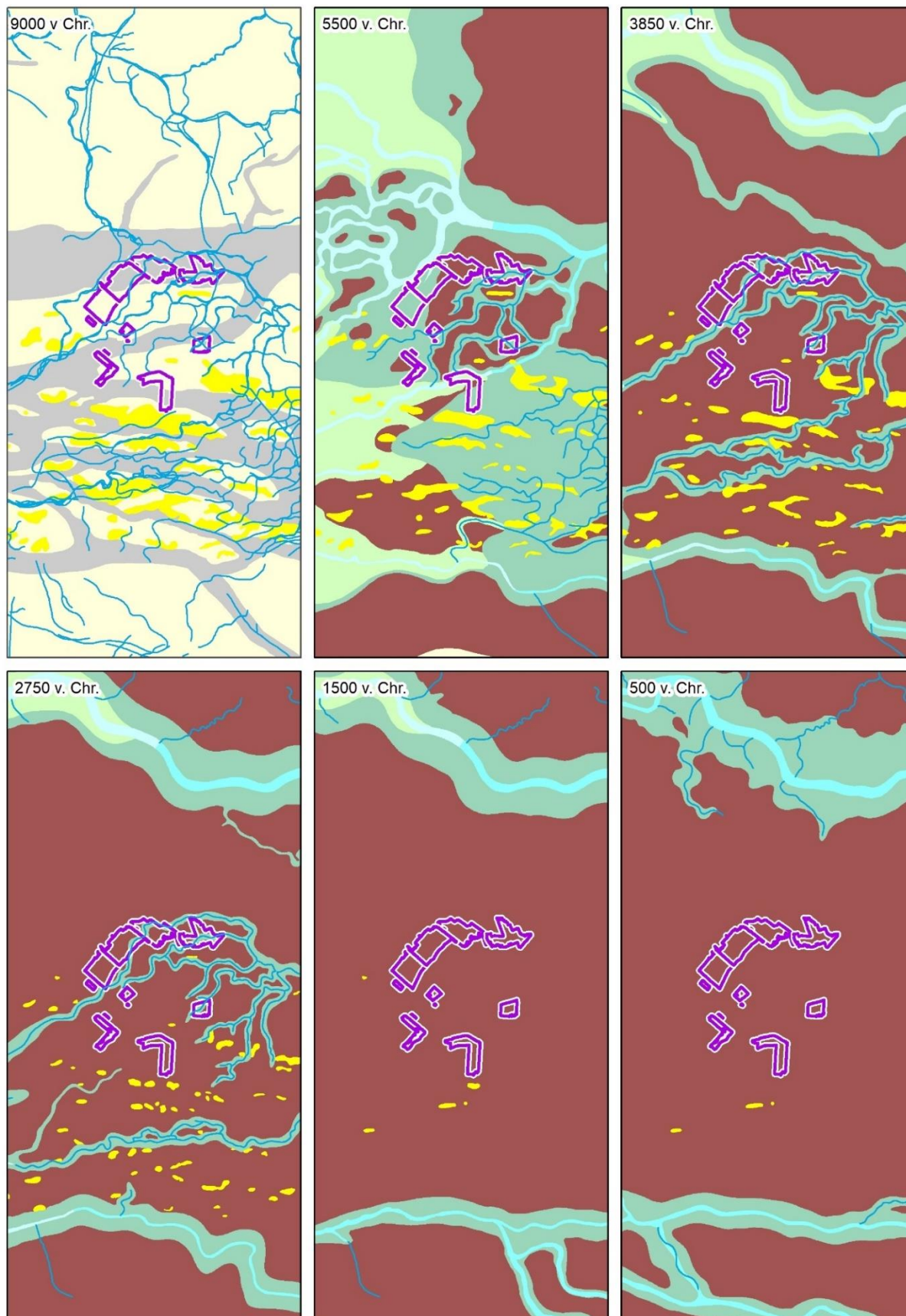
De Krimpenerwaard maakt landschappelijk gezien deel uit van het Hollands-Utrechtse veengebied. Bepalend bij de ontwikkeling van het huidige landschap is de activiteit van vele (voormalige) riviersystemen, zoals bijvoorbeeld de Gouderakstroomgordel of de Loet. Deze rivieractiviteit in combinatie met de zeespiegelstijging heeft geleid tot de vorming van een zeer dynamisch en gestapeld landschap met bijbehorende bewoningsmogelijkheden. De afzettingen die deze rivieren hebben achtergelaten zijn in de meeste gevallen niet zichtbaar in het landschap. Aan het oog onttrokken liggen deze 'fossiele rivieren' ingebed in het veen. Een tweede zeer karakteristiek element in de Krimpenerwaard zijn de zogenaamde donken of rivierduinen waarop vele dorpjes en stadjes zijn gesticht. Bergambacht is hier een goed voorbeeld van. In het natte veengebied vormden deze duinen al in de Prehistorie goede bewoningsplekken. Om te begrijpen hoe deze rivierduinen zijn ontstaan, het veen heeft kunnen groeien en in dit veenmoeras rivieren hebben geslingerd moeten we terug naar de ijstijden. Tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien, is het Nederlandse landschap in grote lijnen gevormd en daarmee ook de ondergrond van de Krimpenerwaard. Vrijwel onzichtbaar komen de afzettingen uit deze periode op grote diepte voor, vanaf ongeveer 10 tot 12 meter -NAP. Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien, sneden zich hierin vlechtende riviersystemen in, maar relevanter, vormden zich hierlangs rivierduinen. Door de klimaatverbetering in het Holoceen, vanaf 9800 voor Chr., ging de zeespiegel stijgen. Door de stijging van de zeespiegel steeg ook de grondwaterspiegel en langzaam begon het ijstijdlandschap te vernatten: er vormde zich veen. Afhankelijk van de hoogte van de rivierduinen raakten deze ingebed in het veen; sommige hiervan kwamen later door bemaling en klink van het veen juist weer tevoorschijn. Langzaam maar zeker ontstonden dikke veenkussens die doorsneden werden door de eerdergenoemde rivierlopen. Langs deze rivieren ontwikkelden zich smalle, kleiige oeverwallen en verder van de rivier ontstonden komgebieden. Rond 3500 voor Chr. stagneerde de afvoer van rivierwater richting Noordzee door het sluiten van de kustbarrière, de strandwallen. Afwatering van het westelijk riviereengebied nam dan ook sterk af na de vorming van deze strandwallen. Het resultaat hiervan was -weer- veenvorming. De huidige rivieren de Lek en Hollandsche IJssel vormen de jongste fase van rivieractiviteit; deze werden actief rond of net na de jaartelling. Tot het moment van afdamming en bedijking hadden ook deze rivieren vrij spel. Rond 900 na Chr. vond er een uiterst belangrijke verandering plaats in de afwatering. Oorzaak was het ontstaan van nieuwe Maasmondingen. Hierdoor verbeterde de afvoer van overtollig (regen)water in het veen. De veengroei is waarschijnlijk pas gedurende de laatmiddeleeuwse ontginningen definitief tot stilstand gekomen.¹

Bovenstaande is ook zichtbaar op de geomorfologische kaart (Figuur 6), een ontgonnen veenvlakte met een enkele stroomrug. En ook de paleogeografische kaarten bevestigen dit beeld (Figuur 7 en Figuur 8).

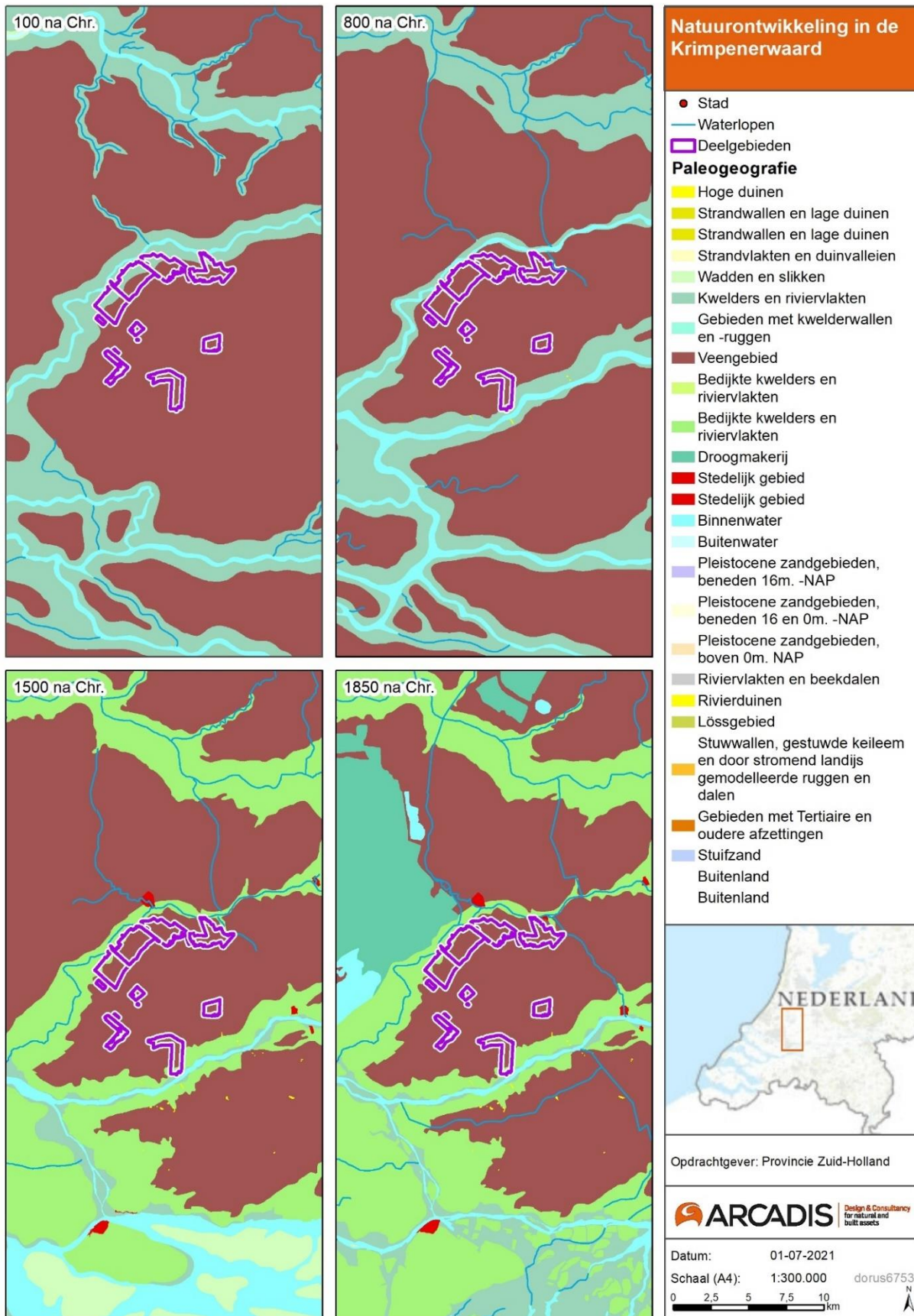
¹ Archeologienota Krimpenerwaard.

Figuur 6 Het plangebied op de geomorfologische kaart.

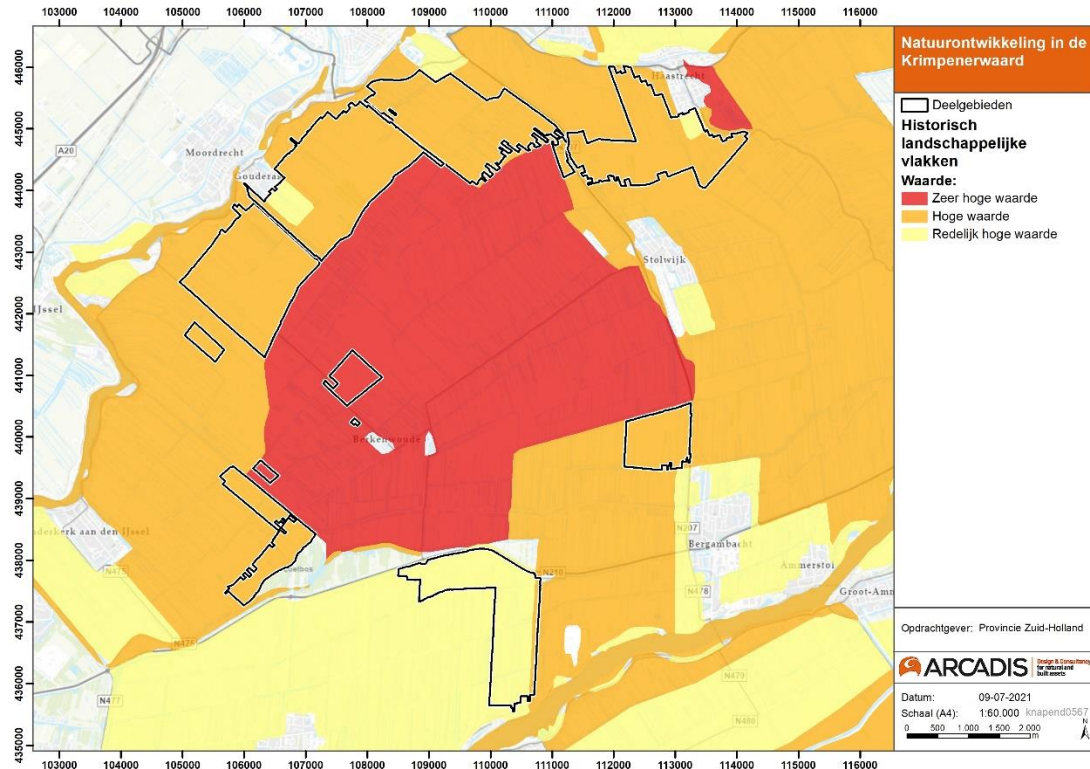
Figuur 7 Paleogeografische kaart 9000 v. Chr- 500 v. Chr. (Vos et al 2018).

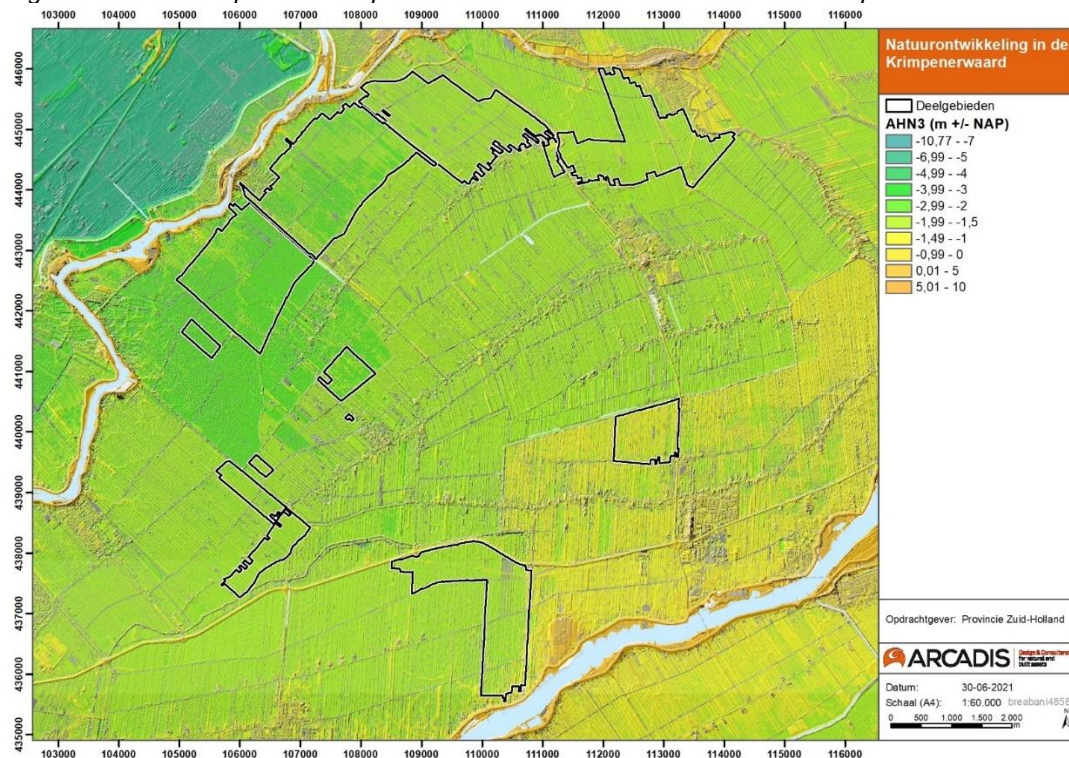
Figuur 8 Paleogeografische kaart 100 n. Chr- 1500 n. Chr. (Vos et al 2018).

2.3 AHN3 en bodem

Het plangebied Krimpenerwaard betreft een aardkundig waardevol gebied (Figuur 9). De sequenties bos- naar riet- en zeggeveen zijn objecten van Provinciaal belang (Figuur 11).

Figuur 9 De landschapswaarden op de Cultuurhistorische waarden kaart van de provincie Zuid-Holland.

Figuur 10 Het plangebied op de AHN3.

2.3.1 Bodem

De ondergrond in het plangebied bestaat uit pleistocene rivierafzettingen (formatie van Kreftenheye) van grof grindrijk zand, met daarop jongere rivierafzettingen (afzettingen van Gorinchem) van klei, zavel en zand, met in het zuidwesten en noorden van de Krimpenerwaard afzettingen van zeeklei. In de loop der tijd heeft zich hierop een Holoceen pakket ontwikkeld. Dit bestaat uit Hollandveen met naar de randen van het gebied, langs de rivieren, een toenemende, dunne laag van de afzettingen van Tiel (rivierklei) over het Hollandveen. Het Hollandveen is niet homogeen van opbouw en bestaat uit dunne lagen bosveen, rietveen, klei en zegge-, varen- en veenmosveen die elkaar zowel horizontaal als verticaal afwisselen. Daarnaast komen er plaatselijk kleibanen voor, soms met een zandkern, die de beddingen van vroegere rivierlopen of getijdereken vormen. In de ondergrond komen ook nog zogenaamde donken voor. Dit zijn fijnzandige duinafzettingen direct op de Formatie van Kreftenheye. De donken zijn in de Krimpenerwaard geheel bedekt door het Holoceen pakket. Door de aanwezigheid van klei en veen is de ondergrond in het grootste deel van het gebied zettingsgevoelig.

De bodem (niet dieper dan 1,20 meter) vertoont vanaf de randen van de polder naar het midden toe een gradiënt van kleigronden (Eerd- en Vaaggronden) naar veengronden (Eerdveen- en Rauwveengronden) (Figuur 11). Het kalkgehalte is in de kleigronden vrijwel overal zeer laag. Slechts incidenteel komen kalkrijke gronden voor. Met het veen en klei in de bodem is de ondergrond gevoelig voor maaiveldafval door veenoxidatie, klink en krimp (zie ook hieronder).

Het maaiveld helt van het hogere zuiden naar het lagere noorden met een verhang van 1:10.000. Geologische structuren in de ondergrond, zoals kreekruigen, stroomruggen en donken, veroorzaken natuurlijk reliëf van enkele decimeters tot meters over een afstand van tientallen tot honderden meters. Sloten, klei- en veenputten, afgegraven en opgehoogde percelen, landscheidingen, wegen, dijken en 'hol'-gelegen percelen zorgen voor kunstmatig reliëf in het plangebied² (Figuur 10).

2.3.2 Water

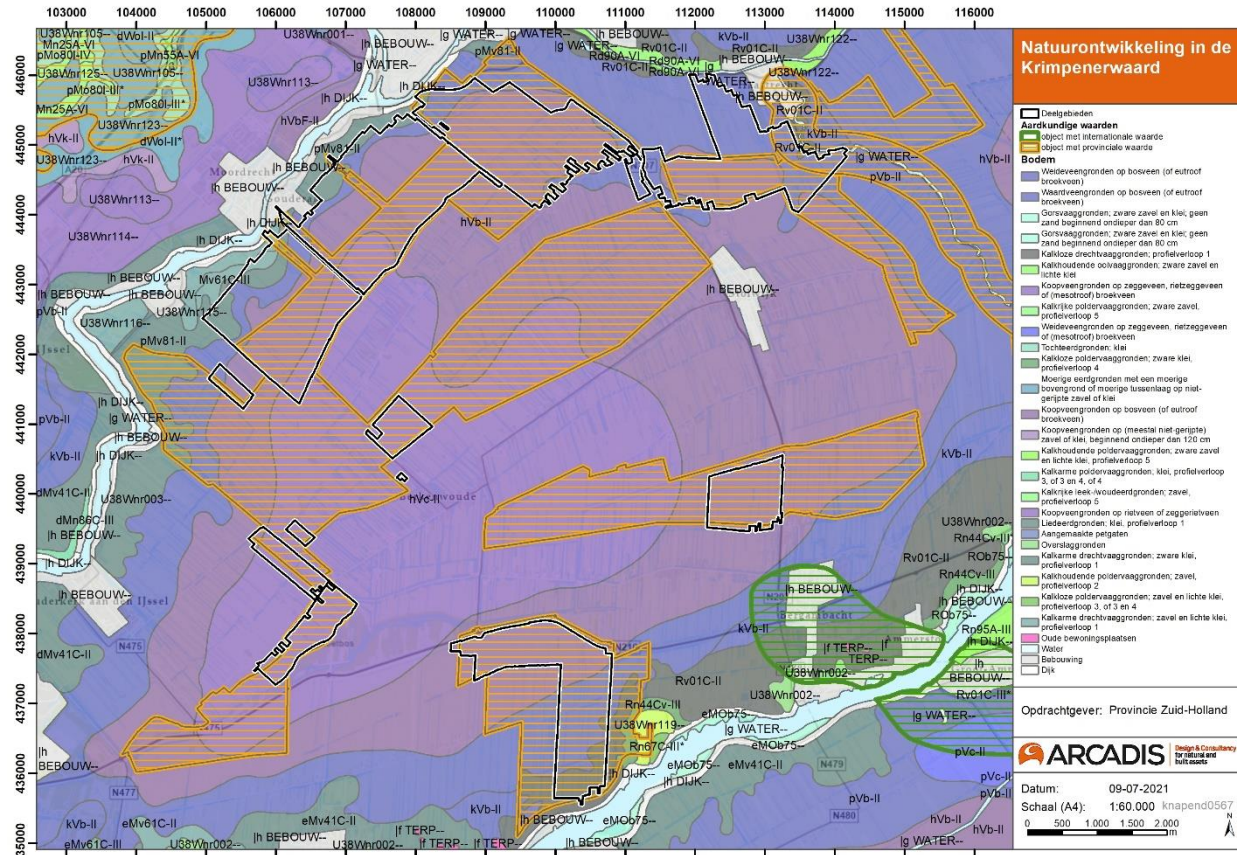
Voor de ontginning was er in de Krimpenerwaard sprake van grote veenkussens tot een hoogte van 3 tot 4 meter boven NAP. Het veenvormingsproces dat tot het ontstaan van de huidige ondergrond heeft geleid, is circa duizend jaar geleden gestopt als gevolg van ontwatering en het tegengaan van inundaties met rivierwater. Ontwatering geschiedde eerst op natuurlijke wijze via kreken en kreekjes op de omringende rivieren. De ontwatering heeft geleid tot oxidatie, klink en krimp van het veen. De bodem kwam daardoor steeds lager te liggen en de afwatering stagneerde. Van natuurlijke afwatering werd overgegaan op kunstmatige afwatering. Door de bouw van poldermolens slaagde men erin om het land droog te houden, ondanks de lage ligging. De polders die hun water uitsloegen op vrij stromende rivieren, kregen met steeds meer polderwater te maken. Daarom werden op veel plaatsen langs de rivieren boezems aangelegd. In geval van hoogwater op de rivieren, werd het polderwater met behulp van de molens op de boezems gemalen. Als na verloop van tijd de waterstand op de rivier gezakt was, liet men de boezems aflopen. Het veenweidegebied heeft dus een kunstmatige waterhuishouding³.

2.3.3 Vergravingen

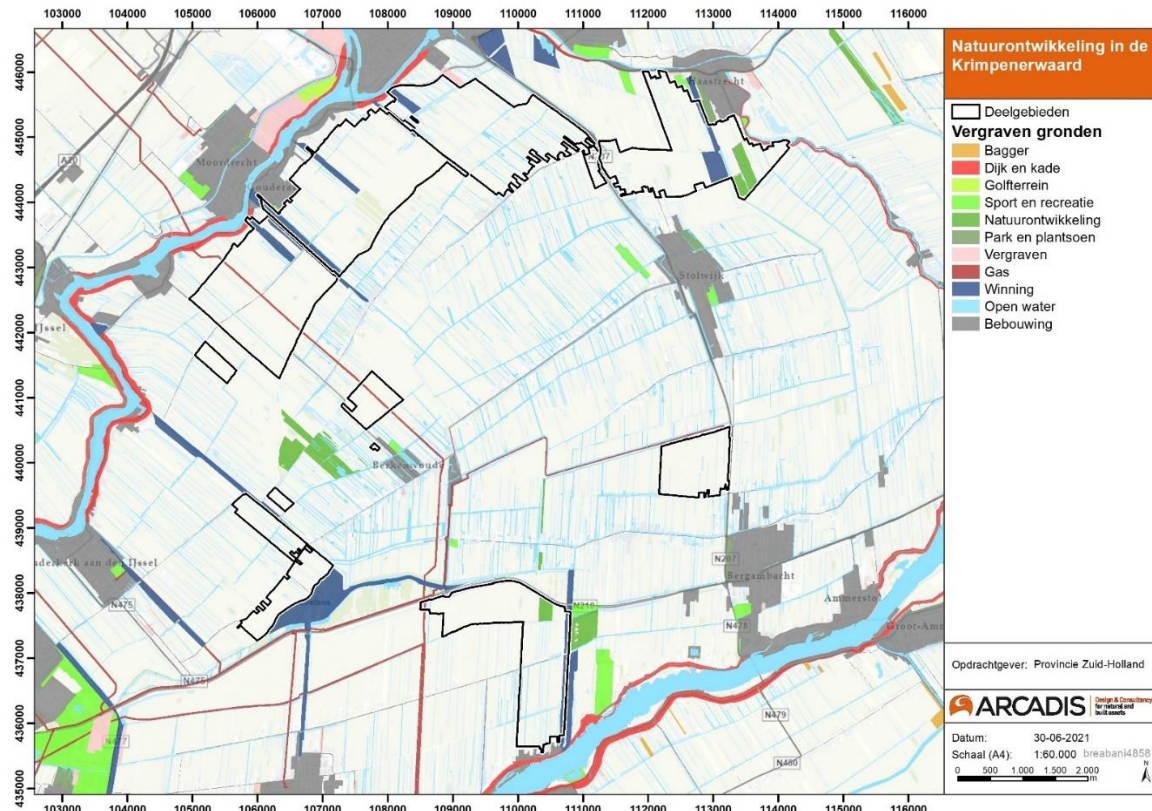
Zoals op Figuur 12 te zien is liggen er enkele vergraven zones binnen het plangebied. Deze komen overeen met gebieden waar in het verleden turfwinning heeft plaatsgevonden.

² Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard.

³ Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard.

Figuur 11 Het Plangebied op de bodemkaart en ook de aardkundige waarden zijn weergegeven.

Figuur 12 Vergraven gronden binnen het plangebied.

3 Historie

Historische bronnen geven informatie over boven- en ondergrondse ontwikkelingen in het onderzoeksgebied. De historie van een plangebied speelt een grote rol bij het bepalen van de archeologische verwachting. Historische bronnen verschaffen informatie over de ontginning en gebruik van en bewoning in het plangebied.

Voor de negentiende en twintigste eeuw zijn de ontwikkelingen te achterhalen door historisch kaartmateriaal te analyseren. Kaarten worden met een relatief grote regelmaat geproduceerd, en laten de ontwikkeling van een landschap nauwkeurig zien. De historische kaartenreeks hieronder geeft een goede weergave van de historische ontwikkeling van het plangebied.

Vanaf de 19^e eeuw worden met een relatief grote regelmaat kaarten geproduceerd. Deze laten de ontwikkeling van een landschap nauwkeurig zien. Oudere kaarten zijn zeldzamer en minder betrouwbaar. Ze bieden inzicht in de ontwikkeling van het landschap op de langere termijn.

3.1 Ontstaansgeschiedenis en historisch landgebruik

De ontwikkeling van het landschap zoals in het vorige hoofdstuk beschreven is van grote invloed geweest op het gebruik ervan door de mens. Tegelijk heeft de mens door dit gebruik ook grote invloed op de ontwikkeling van het landschap. In de periode van jager-verzamelaars bepaalde het landschap vooral de gebruiksmogelijkheden. De toename van de invloed van de mens op het landschap is toegenomen. Hierdoor is de oorspronkelijke samenhang en de verschillen tussen gebieden steeds verder verloren gegaan.

De Krimpenerwaard is een groot veeneiland dat wordt omsloten door de rivieren de Hollandse IJssel, de Lek en het veenriviertje de Vlist. Langs de Hollandse IJssel liggen oeverwallen die op enige afstand van de rivier overgaan in de veengebieden. Als gevolg van de bodemopbouw zijn langs de randen stroken met nederzettingen ontstaan die nadrukkelijk op de rivier gericht zijn en daartussen een uitgestrekt middengebied.

De Hollandse IJssel was in de vroege middeleeuwen een open rivier met grillige waterstanden en vele overstromingen. Rond 1100 werden de eerste rivierdijken gebouwd. Door de latere kanalisering ontstond een levende (met getijden) en een dode Hollandse IJssel (zonder getijden). Vanaf de Waaiersluis bij Gouda tot aan de IJsseldam bij IJsselstein is het de gekanaliseerde Hollandse IJssel. In dit boezemwater worden de peilen binnen krappe marges gehandhaafd en wisselt de stromingsrichting. De hoofdfuncties van de gekanaliseerde Hollandse IJssel zijn momenteel water aan- en -afvoer, scheepvaart en recreatievaart. De bebouwing en de strokenverkaveling zijn gericht op de rivier.

De uitgestrekte polders met grasland, het veenweidegebied, was van oorsprong een moerasachtig gebied, dat in de middeleeuwen werd ontgonnen door deze gebieden te ontwateren. In de verkaveling kan men drie vormen van ontginning herkennen: vrije opstrek, cope-ontginning en de restverkavelingen. De eerste fase betrof de ontginning van de randgebieden vanuit de oeverwallen van de IJssel. Dit waren ontginningen met een opstreckende verkaveling, waarvan geen vaste achtergrens bepaald was. In de tweede fase werden de gebieden langs de Vlist en in het middengebied van de waard ontgonnen met de regelmatige cope-ontginning, waarvan lengte en breedte wel bepaald waren. Tijdens de laatste fase werden de restgebieden in gebruik genomen. Dit zijn de gebieden met vrij onregelmatige grenzen en een afwijkende verkaveling. Het ontginningspatroon, de slagenverkaveling, is nog zichtbaar en gaaf aanwezig in het landschap. Langs de ontginningsbases zijn transparante lange bebouwingslinten van boerderijen en andere huizen ontstaan (deze fasering is ook zichtbaar op Figuur 29).

Rond 1300 waren grote delen van het veengebied in gebruik genomen. Naast ontginning om weidegronden te creëren werd in het veen ook turf gewonnen. Hiermee werd aan de vraag naar brandstof vanuit Vlaanderen en Antwerpen tegemoet gekomen (Leenders, 1980). De winning werd geïnitieerd door kloosters en later ook door stedelijke instellingen. Om veen droog te leggen werd een hoofdafwatering gegraven. De bovenlaag van het veen klonk hierdoor in waarna het turf gestoken kon worden. Turf werd voornamelijk gewonnen in stroken. Op de droge stroken, de 'Banken', kon het turf worden gedroogd. In het veengebied werden turfvaarten aangelegd voor transportatie van het droge turf. Het waterpeil en de stroomsnelheid werden gecontroleerd door sluisjes en spuien. Met kleine scheepjes werd het droge turf vervolgens naar een overslagplaats gebracht. Vanaf deze centrale plek, het 'hoofd', brachten grotere schepen de brandstof over de zeearmen naar Vlaanderen.

3.2 Bewoning in de prehistorie en Romeinse tijd

Op de laat-pleistocene afzettingen die in de (diepere) ondergrond van de gemeente liggen (pleistocene rivierterrassen en rivierduinen), kunnen in principe archeologische resten voorkomen uit het Laet Paleolithicum of Mesolithicum, de tijd van de jagers-verzamelaars. Gezien de grote diepteligging van deze afzettingen zijn deze alleen bij uitzondering toegankelijk voor archeologisch onderzoek. In het veen waren het vooral de rivierduinen die zeer aantrekkelijke locaties waren voor gemeenschappen die leefden van jagen en verzamelen. Bewoning hierop was mogelijk totdat de top onder invloed van de stijgende zeespiegel met veen bedekt raakte.

Voorbeelden van mesolithische vindplaatsen op donken zijn met name te vinden in de Alblasserwaard. Vindplaatsen uit het navolgende Neolithicum zijn wel teruggevonden in de Krimpenerwaard. Het Neolithicum is in Nederland de periode die wordt gekenmerkt door een overschakeling van een voedselverzamelende naar een voedselproducerende economie. Het jagen, vissen en verzamelen was hiermee niet ten einde, maar ging een steeds minder belangrijke rol spelen in de voedselvoorziening ten gunste van het telen van cultuurgewassen en het houden van gedomesticeerde dieren. Deze omwenteling ging gepaard met een aantal technologische en sociale vernieuwingen zoals het wonen op een vaste plek in eenvoudige boerderijen. Vindplaatsen van deze vroege 'landbouwers' kunnen overigens ook voorkomen op de stroomgordels.

Rond 2000 voor Chr. vond verlanding van veel van de rivieren plaats, waardoor de fossiele stroomruggen in het Laet Neolithicum en de Bronstijd gebruikt werden als bewoningslocatie. Deze boeren leefden van een combinatie van een gemengd boerenbedrijf en jacht. In de Bronstijd werden grote woonstalhuizen gebouwd. De overgang naar de Bronstijd wordt niet alleen gekenmerkt door het in toenemende mate vervangen van stenen werktuigen door bronzen opvolgers, maar ook door een verandering in nederzettingenpatronen en daarmee een verandering van de archeologische weerslag en zichtbaarheid van resten. Vindplaatsen uit de Bronstijd kenmerken zich over het algemeen door 'duidelijk' afgebakende erven met woonstalboerderijen (mens en vee onder een dak) en bijgebouwen, zoals spiekers (graanschuren).

Resten uit de navolgende IJzertijd en Romeinse tijd kunnen in de top van het veen aanwezig zijn, maar zijn tot dusverre amper aangetroffen. Het landschap was waarschijnlijk tot aan de Late IJzertijd niet bijzonder geschikt voor bewoning. In Gouderak zijn langs de Hollandsche IJssel sporen uit de Romeinse tijd aangetroffen. De vondsten zijn gedaan in de top van het veen.

3.3 Bewoning in de Middeleeuwen en Nieuwe tijd

Over de bewoningsgeschiedenis van de Krimpenerwaard gedurende de periode van de 4e eeuw tot circa 1000 na Chr. is nagenoeg niets bekend. Uit een schenkingsoorkonde uit 944 blijkt dat een leen inde gouw 'Lake et Isla' geschonken is aan de Utrechtse kerken St. Maarten en St. Maria. Dit is de eerste geschreven bron waarin melding wordt gemaakt van de waard. Het gebied tussen de stroomgordels van de Lek en Hollandsche IJssel bestond vooral uit met bos begroeide natte kommen, waarin zich (bos)veen vormde: het woeste veengebied. In de loop van de 11^e eeuw brak een periode aan waarin bijna het gehele Hollandse en Utrechtse veengebied in cultuur werd gebracht: de zogenaamde 'Grote Ontginningen'.

De eerste 'ontginners' van de Krimpenerwaard kregen te maken met grofweg twee typen bodemopbouw; het klei-op-veenlandschap langs de rivieren en het veenlandschap in het tussenliggende gebied. Deze twee typen vereisten een verschillende aanpak van ontginning. De ontginning van de veengebieden betekende bovenal de ontwatering van het veen, zodat dit bruikbaar werd voor de landbouw. Een goed afwateringssysteem was nodig om overstroming vanuit de relatief hoger gelegen, nog niet ontgonnen gebieden te voorkomen. Ook het water van de rivieren vormde een bedreiging. Om overstromingen bij hoge waterstanden tegen te gaan werden dijken aangelegd, vermoedelijk al in de 11^e eeuw. Het in cultuur brengen van het woeste veengebied duurde tot het eind van de 13^e (mogelijk tot begin 14^e) eeuw en werd in drie stappen uitgevoerd. Na het aanleggen van kades langs de grote rivieren de Lek, de Hollandsche IJssel en de Vlist halverwege de 11^e eeuw, kon worden begonnen met de ontginning van de veenmoerassen in de Krimpenerwaard. De ontginning vanaf deze kades 'naar binnen' zorgde voor het ontstaan van de typische langgerekte kavels. In een laatste, derde fase werden de restgebieden ontgonnen.

Ook langs de Loet heeft intensieve bewoning plaatsgevonden en werd van daaruit het veen ontgonnen. Door latere wateroverlast werd deze ontginningsas echter weer verlaten. De veenontginning was een collectief proces, een ontginning van één enkel perceel in de veenwildernis had geen kans van slagen. Een groep van percelen die gelijktijdig in ontginning werden genomen vormde een ontginningsblok of ontginningseenheid. Ontwatering werd

bereikt door het graven van evenwijdige sloten, haaks op een natuurlijke waterloop of gegraven wetering. Hierdoor ontstond de zogenaamde slagen- of strokenverkaveling met door sloten afgescheiden langwerpige percelen. Een ontginningsblok werd begrensd door kades: een achterkade (veendijk of landscheiding), die de ontgonnen percelen beschermde tegen wateroverlast uit de (nog) niet ontgonnen woeste gronden; de zijkaden (zijwende of meent); en een voorkade met dwarssloot. Op deze wijze ontstond een ommegang, een afgesloten ontginningseenheid waar op kunstmatige wijze de waterstand geregeld kon worden.

De oudste ontginningen vonden geleidelijk plaats. Langs de randen van de waard werden vanuit de oevers lange, smalle kavels uitgezet, zonder vooraf een vaste achtergrens van de hoeven te bepalen, waardoor de lengte van kavels variabel was: de polders hebben een onregelmatige en op sommige punten zeer diepe achtergrens (2 à 2,5 km). De boerderijen kwamen te staan op de kop van de strookvormige kavels, langs de oeverwal van de Lek en de Hollandsche IJssel en later tegen de rivierdijken. Op enige afstand van de rivier werd een zogenaamde Tiendweg aangelegd die zeer kenmerkend is voor dit ontginningstype. Tiendwegen waren waarschijnlijk kwel sloten die de eerste dieptegrens van de ontginningen bepaalden. Bij de latere, systematische cope-ontginningen vonden de ontginningen gereguleerd plaats en had de ontginningseenheid vaste breedte- en dieptematen. De aanvankelijk hogere ligging van het veenpakket in het landschap maakte in eerste instantie een natuurlijke afwatering op de inmiddels bedijkte rivieren mogelijk, latere klink van het veenpakket bracht hier drastische veranderingen in.

In tegenstelling tot Reeuwijk, Waddinxveen en Zuidplas, hebben er binnen de Krimpenerwaard nooit grootschalige veenaufgravingen plaatsgevonden. Veenwinning vond wel plaats voor lokaal gebruik, maar bleef erg kleinschalig. Er gold zelfs een verbod op afgraven op een gegeven moment.

De voortgaande ontwatering van de veengronden hadden tot gevolg dat het maaiveld onder het rivierwaterpeil kwam te liggen. Sluizen moesten worden aangelegd zodat het rivierwater kon worden gekeerd. Met behulp van vlieten werd de afwatering verplaatst. Vanaf de 15^e eeuw werd een stelsel van molens, boezems en vlieten aangelegd. Om toch op het veen te kunnen blijven wonen moesten de boeren zich aanpassen; een bovenlokale besturing van de waterschappen, een veranderde bedrijfsvoering en de introductie van verbeterde afwatering waren noodzakelijk. De oprichting van het Hoogheemraadschap Krimpenerwaard in 1430 heeft voor een groot deel te maken gehad met de schade die de St. Elizabethsvloed in 1421 in de Krimpenerwaard heeft aangericht. De introductie van de windbemaling (medio 15^e eeuw) vormde een nieuw instrument om het overtollige binnenwater af te voeren en werd in deze periode een belangrijke ruimtelijk structurerende kracht. Oorspronkelijke kaden verloren hun functie en zijn doorgestoken. Nieuwe kaden werden aangelegd, waaronder de boezemkaden.

De wijze van ontginning leverde een nederzettingenstructuur op die werd gekenmerkt door linten van boerderijen met veelal een bewoningsconcentratie nabij de kerken. Langs de dijken van natuurlijke waterwegen worden de dorpen aangeduid als dijkdorp. Langs een gegraven wetering worden de dorpen aangeduid als streekdorp. Op bewoningsniveau werd de dreiging van het water beantwoord met het aanleggen en steeds onderhouden van de woonheuvels/-plaatsen. Veel informatie over woonheuvels in de Alblasser- en Krimpenerwaard is dankzij onderzoek door lokale archeologen en historici verzameld en veilig gesteld. Vanaf de 15^e eeuw werd de bedrijfsvoering in de Krimpenerwaard gekenmerkt door een toenemende specialisatie en marktgerichtheid. Door de steeds slechter wordende afwatering werd akkerbouw minder aantrekkelijk. Dit werd versterkt door de invoer van goedkoop graan uit de Oostzeelanden. Veeteelt, voornamelijk voor de boter- en kaasproductie, werd dan ook de hoofdactiviteit.

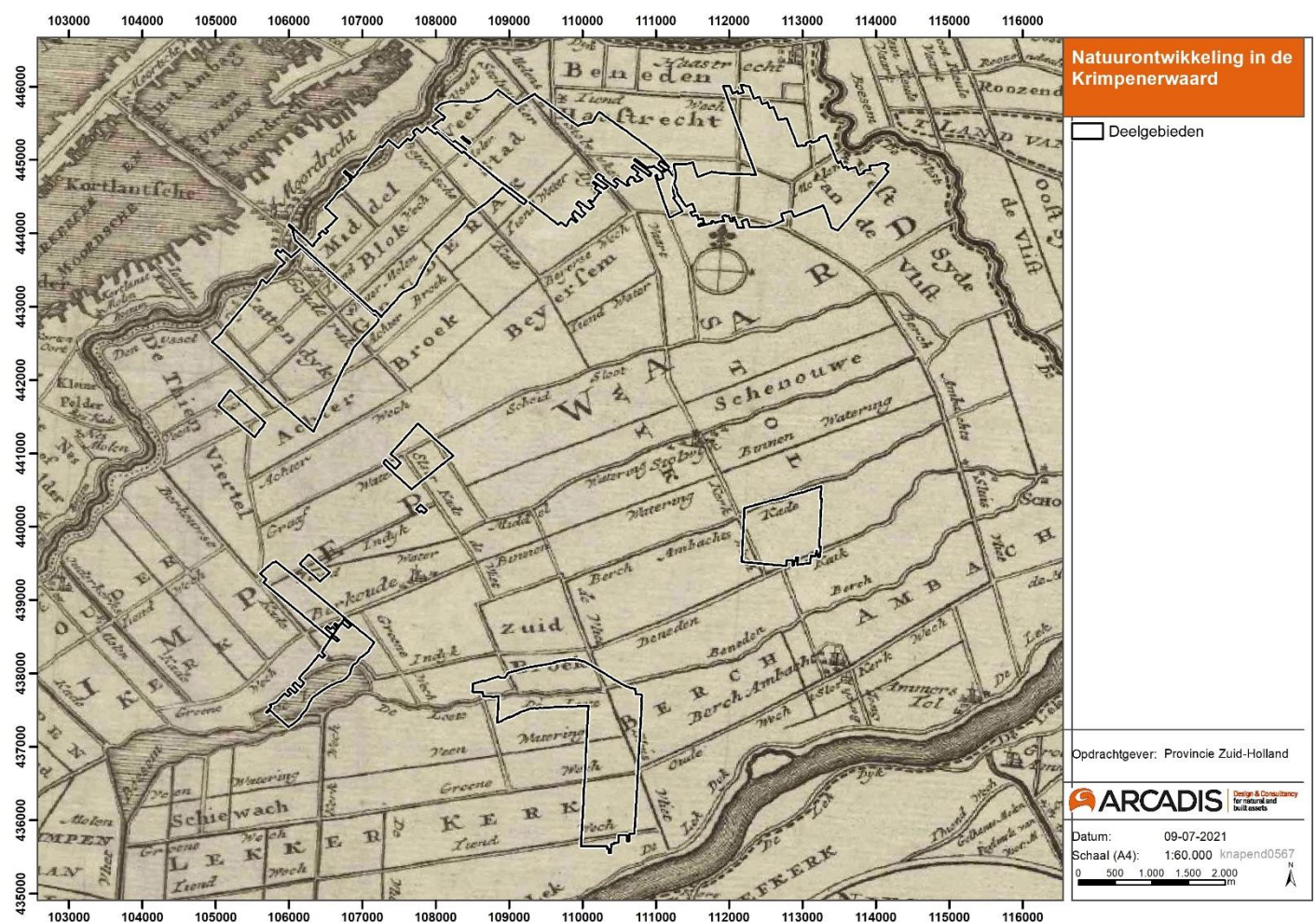
In de 15^e eeuw deed ook de teelt van hennep zijn intrede. In het hennep-weidebedrijf ging het houden van melkvee (en kaasproductie) gepaard met de teelt van hennep. De bewerkte hennepplanten waren sterk en waterbestendig, zodat zij geschikt waren voor de productie van touw en zeildoek. Deze combinatie van hennep-teelt en veehouderij - waarbij de nadruk zeker in de 16^e en 17^e eeuw op de hennep-teelt lag - bleek zeer succesvol. Zelfs op de markt van Gouda was hiervan het effect voelbaar. Onder andere door concurrentie van zeildoek uit Rusland en door de protectionistische politiek van Engeland en Zweden vond er vanaf 1730 een teruggang van de productie van zeildoek plaats. Dit leidde tot een inkrimping van de hennep-teelt. In de loop van de 18^e eeuw werd in het hennep-weidebedrijf het accent steeds meer verlegd naar de kaasproductie. Na ongeveer 1850 verbeterden de afzetmogelijkheden voor kaas waardoor de hennep-teelt uiteindelijk in de 19^e eeuw bijna geheel verdween uit de Krimpenerwaard. Als gevolg van steeds maar verder gaande bodemdaling door de afwatering was windbemaling niet meer afdoende om de polders droog te houden. Halverwege de 19^e eeuw maakte windbemaling dan ook plaats voor stoombemaling. Elektrische gemalen werden vervolgens in de eerste decennia van de 20e eeuw geïntroduceerd.

De infrastructuur van de molenbemaling raakte in onbruik en werd grotendeels ontmanteld. Door de steeds krachtigere bemaling vond er schaalvergroting plaats van de polders.

Momenteel wordt de gehele Krimpenerwaard bemalen door vijf gemalen en één molen (een zogenaamde Amerikaanse windmotor). Ook op het gebied van de infrastructuur vond schaalvergroting plaats: in de 20e eeuw werden de wegen bestraat en de provinciale wegen aangelegd, zoals de N210. Op het gebied van het grondgebruik trad een verdere specialisatie op in melkveehouderij. Deze specialisering werd reeds bevorderd door het verdwijnen van de hennepcultuur en een verbeterde afwatering door de stoombemaling. Met de introductie van kunstmest is de voormalige diversiteit van landgebruik verdwenen en kon het voor de Krimpenerwaard zo kenmerkende aaneengesloten grasland ontstaan

3.4 Historisch kaartmateriaal

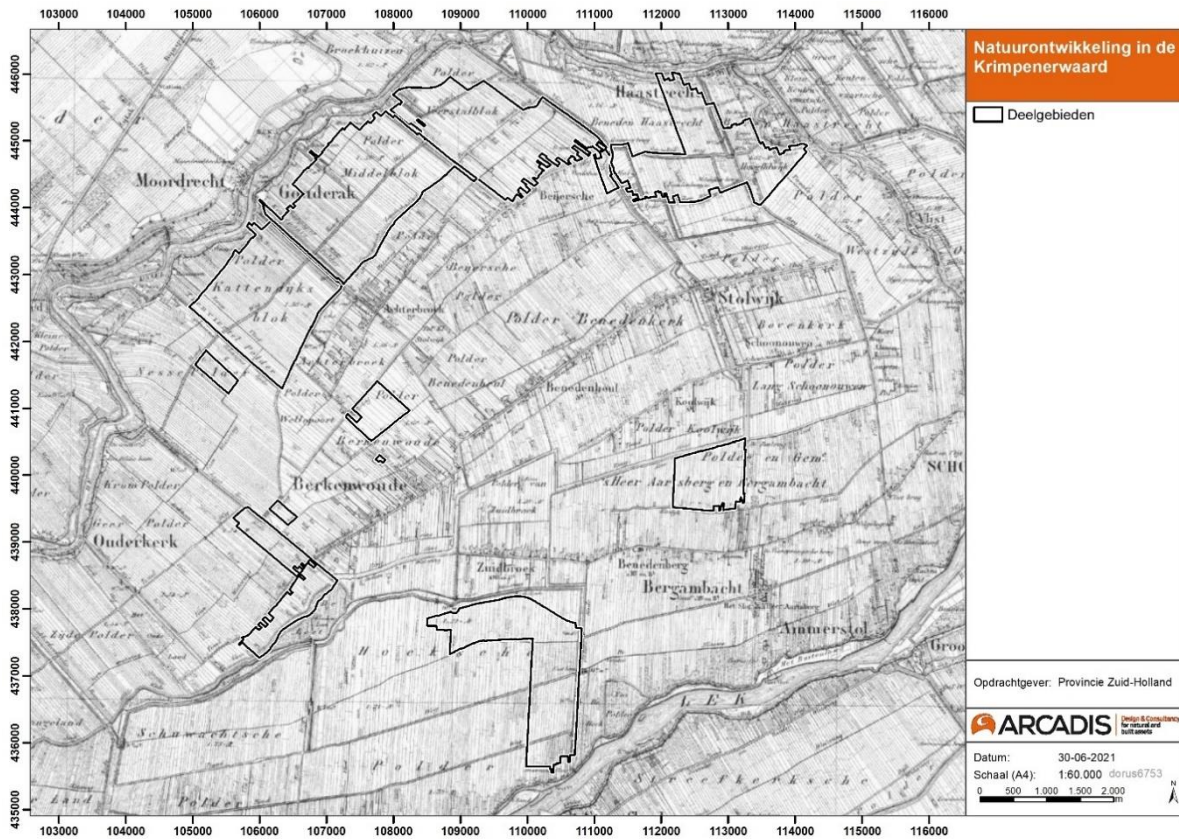
Op de historische kaart van 1749 is de verkaveling door de veenontginningen goed te zien (Figuur 13). Op de historische kaart van 1815 is te zien dat er op enkele stukken turfwinning heeft plaatsgevonden (Figuur 14).

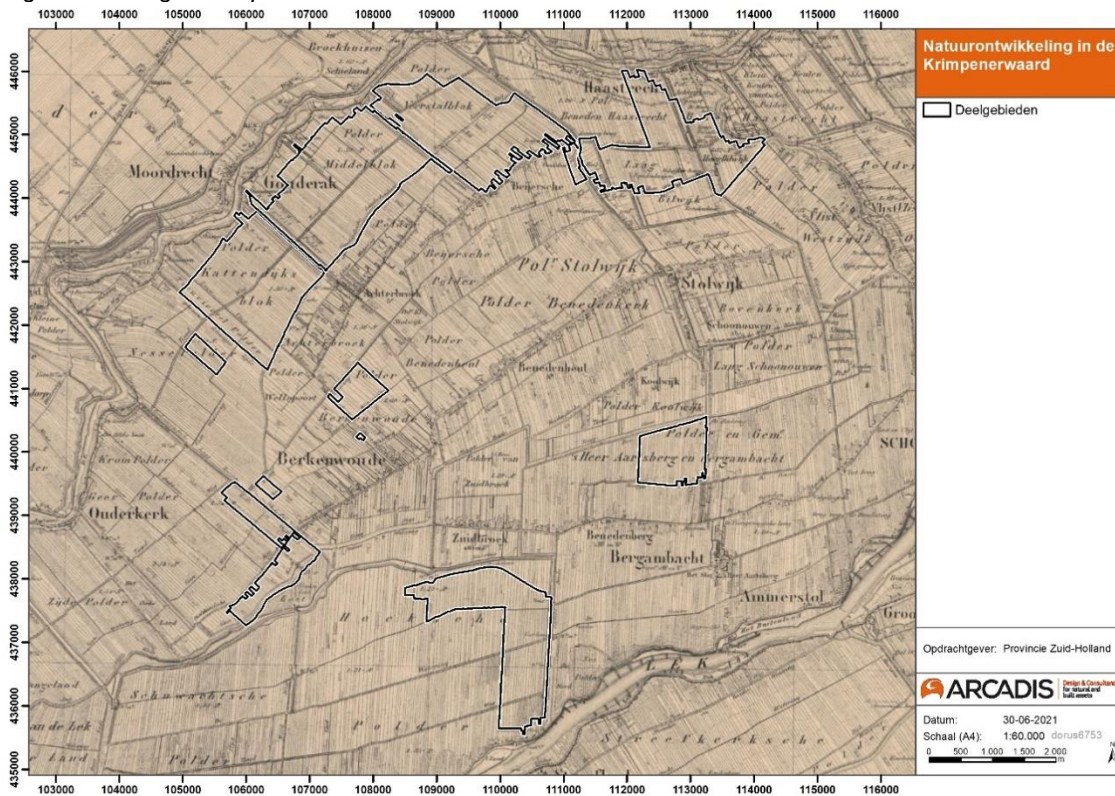
Figuur 13 Plangebied op de historische kaart van 1749.

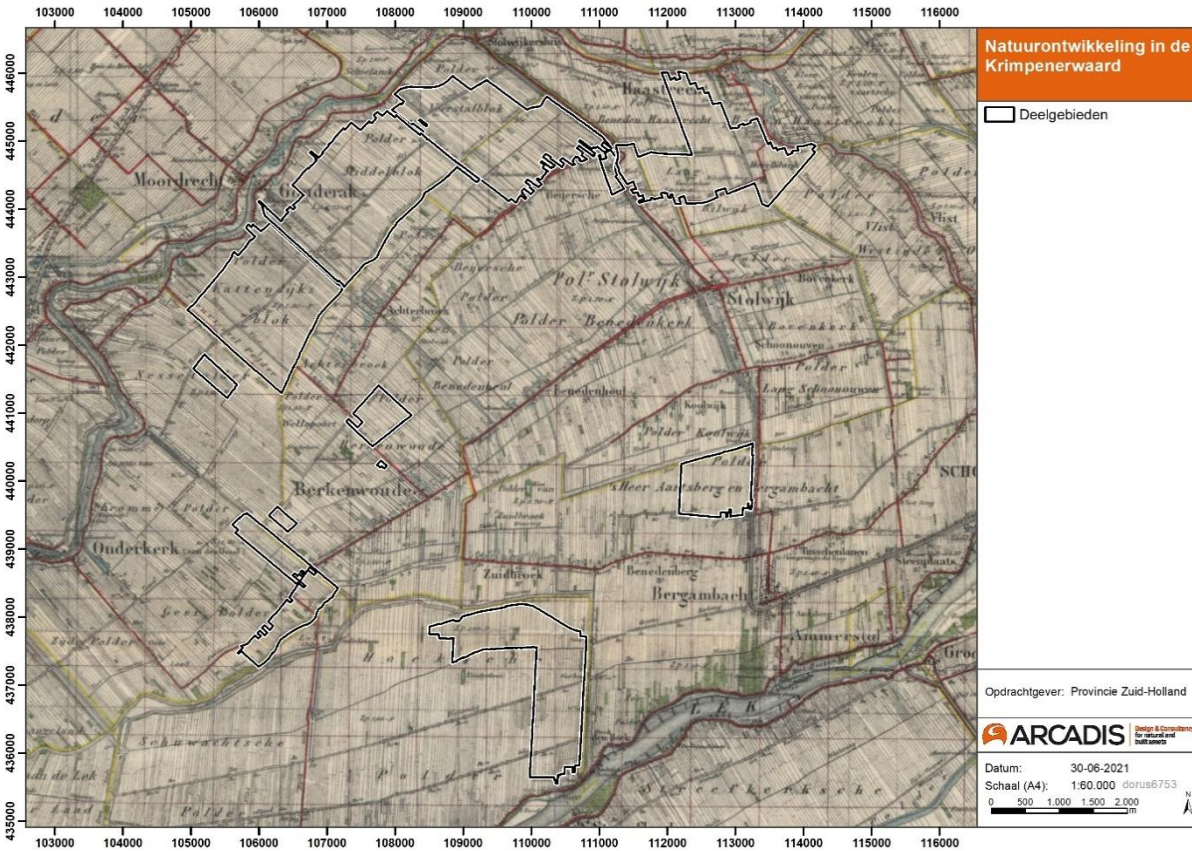
Figuur 14 Plangebied op de historische kaart van 1815.

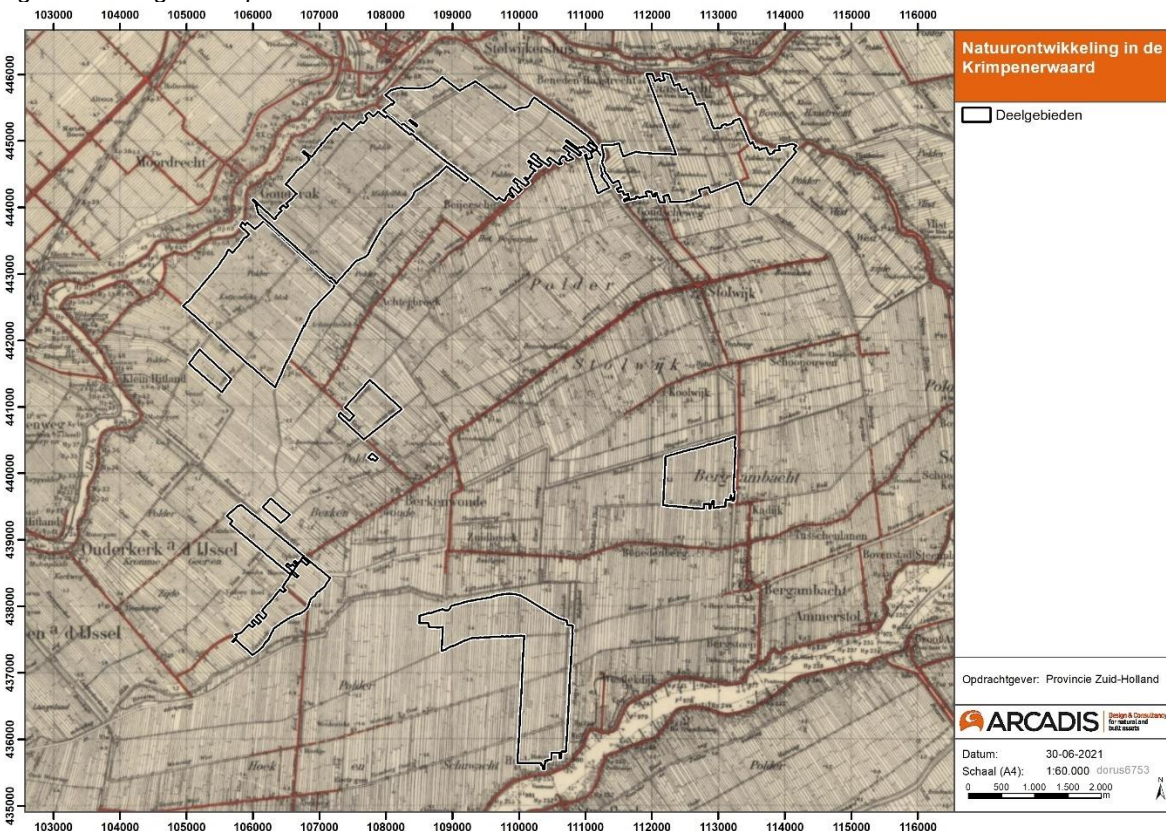
Figuur 15 Plangebied op de historische kaart van 1850.

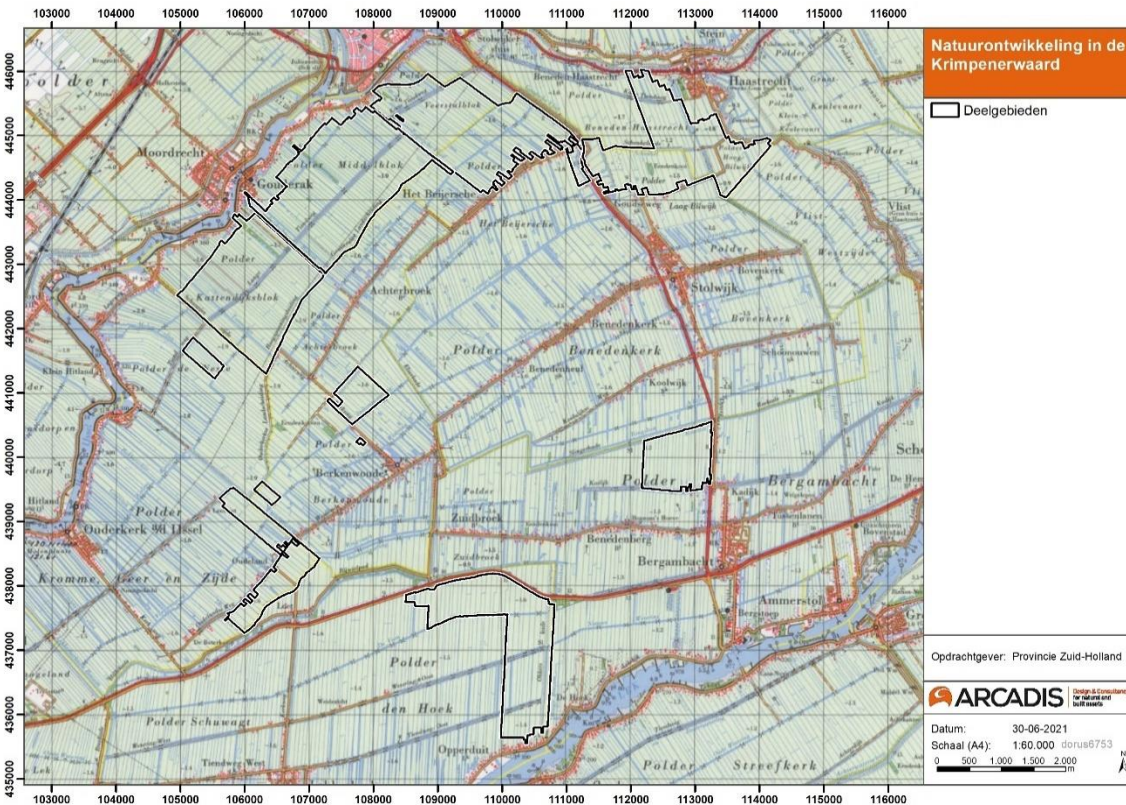
Figuur 16 Plangebied op de historische kaart van 1900.

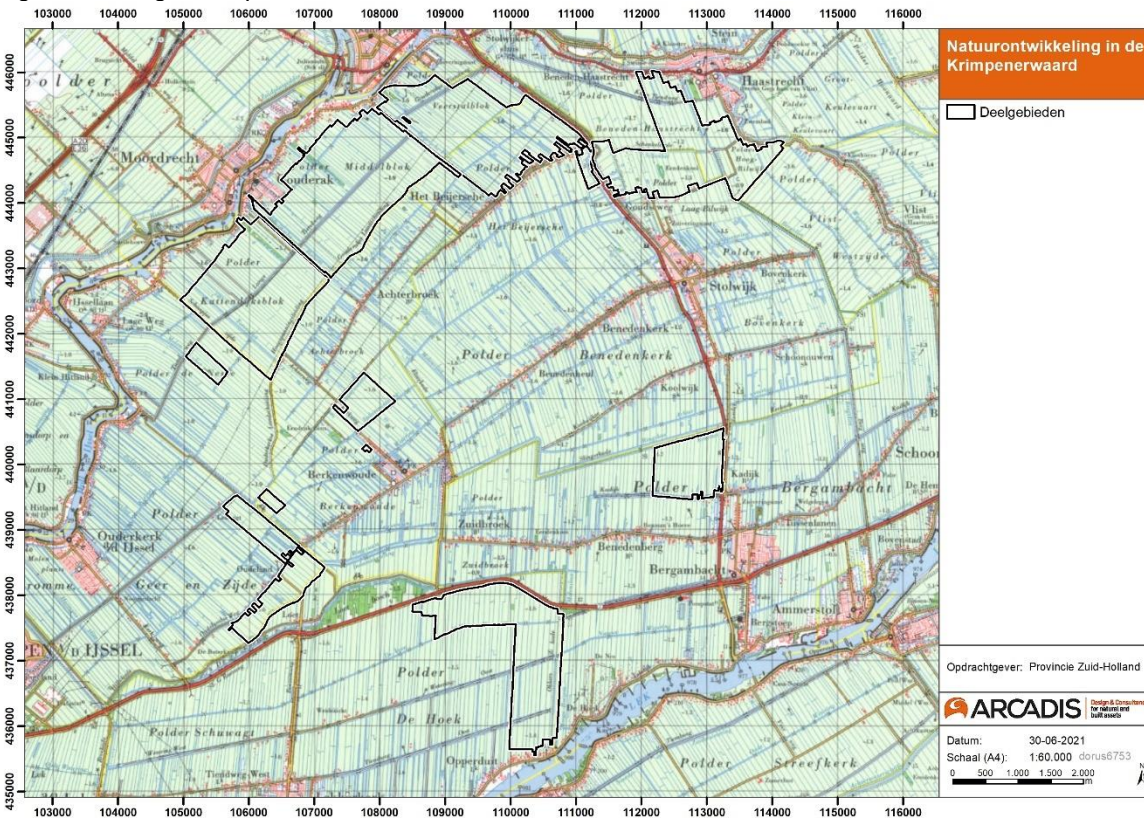
Figuur 17 Plangebied op de historische kaart van 1930.

Figuur 18 Plangebied op de historische kaart van 1950.

Figuur 19 Plangebied op de historische kaart van 1970.

Figuur 20 Plangebied op de historische kaart van 1990.

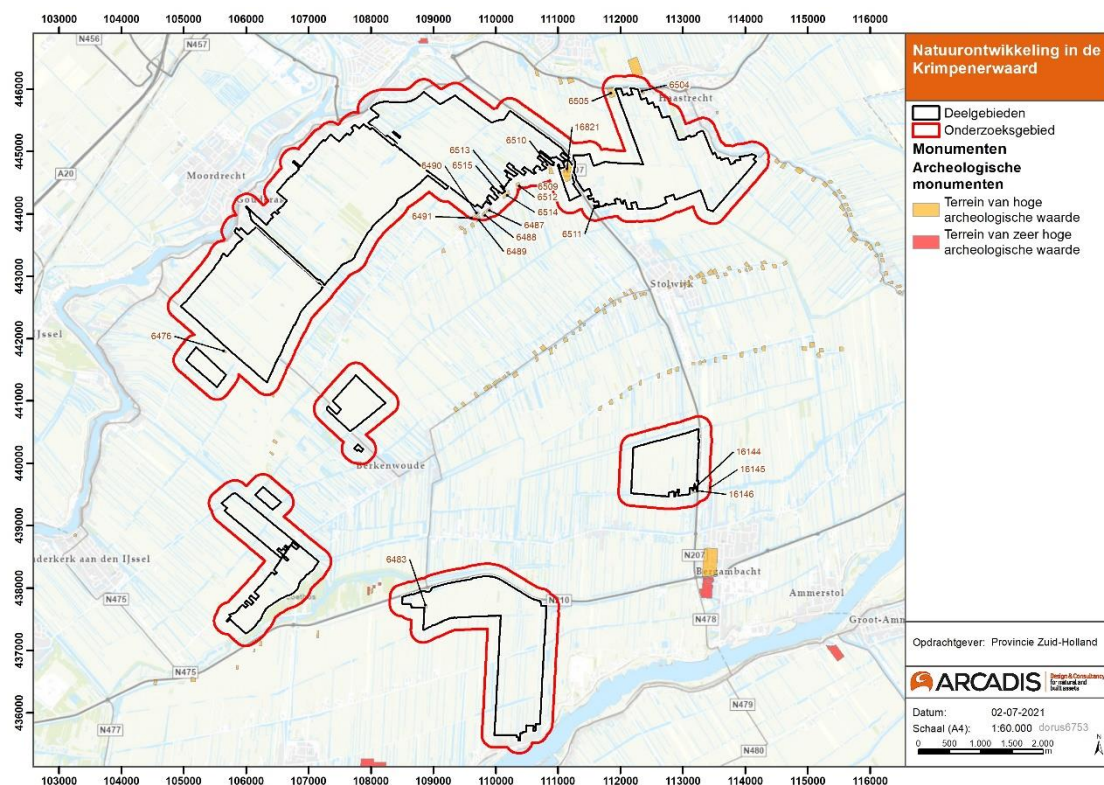
4 Archeologie

Tabel 3: Tijdsperioden archeologie

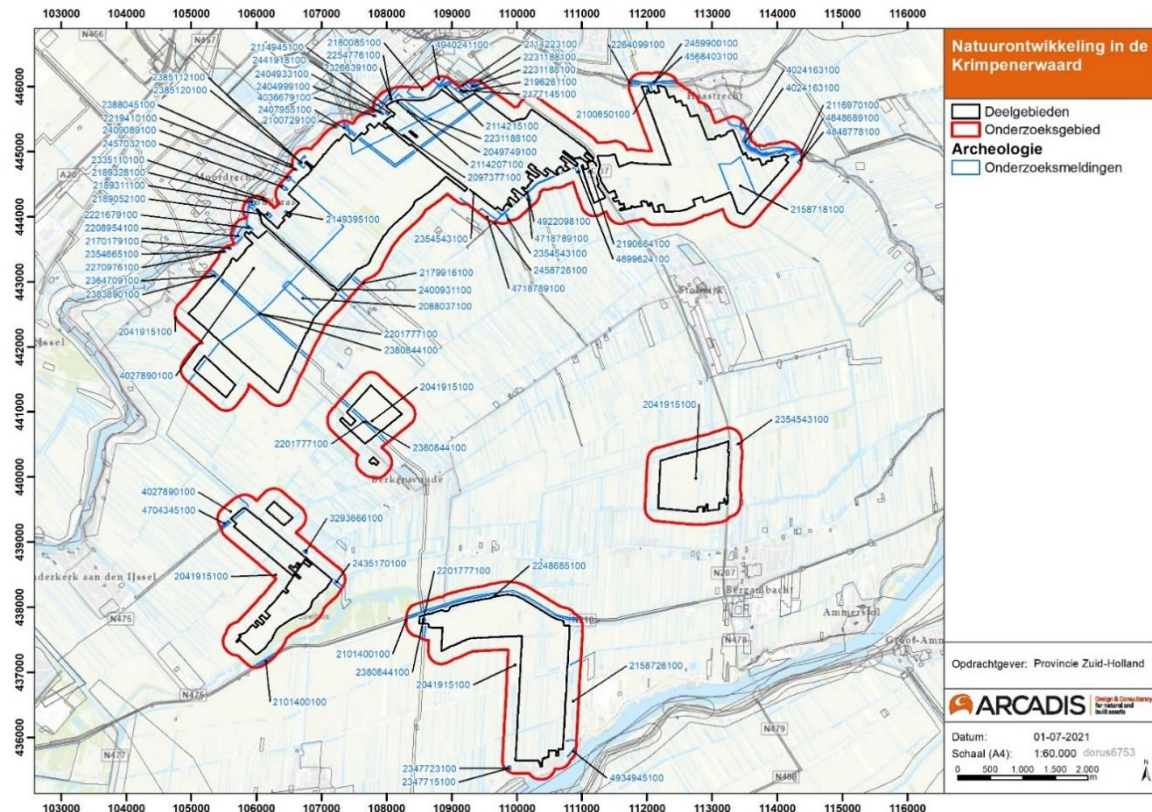
Periode	Begin	Einde
Nieuwe Tijd	1500	Heden
Late Middeleeuwen	1050	1500
Vroege Middeleeuwen	450	1050
Romeinse Tijd	12 v. Chr.	450
IJzertijd	800 v. Chr.	12 v. Chr.
Bronstijd	2.000 v. Chr.	800 v. Chr.
Neolithicum	5.300 v. Chr.	2.000 v. Chr.
Mesolithicum	8.800 v. Chr.	4.900 v. Chr.
Laat Paleolithicum	35.000 v. Chr.	8.800 v. Chr.
Midden Paleolithicum	300.000 v. Chr.	35.000 v. Chr.

4.1 Archeologische informatie

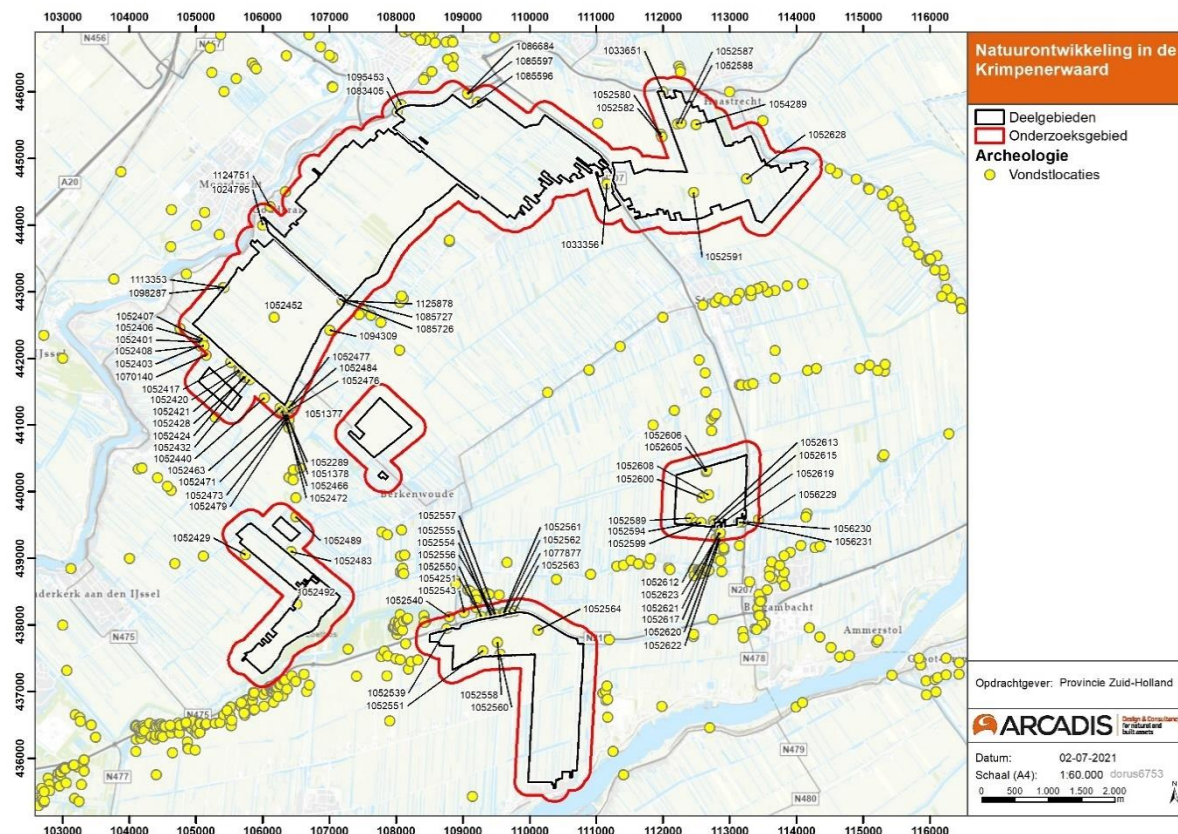
Bekende archeologische waarden bestaan uit archeologische terreinen van Provinciaal Belang, archeologische vondstmeldingen. Door onderzoeksmeldingen te behandelen wordt duidelijk of en wat voor archeologisch onderzoek er is uitgevoerd in het onderzoeksgebied.

Figuur 21 Terreinen van Provinciaal Belang binnen het onderzoeksgebied (Archis3).

Figuur 22 Onderzoeksmeldingen binnen het onderzoeksgebied (Archis3).

Figuur 23 Vondstmeldingen binnen het onderzoeksgebied (Archis3).

4.1.1 Terreinen van Provinciaal Belang

De Archeologische Monumenten Kaart (AMK) geeft terreinen weer van archeologische waarde, hoge archeologische waarde, zeer hoge archeologische waarde en beschermde terreinen met zeer hoge archeologische waarde. De waardevolle terreinen worden als planologische dubbelbestemming in bestemmingsplannen opgenomen. Uit de AMK blijkt dat er enkele terreinen van Provinciaal Belang het onderzoeksgebied raken.

4.1.2 Eerder uitgevoerd onderzoek

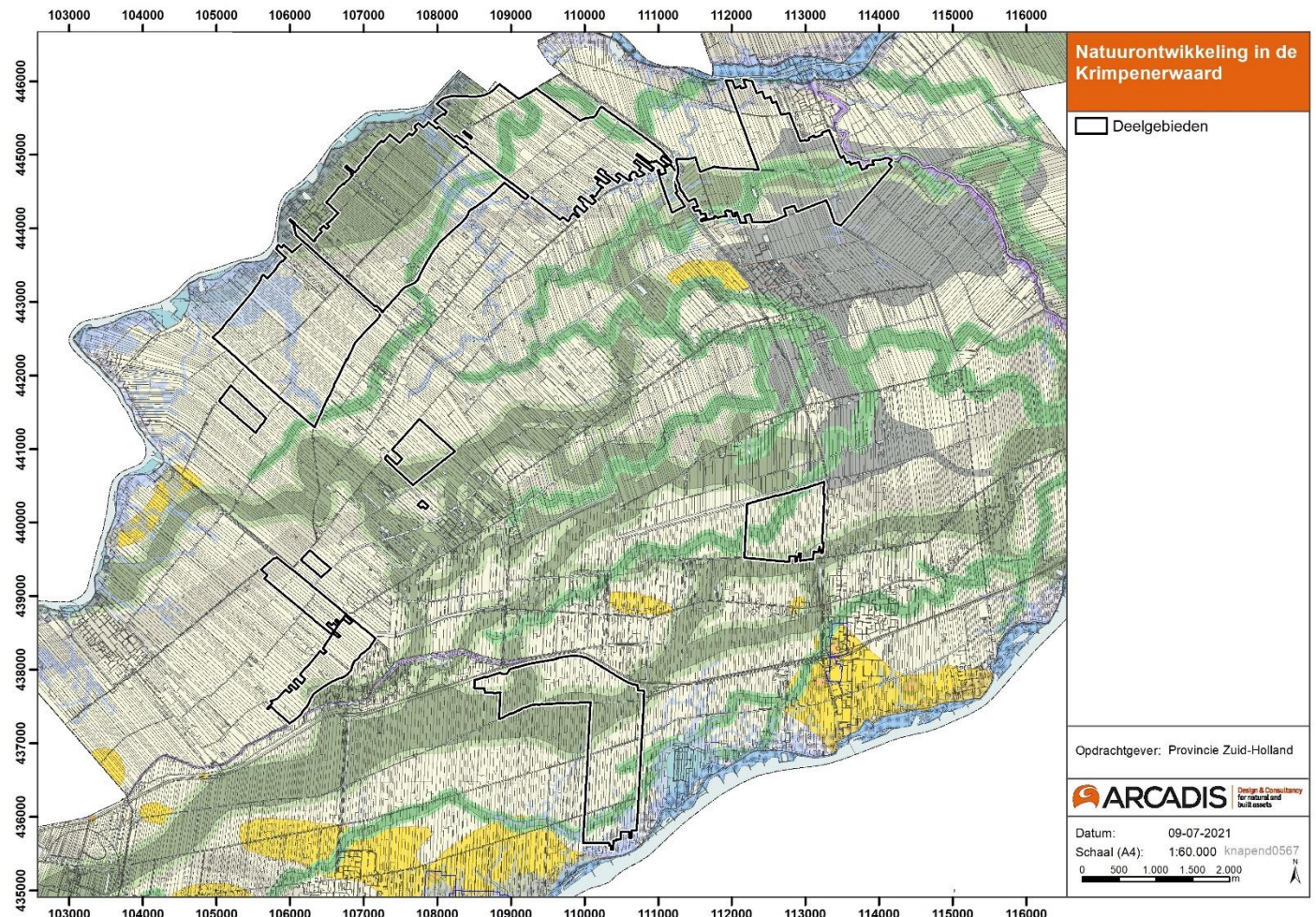
Het eerder uitgevoerde archeologische onderzoek binnen het onderzoeksgebied wordt weergegeven in Figuur 22. Er heeft erg veel onderzoek plaatsgevonden binnen de deelgebieden, dit zal in een bureauonderzoek verder beschreven worden.

4.1.3 Vondstlocaties en waarnemingen

Vondstlocaties zijn archeologische vindplaatsen die geregistreerd zijn in Archis3. Zoals te zien is in Figuur 23 bevinden zich in het plangebied veel vondstlocaties. Dit zal in een bureauonderzoek verder beschreven worden.

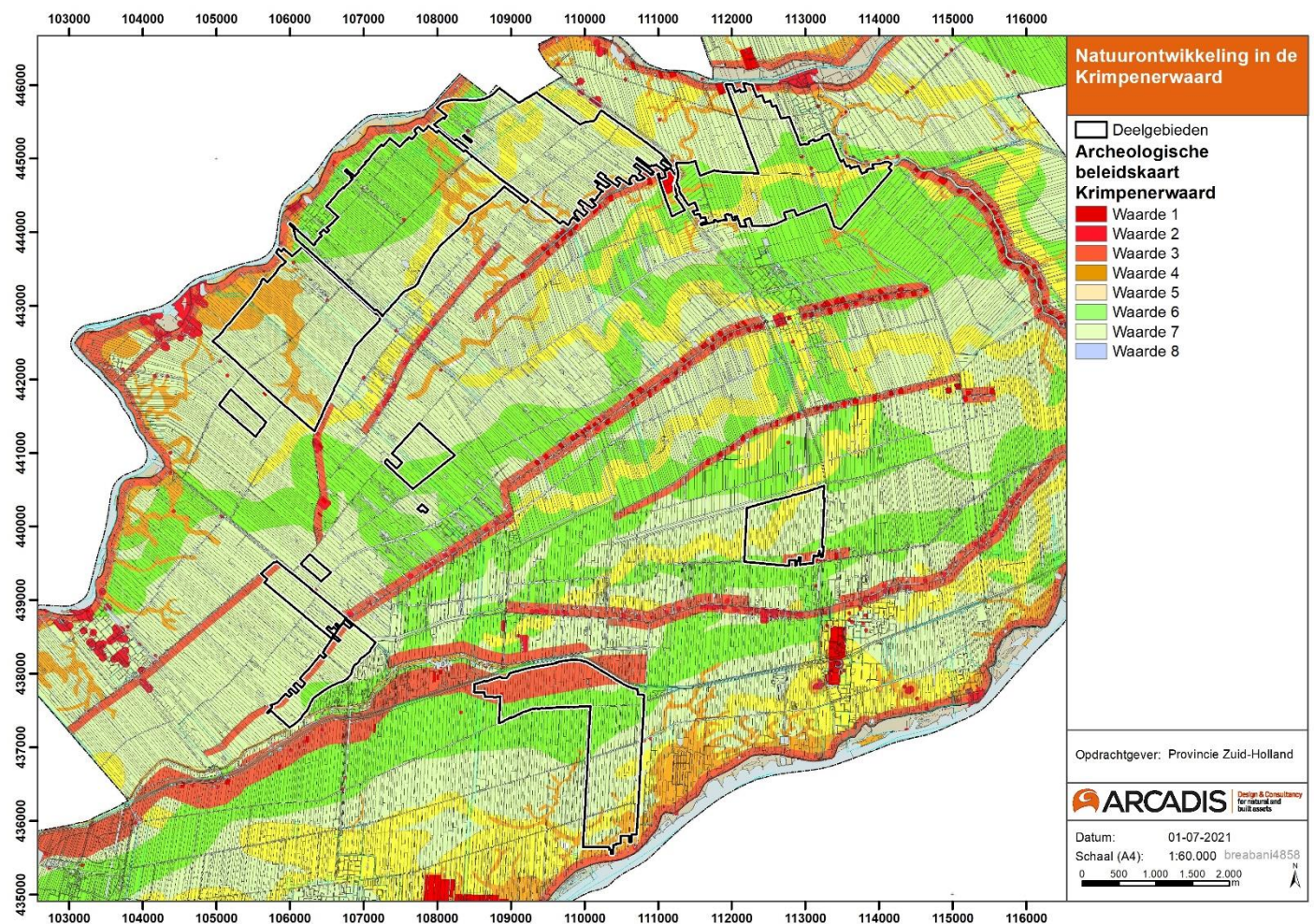
4.2 Verwachte archeologische waarden

In 2016 heeft RAAP een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld voor de Krimpenerwaard (Figuur 24). Op basis van de archeologische vindplaatsen, het landschap en de historisch geografische elementen is een specifiek archeologisch verwachtingsmodel ontwikkeld. Samengevat is in 2016 de verwachting voor de hogere delen in het plangebied hoog ingeschat. Voor de vlakkere veengronden geldt een lage archeologische verwachting. Aan de hand van de verwachtingskaart is een archeologische beleidskaart gemaakt (Figuur 25).

Figuur 24 Archeologische verwachtingskaart Laat Paleolithicum – Vroege Middeleeuwen (RAAP 2016).

Figuur 25 Archeologische beleidskaart (RAAP, 2016).

5 Erfgoedwaarden

In dit hoofdstuk worden de erfgoedwaarden die in verband kunnen worden gebracht met het plangebied uiteengezet op basis van historisch kaartmateriaal, de cultuurhistorische waardenkaart van Zuid-Holland en op basis van geschreven bronnen.

5.1 Historisch landschap

5.1.1 Historische geografie

De Krimpenerwaard is een groot veeneiland dat wordt omsloten door de rivieren de Hollandse IJssel, de Lek en het veenriviertje de Vlist. Langs de Hollandse IJssel liggen oeverwallen die op enige afstand van de rivier overgaan in de veengebieden. Als gevolg van de bodemopbouw zijn langs de randen stroken met nederzettingen ontstaan die nadrukkelijk op de rivier gericht zijn en daartussen een uitgestrekt middengebied.

De Hollandse IJssel was in de vroege middeleeuwen een open rivier met grillige waterstanden en vele overstromingen. Rond 1100 werden de eerste rivierdijken gebouwd. Door de latere kanalisering ontstond een levende (met getijden) en een dode Hollandse IJssel (zonder getijden). Vanaf de Waaiersluis bij Gouda tot aan de IJsseldam bij IJsselstein is het de gekanaliseerde Hollandse IJssel. In dit boezemwater worden de peilen binnen krappe marges gehandhaafd en wisselt de stromingsrichting. De hoofdfuncties van de gekanaliseerde Hollandse IJssel zijn momenteel water aan- en -afvoer, scheepvaart en recreatievaart. De bebouwing en de strokenverkaveling zijn gericht op de rivier.

De uitgestrekte polders met grasland, het veenweidegebied, was van oorsprong een moerasachtig gebied, dat in de middeleeuwen werd ontgonnen door deze gebieden te ontwateren. In de verkaveling kan men drie vormen van ontginning herkennen: vrije opstrek, cope-ontginning en de restverkavelingen. De eerste fase betrof de ontginning van de randgebieden vanuit de oeverwallen van de IJssel. Dit waren ontginningen met een opstreckende verkaveling, waarvan geen vaste achtergrens bepaald was. In de tweede fase werden de gebieden langs de Vlist en in het middengebied van de waard ontgonnen met de regelmatige cope-ontginning, waarvan lengte en breedte wel bepaald waren. Tijdens de laatste fase werden de restgebieden in gebruik genomen. Dit zijn de gebieden met vrij onregelmatige grenzen en een afwijkende verkaveling. Het ontginningspatroon, de slagenverkaveling, is nog zichtbaar en gaaf aanwezig in het landschap. Langs de ontginningsbases zijn transparante lange bebouwingslinten van boerderijen en andere huizen ontstaan (deze fasering is ook zichtbaar op Figuur 29).

Karakteristiek voor het veenweidegebied zijn de tiendwegen en landscheidingen. De tiendwegen staan dwars op de verkaveling en liggen op enige afstand van de rivierdijken. De tiendwegen worden aan beide zijden geflankeerd door weteringen. De landscheidingen zijn uit veen opgebouwde achterkaden die aangelegd werden op de achtergrens van een ontginningsblok. Het markeert de grens tussen de twee ontginningseenheden. De tiendwegen en veendijken zijn ook vaak houtkaden (zoals de Schenkelkade). Hiervan waren er een eeuw geleden veel meer.

De waterbeheersing is van levensbelang voor de Krimpenerwaard en overal duidelijk zichtbaar aanwezig in watergangen, bruggen, molens, gemalen, boezems en waterpeilen. In het gebied staan, bijvoorbeeld langs de Bilwijkerweg, houten elektriciteitsvoorzieningen. Deze zijn uniek omdat elders in Nederland dit bijna niet meer voorkomt.⁴

5.1.2 Landschap

Het veenweidelandschap in het plangebied heeft belangrijke cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Uit de voorgaande paragrafen blijkt dat deze waarden gelegen zijn in:

- het verkavelings- en slotenpatroon;
- de openheid;
- karakteristieke landschapselementen.

⁴ Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard.

Het verkavelings- en slotenpatroon

De Krimpenerwaard is een typisch veenweidegebied met een kenmerkende verkavelingstructuur. Ongeveer 15 % van het gebied is water. De kavels zijn lang en smal en voornamelijk noord-zuid gericht, loodrecht op de rivieren de Lek en de Hollandsche IJssel. De kavels draaien dan ook met de rivieren mee. Dit is typerend voor middeleeuwse veenontginningen. Bijzonder voor de waarden zijn de lange, rechte tiendwegen, parallel lopende sloten met een lange rechte weg of kade er tussenin. Vermoedelijk zijn deze kades aangelegd om een deel van het land in het voorjaar eerder droog (en dus bruikbaar) te maken. De verkavelingstructuur is vrij zeldzaam, maar komt ook voor in andere veenweidegebieden in Nederland. De Nederlandse veenweidegebieden zijn echter wel uniek in Europa. Hoewel in de afgelopen eeuw vele sloten zijn gedempt, is de oorspronkelijke verkavelingstructuur nog goed herkenbaar en van hoge waarde. Er zijn wel enkele doorsnijdingen van infrastructuur, maar er is geen grootschalige infrastructuur en vrijwel geen bebouwing in het plangebied waardoor de structuur nog gaaf te noemen is.

Openheid

De visuele openheid en weidsheid van de Krimpenerwaard is een typerend kenmerk van de Krimpenerwaard. Deze weidsheid heeft ook een grote aantrekkingskracht op doortrekkende en overwinterende vogels en weidevogels. De openheid komt mede voort uit het gegeven dat de lintbebouwing zich voornamelijk oost-west heeft georiënteerd. De openheid is zeldzaam, want dit komt in Nederland, zelfs bij andere veenweidegebieden, niet op deze schaal voor. De openheid is nog nauwelijks verstoord en dus nog gaaf. Een belangrijk aspect van de openheid is dat het typerende beeld van de hoge rivierdijk en een lagere polder goed zichtbaar is. Deze visuele relatie wordt als waardevol beschouwd. Op veel locaties is de relatie echter minder zichtbaar door de aanwezigheid van lintbebouwing langs de dijk.

Karakteristieke landschapselementen

In het plangebied zijn diverse karakteristieke cultuurhistorische landschapselementen aanwezig. Het betreft elementen als blokboezems, plasjes, moerasjes en pestbosjes. Ook komen eendenkooien voor, zoals eendenkooi Van der Marck ("Vlistse kooi") tussen de Schenkelkade en de Bilwijkerweg. Een eendenkooi is een stuk land en water, ingericht om wilde eenden te vangen. Het is voorzien van een stelsel van bochtige en nauwe sloten, door een haag of omheining omgeven, waarin een aantal roep- of kwaakeenden als lokvogel dient. Aan het einde van de sloten bevindt zich een fuik. De genoemde landschapselementen zijn zeer kenmerkend voor het gebied. Ze zijn niet erg zeldzaam, aangezien deze landschapselementen ook in andere veenweidegebieden gevonden kunnen worden. De staat van de elementen is gaaf. Veel karakteristieke soorten van de Krimpenerwaard vinden hier hun biotoop. Buiten de landschapselementen is er ook opgaande beplanting te vinden rondom de erven, langs kavelgrenzen, tiendwegen en op de achterkaden. Samen met de bebouwing zorgen deze voor langgerekte verdichte zones die de openheid van het gebied onderbreken.⁵

5.1.3 Instandhouding en versterking van het cultureel erfgoed

Het cultureel erfgoed van Zuid-Holland is een belangrijke drager van ruimtelijke kwaliteit. Deze toegevoegde waarde van erfgoed bevordert de provincie op diverse manieren:

- behoud en versterking van cultuurhistorisch waardevolle structuren en ensembles die van bijzonder provinciaal belang zijn, via bescherming én passende ruimtelijke ontwikkeling,
- cultureel erfgoed vormt een integraal onderdeel van het provinciaal ruimtelijk kwaliteitsbeleid via de kwaliteitskaart en de gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit. De cultuurhistorische en archeologische waarden zijn gebundeld in de cultuurhistorische hoofdstructuur (CHS), die de basis vormt voor het provinciaal erfgoedbeleid. Het beschermende ruimtelijk beleid richt zich met name op een selectie van de CHS, waaronder:
 - cultuurhistorische kroonjuwelen
 - molenbiotopen.

Kroonjuwelen

Cultuurhistorische kroonjuwelen (Figuur 26 en Figuur 27) zijn unieke, zeer karakteristieke en gave erfgoedensembles in Zuid-Holland. Een deel van de Krimpenerwaard en het plangebied wordt gerekend tot de kroonjuwelen. Dit betreft het zogenoemde Middengebied. Het middengebied van de Krimpenerwaard wordt begrensd door landscheidingskaden, vaarten en vlieten. De oude opstreckende verkaveling en het watersysteem zijn nog grotendeels intact en bepalend voor het regelmatige en de oost-west georiënteerde nederzettingstructuur. Erfbeplanting, rijen knotwilgen en het opgaand groen van kades en eendenkooien en geriefbosjes zijn accenten in het vlakke en

⁵ Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard.

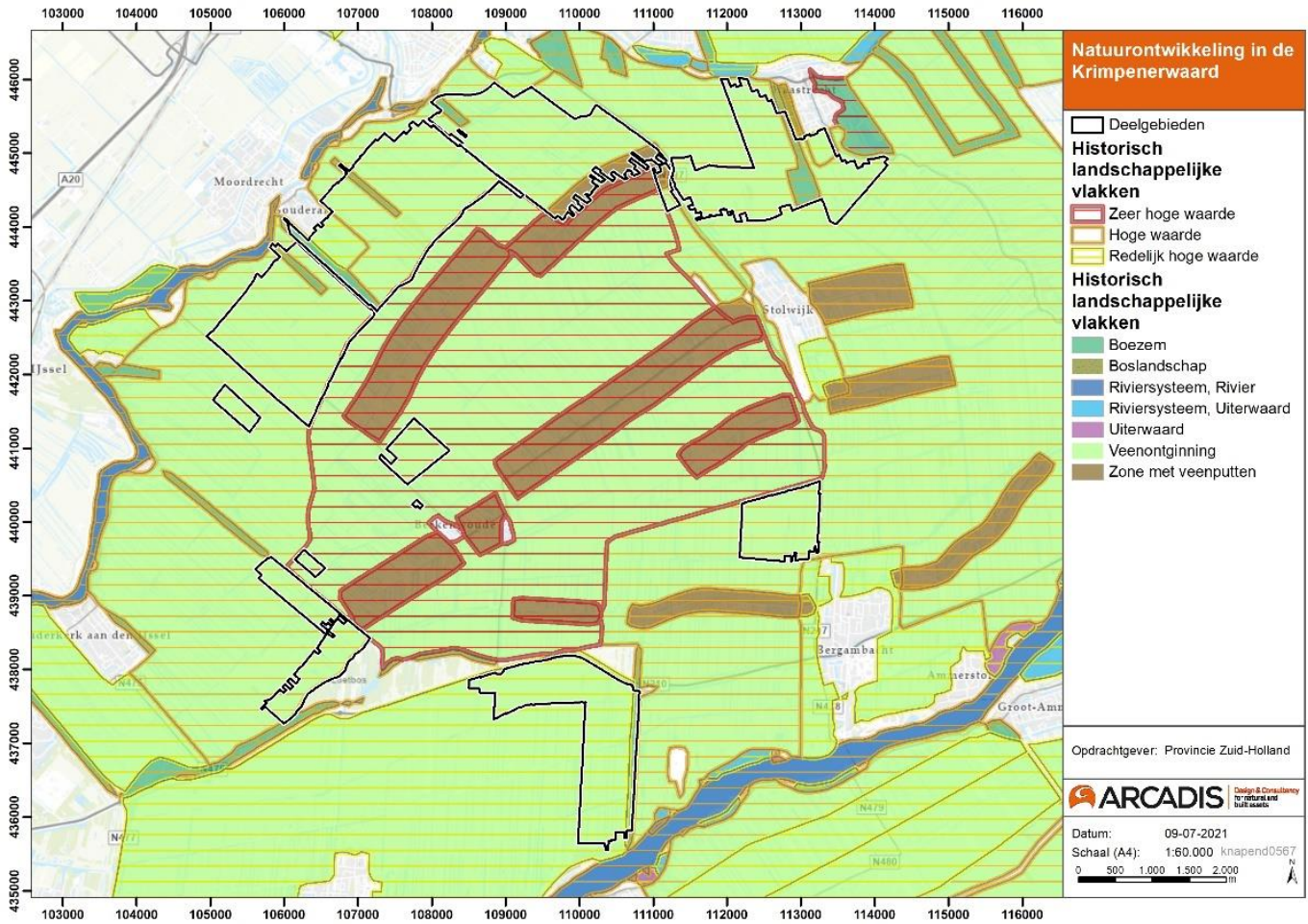
waterrijke veenweidelandschap. De lange bebouwingslinten zijn rijk aan historische boerderijen en hebben door de vele open ruimtes tussen de bebouwing een sterke relatie met het landschap. De natuurontwikkeling in het plangebied is afgestemd op het cultuurhistorisch waardevolle landschap en kent een sterke cultuurhistorische component, aangezien deze mede gericht is op het terugbrengen van natuurwaarden die van oudsher in het gebied voorkwamen en die samenhangen met het cultuurhistorisch gebruik van de gronden. De realisatie van natuur gaat ook samen met het behoud en versterking van het cultuurhistorisch waardevolle landschap doordat kenmerkende landschapselementen, de openheid en het verkavelingspatroon behouden blijven en bestaande cultuurhistorische structuren worden benadrukt.

Het plangebied is gelegen in categorie 1 gebied vanwege de ligging in het NNN en omdat het deels in de Verordening is aangewezen als kroonjuweel cultureel erfgoed. Deze gebieden zijn zo bijzonder, waardevol of kwetsbaar, dat de instandhouding en mogelijk verdere ontwikkeling van de waarden die ze vertegenwoordigen, voorrang heeft boven alle andere ontwikkelingen. In de Verordening is bepaald dat een bestemmingsplan voor een gebied met beschermingscategorie 1, niet kan voorzien in een ruimtelijke ontwikkeling, tenzij het gaat om de ontwikkeling van bovenlokale infrastructuur of van natuur of om een ontwikkeling met een zwaarwegend algemeen belang. In het plangebied is sprake van natuurontwikkeling. Voorts is in de Verordening bepaald dat als de ruimtelijke ontwikkeling past binnen de bestaande gebiedsidentiteit, deze uitsluitend is toegestaan indien de ruimtelijke kwaliteit per saldo tenminste gelijk blijft door een zorgvuldige inbedding van de ontwikkeling in de omgeving. De beoogde natuurontwikkeling in het plangebied is hiermee in overeenstemming. De natuurontwikkeling zorgt voor een verhoging van de ruimtelijke kwaliteit en wordt zorgvuldig ingebed in de omgeving, onder meer door afstemming op het bestaande historische verkavelings- en ontginningspatroon en bestaande waterlopen.

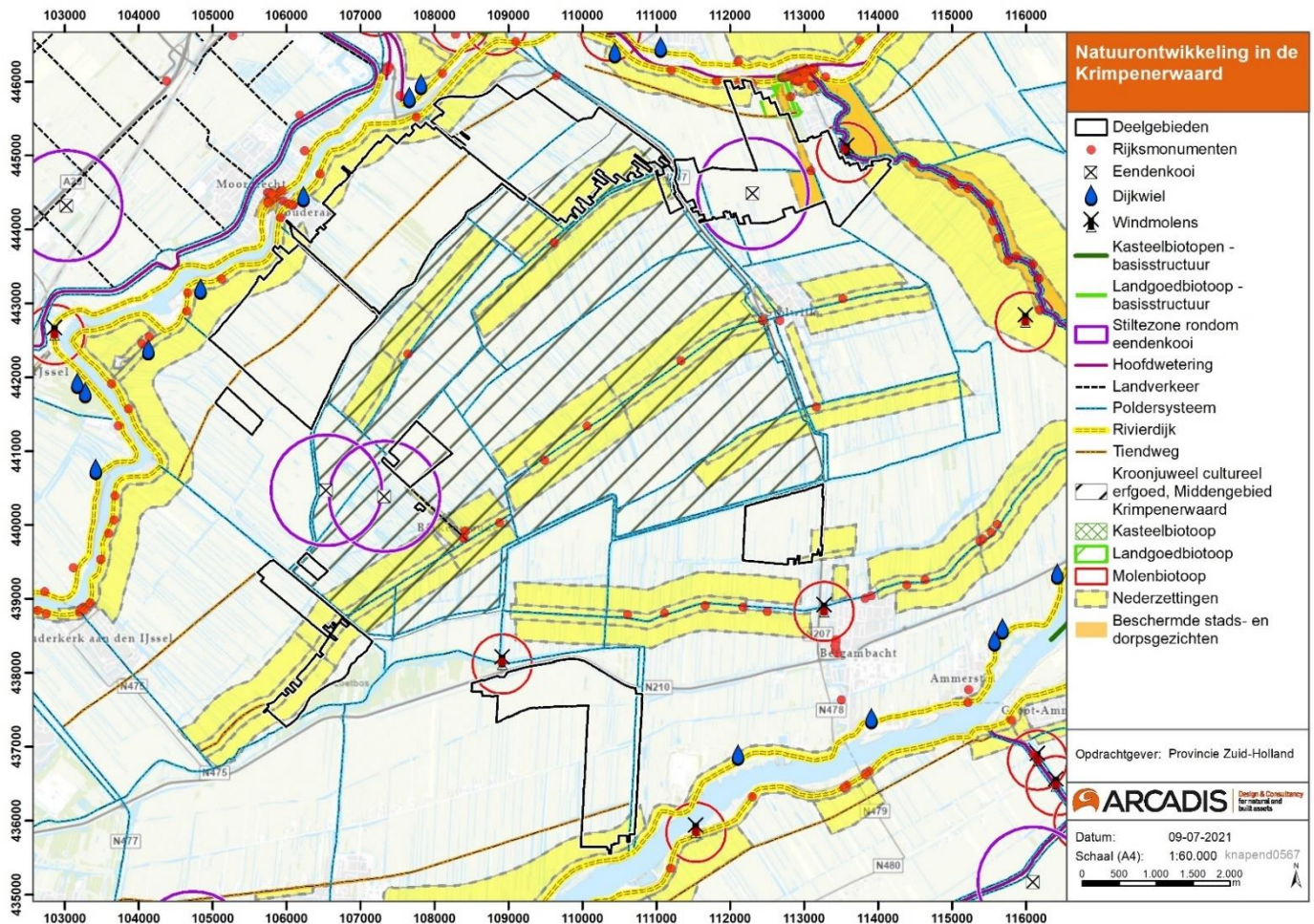
Molenbiotopen

Naast de historische structuren en cultuurlandschappen richt de provincie zich in haar beleid ook op twee bijzondere typen monumenten, waaronder molens. Molens vormen een kenmerkende combinatie van cultuurhistorie, natuur en landschap. Daarbij gaat het niet alleen om het monument op zich maar ook om zijn omgeving en ensemblewaarde. Hiervoor worden in de Verordening Ruimte planologische beschermingszones (zogenoemde molenbiotopen) opgenomen. In het plangebied van het onderhavige bestemmingsplan komen twee biotopen voor van molens die buiten het plangebied liggen. Deze biotopen zijn planologisch verankerd middels de aanduiding 'vrijwaringszone – molenbiotoop' op de verbeelding en een beschermingsregeling in de regels.

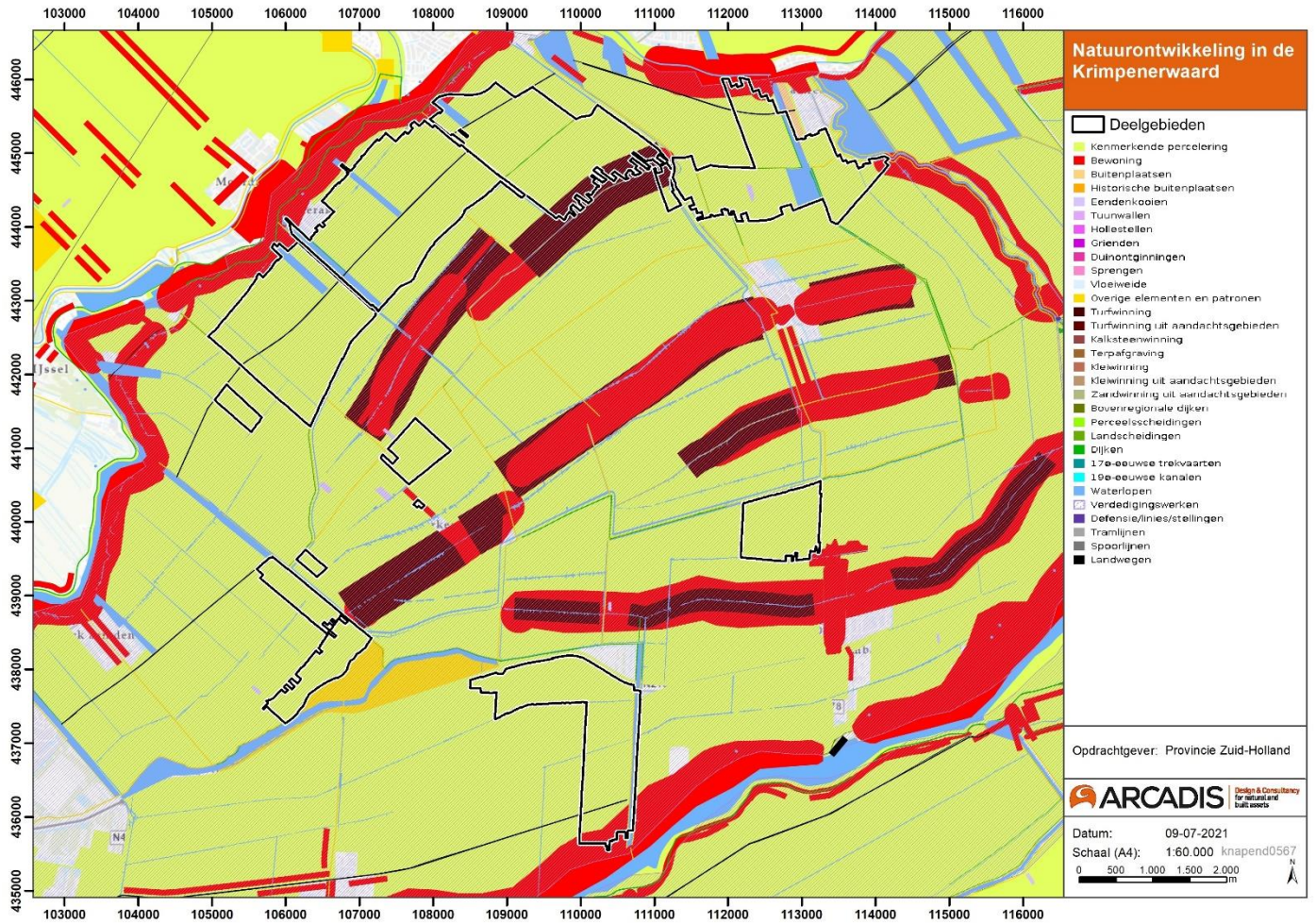
In de Verordening zijn molenbiotopen voor traditionele windmolens aangegeven. Twee molenbiotopen overlappen deels het plangebied. Een molenbiotoop heeft een omvang van 400 meter, gerekend vanuit het middelpunt van de molen. In de Verordening is bepaald dat een bestemmingsplan voor gronden gelegen binnen een molenbiotoop in voldoende mate de vrije windvang en het zicht op de molen moet garanderen. Dit betekent dat beperkingen moeten worden gesteld aan de hoogte van bebouwing en beplanting. Het onderhavige bestemmingsplan voldoet hieraan. Daartoe zijn in het plan de biotopen op de verbeelding aangeduid en is een beschermingsregeling opgenomen in de regels.

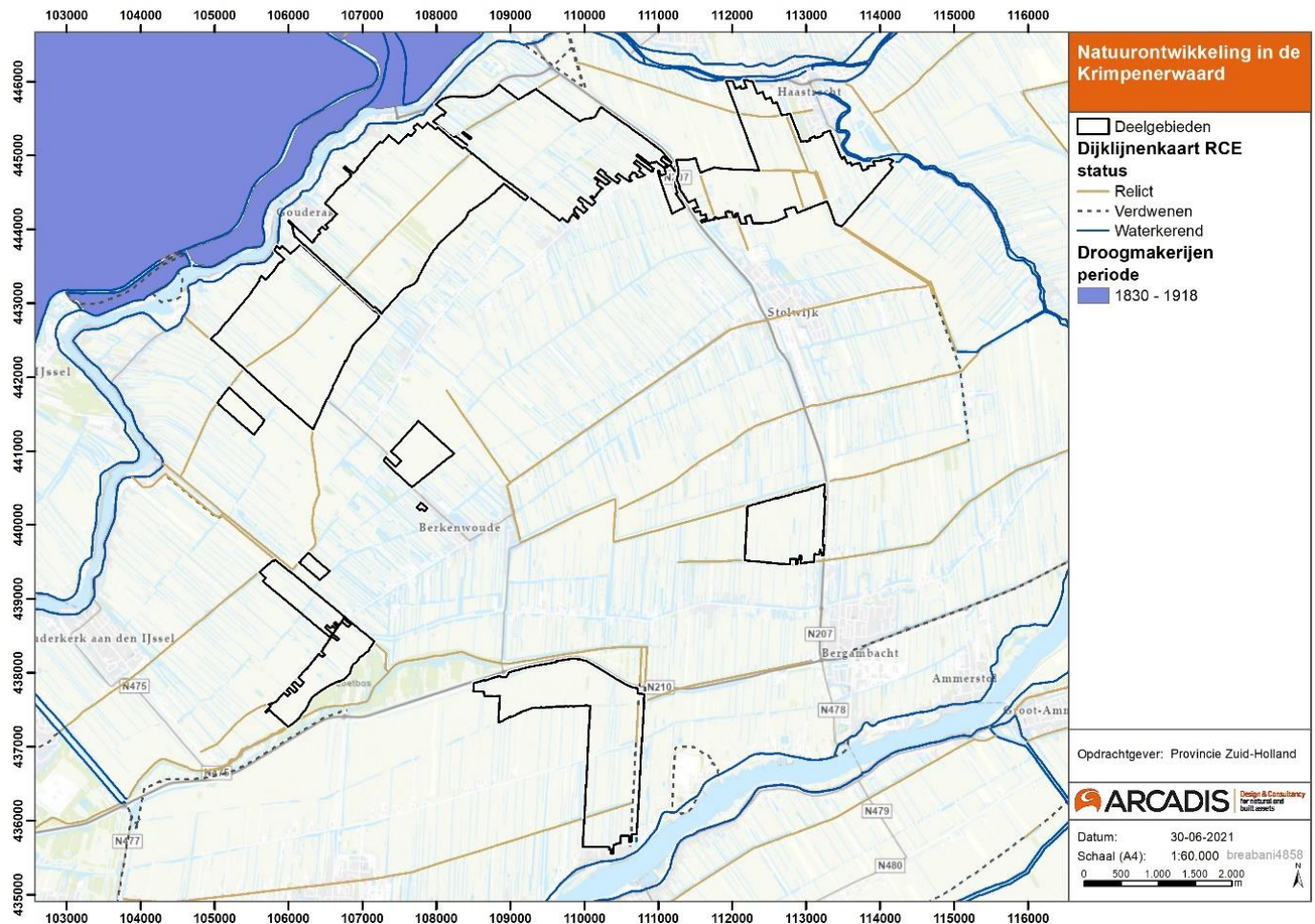
Figuur 26 Cultuurhistorische kaart Zuid-Holland Landschapswaarde.

Figuur 27 Cultuurhistorische waardenkaart provincie Zuid-Holland.

Figuur 28 CultGIS Elementenkaart.

Figuur 30 RCE cultuurhistorisch waardevolle dijklijnen.

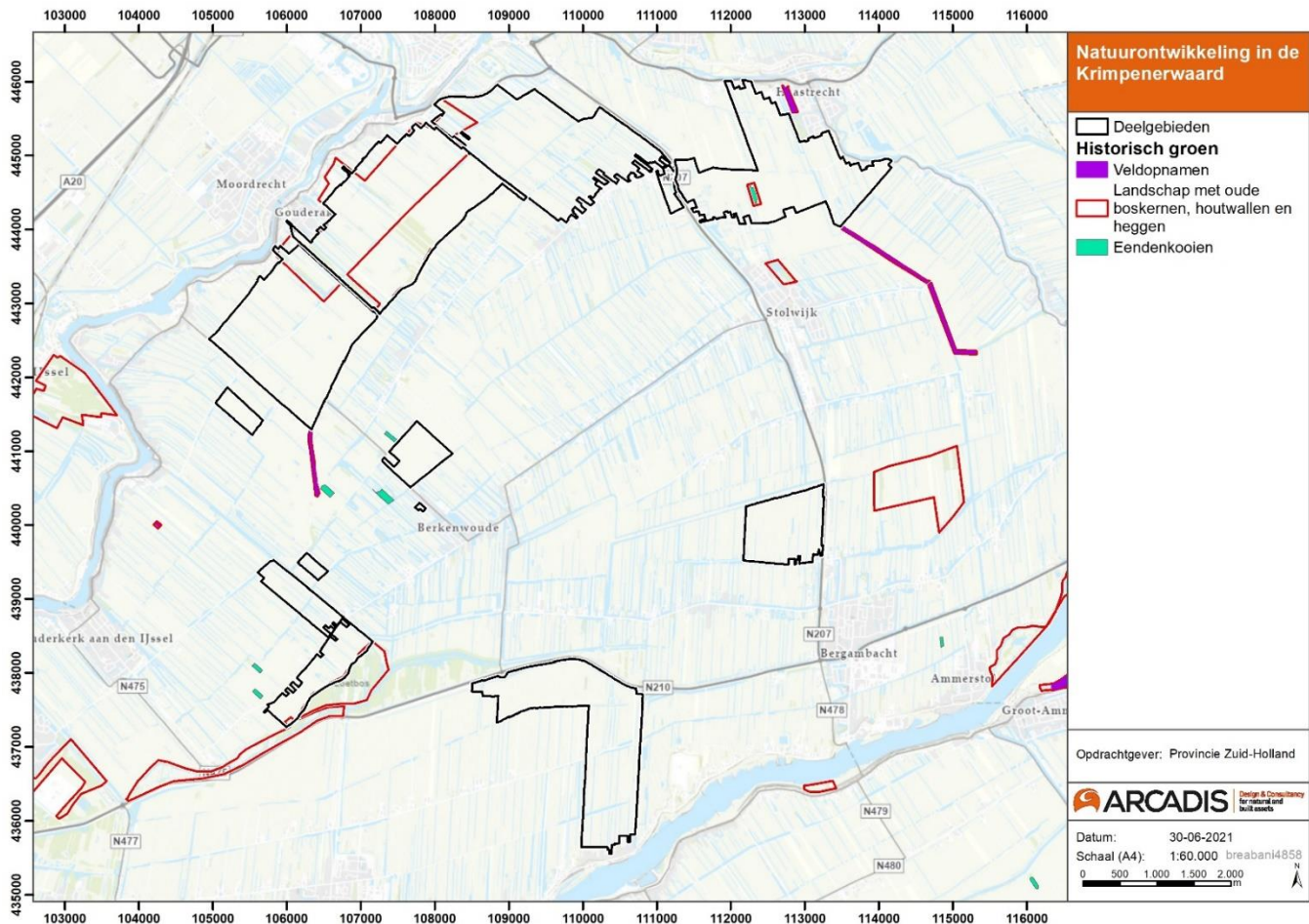
5.1.4 Historisch groen

Om te bepalen of er historisch waardevolle bomen of struiken binnen het plangebied liggen, is gebruik gemaakt van de atlas landschappelijk groen erfgoed van Nederland (Maes, 2016). Historisch waardevolle bomen en struiken betreffen bomen en struiken die al op de historische kaart uit 1850 staan aangegeven. Deze vegetatie is vaak inheems, autochtoon en kenmerkend voor het gebied waar dit in voorkomt. Autochtoon plantmateriaal betekent dat het gaat om plantensoorten die hier na de laatste IJstijd zijn ontstaan. Inheems plantmateriaal zijn planten en bomen die kenmerkend voor een bepaald gebied zijn en alleen in die bepaalde gebieden voorkomt. In heel Nederland resteert nog maar ca. 3% van het totale inheemse en autochtone plantmateriaal en landschapselementen (Maes, 2013). Het is daarom zeer belangrijk dat wat er nog resteert, behouden blijft en beschermd blijft in toekomstige ontwikkelingen.

Binnen het plangebied bevinden zich verschillende kansrijke gebieden voor het behoud en de ontwikkeling van historisch groen. Op de Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Zuid-Holland is ook historisch groen ingetekend (Figuur 31).

Veenweidegebied

De oude polderkades en geriefbosjes zijn belangrijk vanuit cultuurhistorie en als genenbronnen. Voorbeelden zijn de Langerakse Kade, de kade langs de Achterdijkse Wetering (bij Wijngaarden), Noordzijds-kade en Meijkade bij Bodegraven of de Ouderkerkse Landscheiding. We zien er es en zwarte els als voormalig hakhout, schietwilg, kraakwilg en bittere wilg als griend- en knotwilgen, wilde kamperfoelie, zwarte bes, gewone vogelkers, gladde iep, en sporkehout. Zwarte els, es en gewone vogelkers zijn de hoofdsoorten in de gerief- en pestbosjes. In de Reeuijksche Plassen en Nieuwkoopse Plassen zien we elzenbroekbos, veelal als hakhout, en allerlei verlandingsstadia.

Figuur 31 Atlas Historisch groen.

5.2 Natuurlijk erfgoed

Het grootste deel van het plangebied ligt in een aardkundig waardevol gebied (Figuur 9). De sequenties bos- naar riet- en zeggeveen zijn objecten van Provinciaal belang.

5.3 Immaterieel erfgoed

Het immateriële erfgoed van dit gebied betreft in ieder geval de veenontginningsgeschiedenis waarvan nog veel relicten in het gebied herinneren. Deze QuickScan heeft echter niet als doel om deze verhalen op te halen en in beeld te brengen. Dat zou een waardevol onderzoek voor het vervolg op deze QuickScan zijn.

5.4 Gebouwd erfgoed

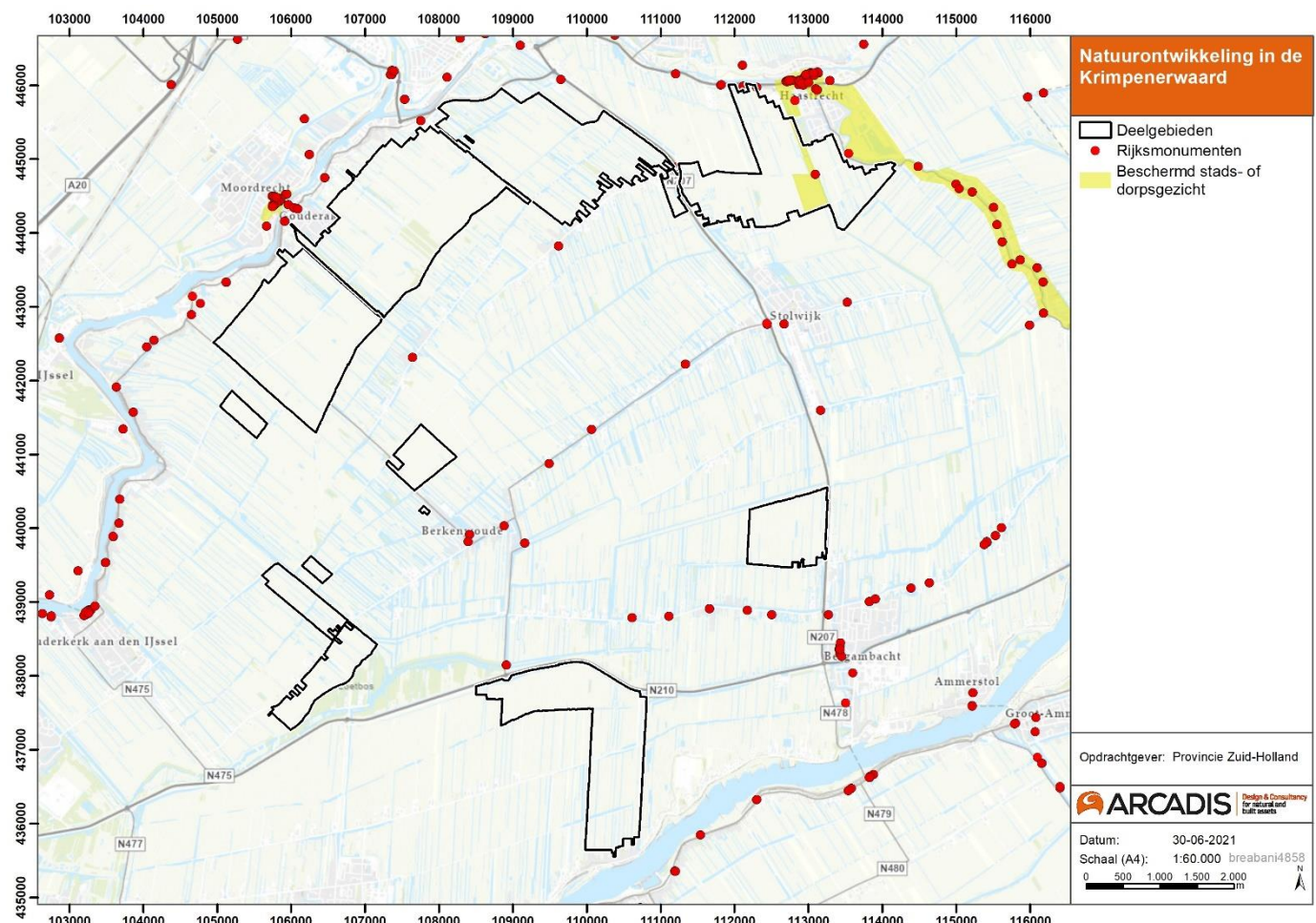
Op 20 november 2014 is door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Minister van Infrastructuur en Milieu een deel van Haastrecht op grond van de Monumentenwet 1988 aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Het beschermd gezicht Haastrecht is van bijzonder belang als voorbeeld van een dijk- en damnederzetting van Middeleeuwse oorsprong, met tegenwoordig een vooral 17^e- tot vroeg 20^e-eeuwse bebouwing. Zij is van belang vanwege de nog zeer goed herkenbare historisch-ruimtelijke structuur en het grotendeels gave historische en deels monumentale bebouwingsbeeld. Een extra waarde aan het gezicht wordt gegeven door twee nauw met de kern samenhangende historische structuren. Allereerst de aan de dorpskom grenzende, van oorsprong 15^e-eeuwse en in de 19^e eeuw aangepaste boezemstructuren, die de kern als het ware omarmen en hier op de IJssel uitwaterden via nog aanwezige gemalen.

Op de tweede plaats de uitzonderlijk gave structuur van de in Landschappelijke Stijl aangelegde buitenplaats met overtuin Bisdom van Vliet. Historische nederzetting, buitenplaats en boezemsystemen vormen met elkaar een uniek en visueel aantrekkelijk ensemble met een hoog ruimtelijk- cultuurtechnisch- en architectuurhistorisch belang.

Uit het voorgaande blijkt dat het beschermd dorpsgezicht zowel een deel van de kern Haastrecht omvat als een deel van het landelijk gebied daaromheen. Het beschermd dorpsgezicht overlapt daardoor het plangebied van het onderhavige bestemmingsplan. Dit betreft gronden aan de zuidwestzijde van de kern Haastrecht, in het deelgebied Bilwijk. Deze gronden behoren tot het beschermd dorpsgezicht vanwege de hier gelegen Boezem van Bergambacht.

Aan de westzijde liggen de restanten van het bijna even oude systeem van de Boezem van Bergambacht. Het meest herkenbaar zijn de twee parallel liggende weteringen, die bij Haastrecht samenkomen om af te wateren op de IJssel. Deze parallelle weteringen vallen samen met het tracé van de oude Bergvliet, en hebben deels als beneden- en als bovenboezem gefungeerd. De verdwenen bovenmolen stond op de landtong tussen beide watergangen. De weteringen komen samen bij het oude stoomgemaal, dat na 1926 werd verbouwd tot woning (huize Aletta). De Provinciale Weg kruist het spuikanaal naar de IJssel door middel van een 19^e-eeuwse stenen brug, waarop nog een oude, hardstenen grenspaal staat. De boezemwateren lopen parallel aan het Haastrechtse Bos de polder in en vormen een belangrijke ecologische verbindingroute. De wateren komen in de polder samen bij de onderbouw van een wipmolen uit 1620 (de molen van Hol). Dit was een van de molens die het water van de Bergvliet uitsloegen in de Lage Boezem. Deze voormalige lage boezem, een trapeziumvormig gebied in de polder Laag Bilwijk, is nog goed herkenbaar aan de kaden en het slotenpatroon.

De relictten van dit boezemsysteem zijn van grote algemeen historische, landschappelijke en ruimtelijk, cultuur- en technisch-historische waarde. Met name de vrij gave structuur van het eerste getrapte boezemsysteem in Nederland, is van grote historische waterstaatkundige betekenis.

Figuur 32 RCE rijksmonumenten en beschermd stads- of dorpsgezicht.

Binnen het plangebied ligt 1 Rijksmonument, het betreft een molenrestant. De wipmolen is vermoedelijk in de 17e eeuw gebouwd als poldermolen voor de bemaling van de polder Bergambacht. Hij was voorzien van een inwendige molenaarswoning en een scheprad als wateropvoerwerktuig. De molen was één van de drie molens (een ondermolen) die hier gezamenlijk een getrapte bemaling vormden. De molen is na de bouw van een stoomgemaal bij Haastrecht omstreeks 1875 onttakeld, waarbij het wiekenkruis, het bovenhuis en het gaande werk werden verwijderd. Het molenrestant kreeg een functie als woning en is tot op heden als zodanig in gebruik. Het molenrestant heeft een belangrijke landschappelijke functie.

5.5 Collecties en objecten

Tot de collecties en objecten binnen het plangebied behoren duikers, bruggen en kleinschalige elementen in het landschap. Op basis van deze QuickScan kan niet worden vastgesteld of en waar deze elementen nog aanwezig zijn in het landschap.

6 Den Hoek

6.1 Conclusie en advies archeologie

Met de verwachtingszones die staan op de archeologische beleidskaart dient rekening te worden gehouden bij het maken van een ontwerp (Figuur 34/Figuur 25). We adviseren om ingrepen in zones met een hoge verwachting zoveel mogelijk te vermijden. Op die manier wordt het risico op het verstoren van archeologie verkleind en de kans op hoge kosten als gevolg van archeologische onderzoek beperkt.

Tabel 4 Categorieën binnen deelgebied en bijbehorend archeologisch beleid.

Categorie	Zone	Beleid
WA-1	Archeologische monumenten	dieper dan 30 cm - mv
WA-2	Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen	groter dan 50 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-3	Historische bewoningslinten, dijken	groter dan 100 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-4	Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen	groter dan 1000 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-5	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 150 cm - mv
WA-6	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 300 cm - mv
WA-7	Zones met een lage verwachting	groter dan 10000 m ² en dieper dan 300 cm - mv

1. Archeologische monumenten (WA-1). Dit betreft de terreinen van provinciaal belang die op de Archeologische MonumentenKaart zijn opgenomen (AMK-terreinen). In de dit deelgebied komt een terrein van Provinciaal Belang voor het betreft terrein 6483 met een zeer hoge archeologische waarde (Figuur 33). Terrein met een huisterp uit de Late Middeleeuwen. De terp is duidelijk zichtbaar als een verhoging in het landschap. Vondsten aangetroffen over een oppervlakte van circa 60x25 meter bestaat uit Paffrath, Kogelpot, Andenne en vroeg roodbakend aardewerk. Dit terrein is beschermd in de provinciale Verordening Ruimte uit 2016. Dit betekent dat de terreinen van Provinciaal Belang geen vrijstelling in oppervlakte kennen. Het beleid van de gemeente Krimpenerwaard is hierop afgestemd. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

2. Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen (WA-2) Deze categorie betreft terreinen en/of zones waar de aanwezigheid van archeologische resten is vastgesteld of de verwachting voor de aanwezigheid hiervan (zeer) hoog is. Het gaat hierbij enerzijds om de historische dorpskernen met kerkterreinen en begraafplaatsen. Deze categorie betreft anderzijds ook de archeologische en historisch geografische vindplaatsen, waarvoor nog geen begrenzing en waardering is vastgesteld. Ook de dagzomende rivierduinen – donken – vallen in deze categorie, aangezien uit onderzoek blijkt dat deze (vrijwel) altijd bewoond zijn geweest vanaf de Prehistorie en er derhalve sprake is van een zeer hoge archeologische verwachting. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 50 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

3. Historische bewoningslinten, dijken (WA-3). Deze categorie betreft de middeleeuws bewoningslinten langs de Lek, Hollandsche IJssel en in de binnengebieden (zone van 100 m), waarvoor een (zeer) hoge verwachting geldt ten aanzien van verspreide bewoning uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd (met name huisplaatsen en boerderijen). Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 100 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

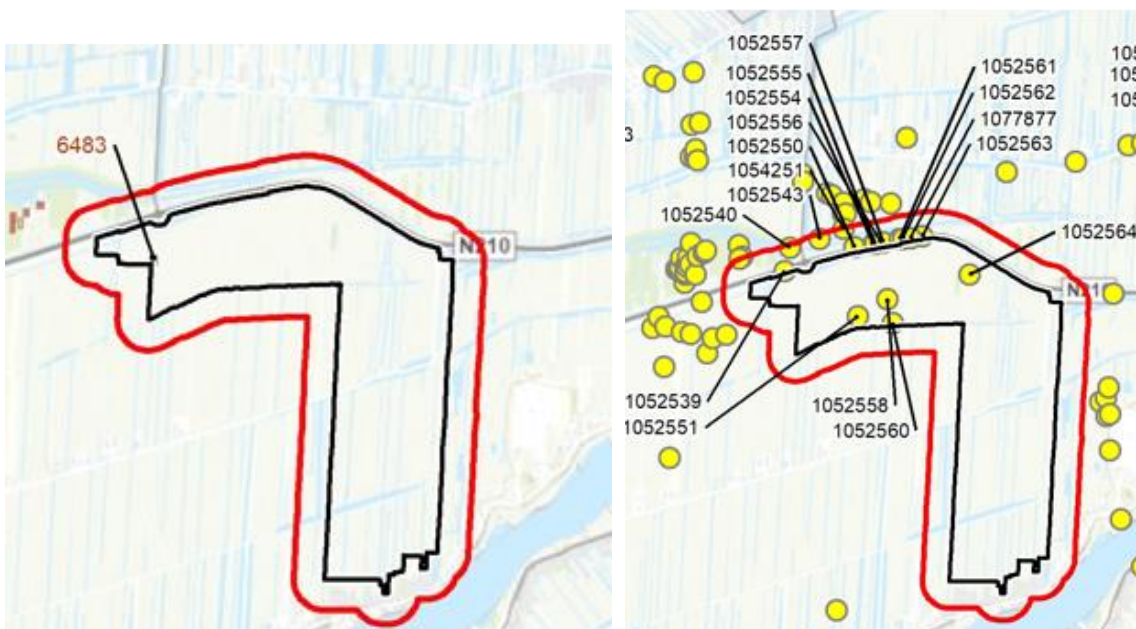
4. Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen (WA-4). In deze categorie vallen de oever-, overslag- en crevassezones van de Hollandsche IJssel en de Lek. Deze liggen aan en dicht onder het maaiveld en kennen een middelhoge verwachting voor archeologische resten uit de periode Late IJzertijd-Middeleeuwen. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 1000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

5. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen (WA-5). Deze categorie bestaat uit de afgedekte afzettingen van de stroomgordels van het Graaf riviersysteem en uit rivierduinafzettingen die niet binnen WA-2 of WA-3 vallen. Voor de rivierduinafzettingen geldt een zeer hoge tot hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen vanaf het Laat Paleolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 1,5 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

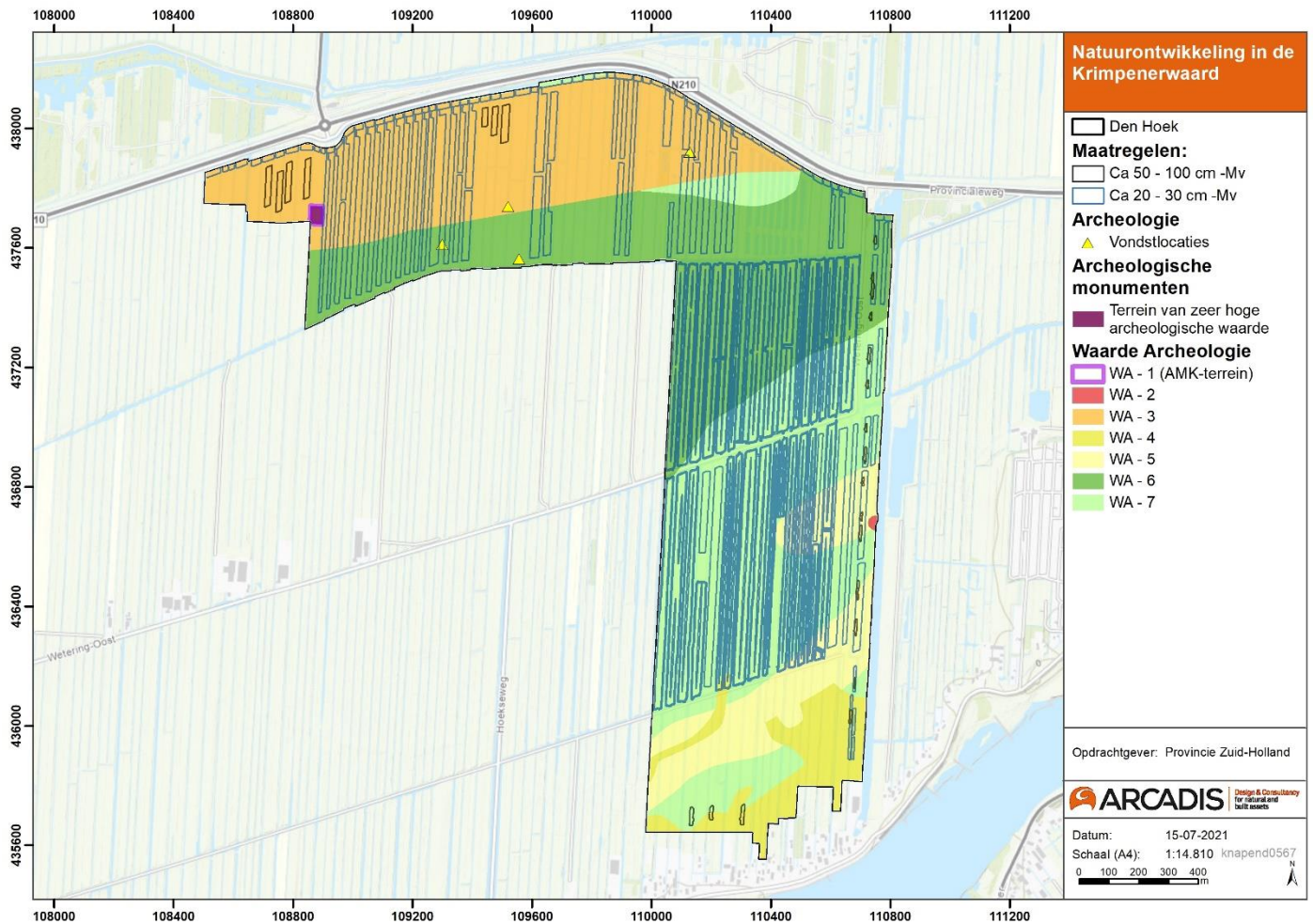
6. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen (WA-6). Deze categorie omvat de stroomgordels die behoren tot het Benschopriviersysteem. Dit riviersysteem heeft een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum en Bronstijd. Tot deze categorie behoren tevens de afgedekte rivierduinen die buiten de overige categorieën vallen. De verwachting voor deze landschappelijke eenheden is zeer hoog voor het Laat Paleolithicum en Mesolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

7. Zones met een lage verwachting (WA-7). Deze categorie betreft de zones met een lage archeologische verwachting in de komgebieden buiten de bewoningszones en/of overige verwachtingszones waarvoor een vrijstellingsgrens met een grotere diepte geldt. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 10.000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Naast een terrein van Provinciaal Belang liggen er ook veel vondstmeldingen binnen het deelgebied, vooral aan de noordkant. In het ontwerp heeft het de voorkeur om deze locaties doormiddel van een bufferzone van in ieder geval 20 meter te ontzien van ontgravingen en zodoende in situ te behouden.

Figuur 33 Terreinen van Provinciaal Belang en vondstlocaties.

Figuur 34 Advieskaart Archeologie.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De advieskaart voor archeologie (Figuur 34/Figuur 25) geeft weer welke vorm van archeologisch vervolgonderzoek wordt geadviseerd om deze aanwezige waarden en/of verwachtingen nader te onderzoeken. Het archeologiebeleid van de Gemeente Krimpenerwaard is vastgelegd in het Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019.

De vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek worden overschreden op de locaties waar de ingrepen groter dan 100 m² en meer dan 30 cm – mv bedragen in WA-3. Daarom geldt op deze locaties een verplichting tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek conform KNA 4.1. Het pluggen zal minder dan 30 cm -mv betreffen, waardoor voor deze locaties een vrijstelling geldt.

6.2 Conclusie en advies cultuurhistorie

Binnen het plangebied bevinden zich verschillende cultuurhistorisch waardevolle elementen. Op basis van deze QuickScan is een eerste inventarisatie gemaakt die doormiddel van het uitvoeren van een bureauonderzoek en veldinventarisatie aangevuld kan worden (Figuur 36). In Tabel 5 worden kansen voor het toekomstige ontwerp en mogelijke risico's hierbij in relatie met de geplande ingrepen beschreven.

Tabel 5 Risico's en kansen.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
De molenbiotop om de Zuidbroekse Molen	<p>Kansen voor het vergroten van de beleefbaarheid van de Krimpenerwaard.</p> <p>De molen vormt een centraal aanknopingspunt om het verhaal van het plangebied te vertellen. Dit verhaal kan gaan over veenontginning, inklinking van het maaiveld en het aanleggen van dijken. De molen heeft bijgedragen aan het drooghouden van de omgeving.</p>	<p>Een risico voor de molenbiotop betreft het aanbrengen van te hoge beplanting of bebouwing.</p>
Tiendweg (Tiendweg Oost)	<p>Binnen het plangebied bevindt zich een historisch waardevolle weg. Om de beleefbaarheid van deze waarden te verhogen kan bijvoorbeeld een informatiebord met een oude kaart met een locatieaanduiding worden geplaatst. Op die manier wordt direct duidelijk hoe oud het landschap is en wat deze weg heeft bijgedragen aan het ontstaan van het landschap.</p>	<p>Door de geplande natuurontwikkeling kan deze weg niet meer als zodanig te herkennen zijn en verdwijnt zodoende een belangrijk stukje cultuurhistorisch erfgoed.</p> <p>Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn hier geen plannen voor.</p>
Nederzetting	<p>De bewoningslinten langs de ontginningsbases dragen bij aan het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen en scheiding tussen natuur en nederzetting is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.</p>	<p>Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.</p>
Poldersysteem	<p>Het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied door middel van visualisaties in het landschap.</p>	<p>Een visualisatie van een van de cultuurhistorische thema's is niet van invloed op de project ambities.</p> <p>Het zijn vaak gevoelige objecten, vatbaar voor vandalisme. Zodra erbij gezeten kan worden is er ook kans op ongewenste hanggroepen, overlast en afval.</p>
Randgebied fase 1	<p>De historische verkavelingsstructuur die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.</p>	<p>Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.</p>

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
Tiend-/veen Wetering (De Veen en Wetering Oost)	De historische verkavelingsstructuur en daarmee samenhangende weteringen die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Dijkrelicten en verdwenen dijken	De (verdwenen) dijklijnen bieden kansen voor de beleving van het landschap via fiets- en wandelroutes.	Vanaf de hoger gelegen dijken kan het landschap binnen het plangebied worden overzien. De zichtlijnen die hier aanwezig zijn kunnen worden verstoord door de aanplant van nieuwe begroeiing. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Aardkundig waardevol gebied	Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.

Figuur 35 Foto Zuidbroekse molen en weergave dijkrelicten en verdwenen dijken binnen het deelgebied.

Figuur 36 Cultuurhistorisch waardevolle elementen in het plangebied.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De belangrijkste risico's liggen bij het (dieper) ontgraven in een aardkundig waardevol gebied en de hoogte van de beplanting binnen een molenbiotoop. Als hiermee rekening wordt gehouden in het ontwerp is geen nader onderzoek aan de orde.

Hoogstwaarschijnlijk leiden de geplande maatregelen niet tot aantasting van de cultuurhistorisch waardevolle elementen. Het is wel van belang om dit te controleren op het moment dat de situering, aard en ligging van de maatregelen in een ontwerp zijn uitgewerkt. Als blijkt dat cultuurhistorisch waardevolle elementen worden aangetast door de ingrepen, dan is het advies om het ontwerp hierop aan te passen of door middel van een aanvullend cultuurhistorisch onderzoek de elementen te inventariseren en waarderen. Daarbij kan worden gezocht naar mitigerende maatregelen om de impact te beperken.

6.3 Eisen voor het ontwerp

Tabel 6: Eisen Den Hoek

Deelgebied	Eis	Eistekst	Document
Den Hoek	Dubbelbestemmingen Waarde Archeologie	Zie Figuur 34 Figuur 5 en Tabel 4 voor de ligging van de archeologische waarden en het bijbehorende beleid.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Vrijwaringszone- Molenbiotoop	<p>a. binnen een straal van 100 meter, gerekend vanuit het middelpunt van de molen, mag geen nieuwe bebouwing worden opgericht of beplanting aanwezig zijn, hoger dan de onderste punt van de verticaal staande wiek;</p> <p>b. binnen een straal van 100 tot 400 meter, gerekend vanuit het middelpunt van de molen, mag geen nieuwe bebouwing worden opgericht of beplanting aanwezig zijn, hoger dan 1/100 van de afstand tussen het bouwwerk of de beplanting en het middelpunt van de molen, gerekend vanaf de onderste punt van de verticaal staande wiek;</p>	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Aardkundig waardevol gebied	Het behoud, het herstel en de ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden van het veenweidelandschap	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019

7 Veerstablok (het Beijersche)

7.1 Conclusie en advies archeologie

Met de verwachtingszones die staan op de archeologische beleidskaart dient rekening te worden gehouden bij het maken van een ontwerp (Figuur 38). We adviseren om ingrepen in zones met een hoge verwachting zoveel mogelijk te vermijden. Op die manier wordt het risico op het verstoren van archeologie verkleind en de kans op hoge kosten als gevolg van archeologische onderzoek beperkt.

Tabel 7 Categorieën binnen deelgebied en bijbehorend archeologisch beleid.

Categorie	Zone	Beleid
WA-1	Archeologische monumenten	dieper dan 30 cm - mv
WA-2	Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen	groter dan 50 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-3	Historische bewoningslinten, dijken	groter dan 100 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-4	Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen	groter dan 1000 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-5	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 150 cm - mv
WA-6	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 300 cm - mv
WA-7	Zones met een lage verwachting	groter dan 10000 m ² en dieper dan 300 cm - mv

1. Archeologische monumenten (WA-1). Dit betreft de terreinen van Provinciaal Belang die op de Archeologische Monumenten Kaart zijn opgenomen (AMK-terreinen). In de dit deelgebied komt een terrein van Provinciaal Belang voor het betreft terrein 16821 met een hoge archeologische waarde (Figuur 37). Terrein met de (mogelijke) restanten van een ronde burcht uit de 14de eeuw. In het verleden had het terrein een stervormige begrenzing. Op basis van luchtfoto- en AHN-analyse wordt hier een (ronde) burcht verwacht. Veldinspectie van RAAP (1986, cat. 196) en Hazenberg (2007) hebben voornamelijk geen vondsten opgeleverd. Dit terrein is beschermd in de provinciale Verordening Ruimte uit 2016. Dit betekent dat de terreinen van Provinciaal Belang geen vrijstelling in oppervlakte kennen. Het beleid van de gemeente Krimpenerwaard is hierop afgestemd. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm – mv dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

2. Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen (WA-2) Deze categorie betreft terreinen en/of zones waar de aanwezigheid van archeologische resten is vastgesteld of de verwachting voor de aanwezigheid hiervan (zeer) hoog is. Het gaat hierbij enerzijds om de historische dorpskernen met kerkterreinen en begraafplaatsen. Deze categorie betreft anderzijds ook de archeologische en historisch geografische vindplaatsen, waarvoor nog geen begrenzing en waardering is vastgesteld. Ook de dagzomende rivierduinen – donken – vallen in deze categorie, aangezien uit onderzoek blijkt dat deze (vrijwel) altijd bewoond zijn geweest vanaf de Prehistorie en er derhalve sprake is van een zeer hoge archeologische verwachting. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 50 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

3. Historische bewoningslinten, dijken (WA-3). Deze categorie betreft de middeleeuws bewoningslinten langs de Lek, Hollandsche IJssel en in de binnengebieden (zone van 100 m), waarvoor een (zeer) hoge verwachting geldt ten aanzien van verspreide bewoning uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd (met name huisplaatsen en boerderijen). Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 100 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

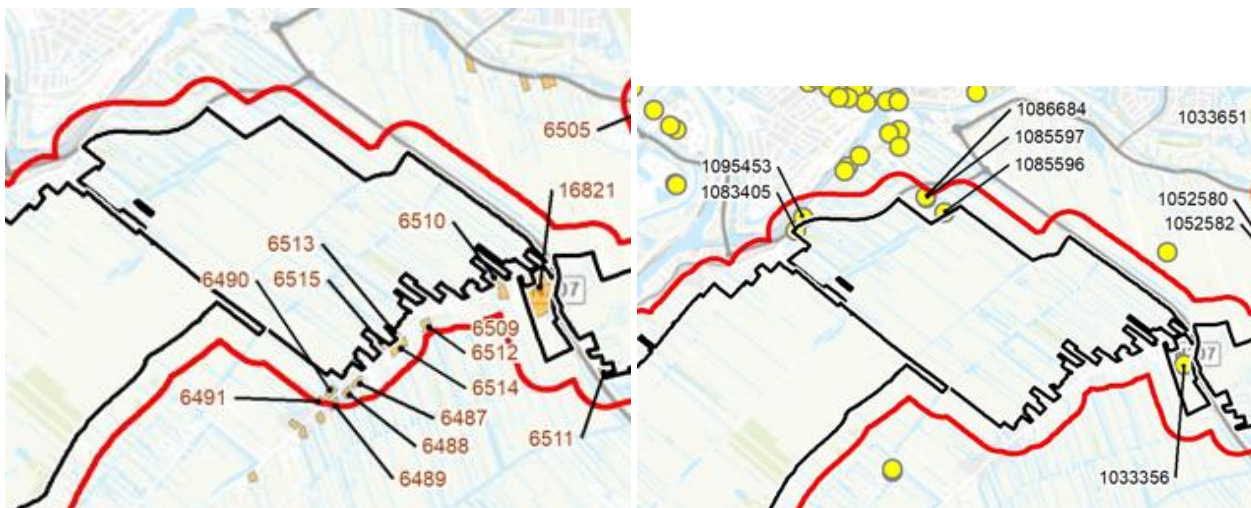
4. Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen (WA-4). In deze categorie vallen de oever-, overslag- en crevassezones van de Hollandsche IJssel en de Lek. Deze liggen aan en dicht onder het maaiveld en kennen een middelhoge verwachting voor archeologische resten uit de periode Late IJzertijd-Middeleeuwen. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 1000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

5. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen (WA-5). Deze categorie bestaat uit de afgedekte afzettingen van de stroomgordels van het Graaf riviersysteem en uit rivierduinafzettingen die niet binnen WA-2 of WA-3 vallen. Voor de rivierduinafzettingen geldt een zeer hoge tot hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen vanaf het Laat Paleolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 1,5 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

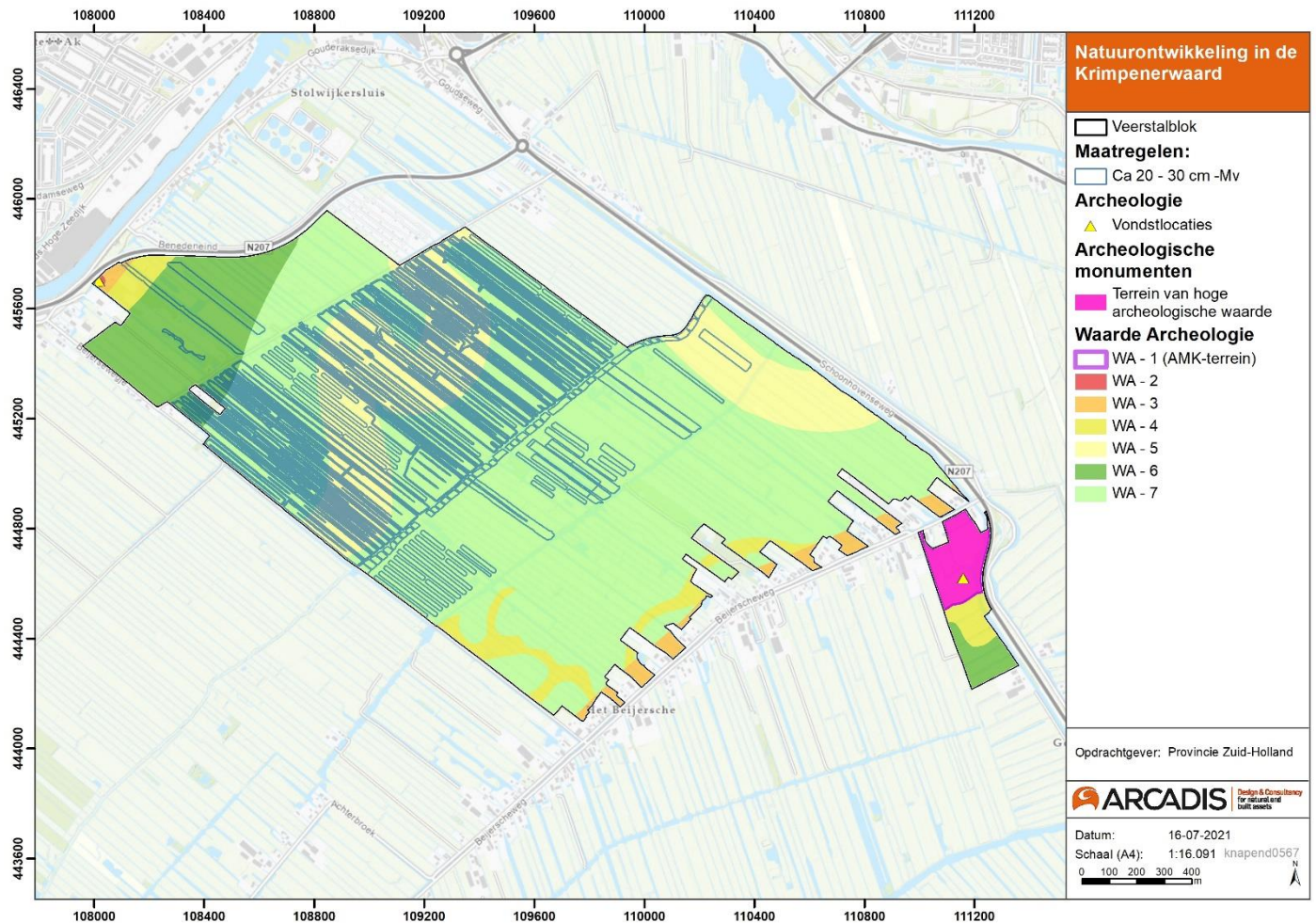
6. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen (WA-6). Deze categorie omvat de stroomgordels die behoren tot het Benschopriviersysteem. Dit riviersysteem heeft een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum en Bronstijd. Tot deze categorie behoren tevens de afgedekte rivierduinen die buiten de overige categorieën vallen. De verwachting voor deze landschappelijke eenheden is zeer hoog voor het Laat Paleolithicum en Mesolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

7. Zones met een lage verwachting (WA-7). Deze categorie betreft de zones met een lage archeologische verwachting in de komgebieden buiten de bewoningszones en/of overige verwachtingszones waarvoor een vrijstellingsgrens met een grotere diepte geldt. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 10.000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Naast een terrein van Provinciaal Belang ligt er ook een vondstmelding binnen het deelgebied, vooral aan de noordkant. In het ontwerp heeft het de voorkeur om deze locaties doormiddel van een bufferzone van in iedergeval 20 meter te ontzien van ontgravingen en zodoende in situ te behouden.

Figuur 37 Terreinen van Provinciaal Belang en vondstlocaties.

Figuur 38 Advieskaart Archeologie.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De advieskaart voor archeologie (Figuur 38) geeft weer welke vorm van archeologisch of ander vervolgonderzoek wordt geadviseerd om deze aanwezige waarden en/of verwachtingen nader te onderzoeken. Het archeologiebeleid van de Gemeente Krimpenerwaard is vastgelegd in het Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019.

De vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek worden niet overschreden aangezien er geen ingrepen dieper dan 30 cm – mv plaatsvinden.

7.2 Conclusie en advies cultuurhistorie

Binnen het plangebied bevinden zich verschillende cultuurhistorisch waardevolle elementen. Op basis van deze QuickScan is een eerste inventarisatie gemaakt die doormiddel van het uitvoeren van een bureauonderzoek en veldinventarisatie aangevuld kan worden (Figuur 40). In Tabel 8 worden kansen voor het toekomstige ontwerp en mogelijke risico's hierbij in relatie met de geplande ingrepen beschreven.

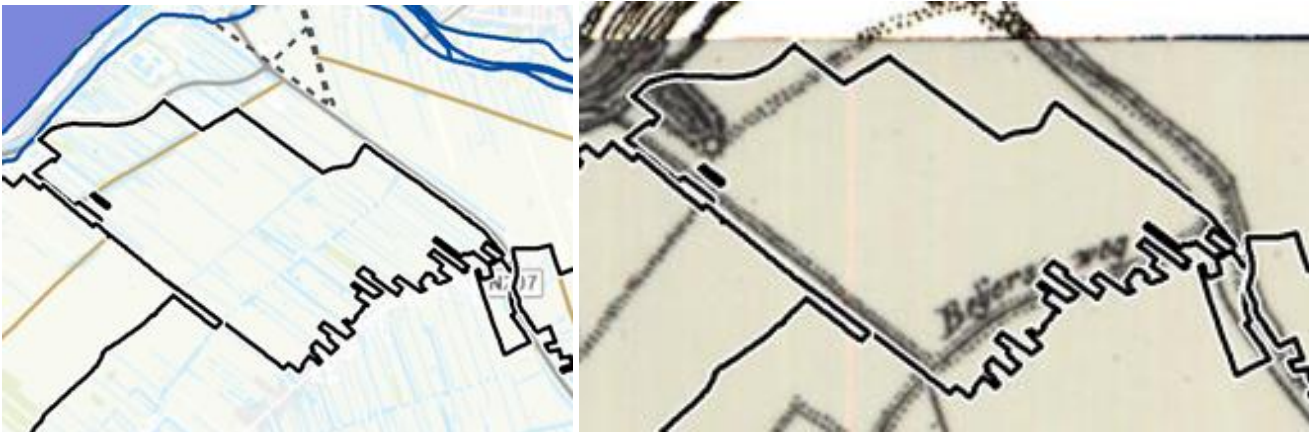
De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De belangrijkste risico's liggen bij het ontgraven in een aardkundig waardevol gebied en binnen een Kroonjuweel Cultureel Erfgoed. Ook de aanplant van inheems plantmateriaal op de verkeerde locaties is een risico.

Op het moment dat de situering, aard en diepteligging van de voorgenomen maatregelen definitief bekend is, dient door middel van een aanvullend cultuurhistorisch onderzoek met veldinventarisatie inzichtelijk worden gemaakt hoe de aanwezige elementen en structuren zich verhouden tot de voorgenomen maatregelen en of daarbij mitigerende maatregelen genomen dienen te worden. Dit is te combineren met het bureauonderzoek archeologie om een up-to-date integrale gebiedsstudie te verkrijgen.

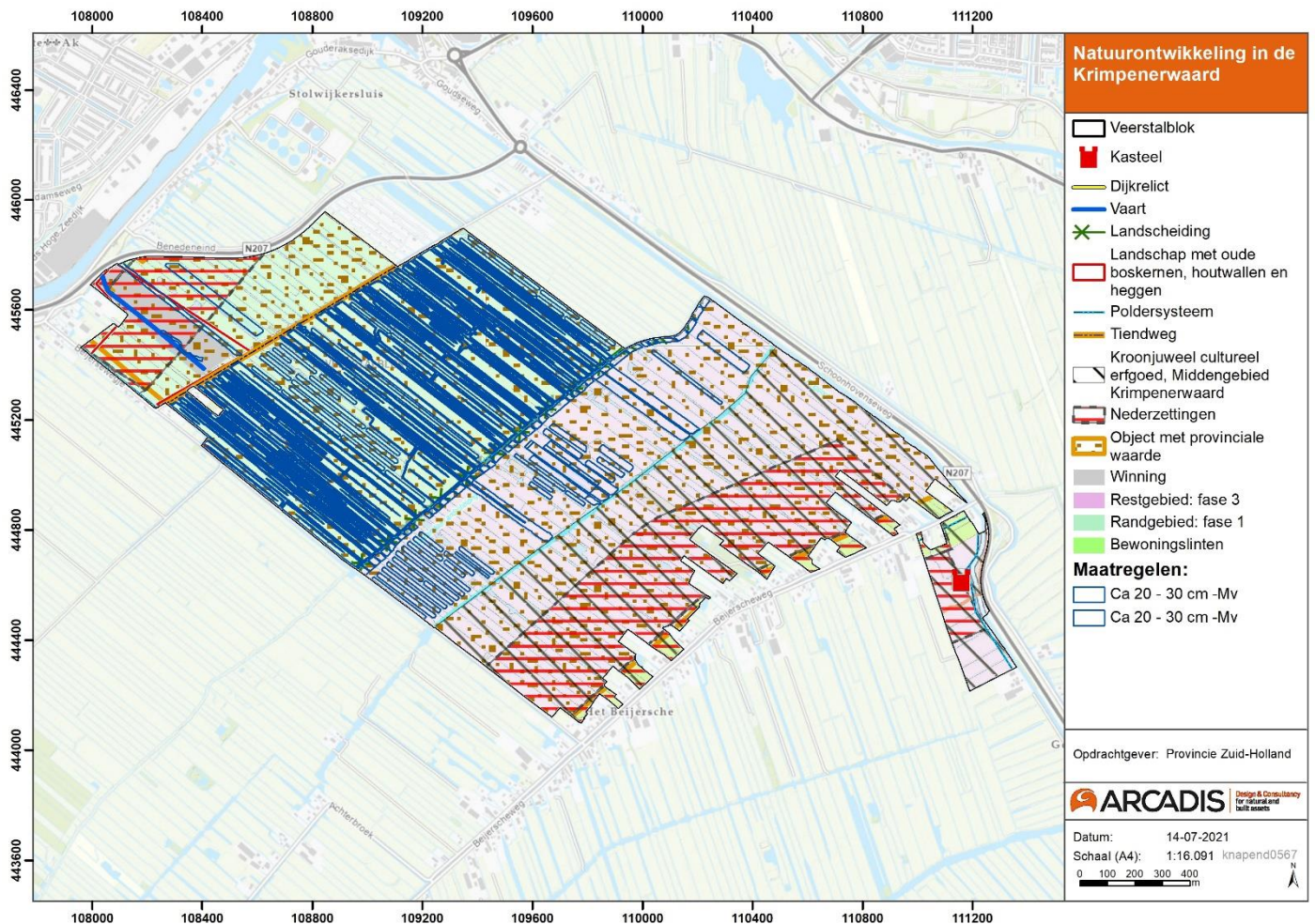
Tabel 8 Risico's en kansen.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
Kroonjuwelen Cultureel Erfgoed	Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.
Tiendweg (GouderakseTiendweg)	Binnen het plangebied bevindt zich een historisch waardevolle weg. Om de beleefbaarheid van deze waarden te verhogen kan bijvoorbeeld een informatiebord met een oude kaart met een locatieaanduiding worden geplaatst. Op die manier wordt direct duidelijk hoe oud het landschap is en wat deze weg heeft bijgedragen aan het ontstaan van het landschap.	Door de geplande natuurontwikkeling kan deze weg niet meer als zodanig te herkennen zijn en verdwijnt zodoende een belangrijk stukje cultuurhistorisch erfgoed. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn hier geen plannen voor.
Nederzetting	De bewoningslinten langs de ontginningsbases dragen bij aan het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen en scheiding tussen natuur en nederzetting is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Poldersysteem	Het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied door middel van visualisaties in het landschap.	Een visualisatie van een van de cultuurhistorische thema's is niet van invloed op de project ambities. Het zijn vaak gevoelige objecten, vatbaar voor vandalisme. Zodra erbij gezeten kan worden is er ook kans op ongewenste hanggroepen, overlast en afval.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
Randgebied fase 1 en Restgebied fase 3	De historische verkavelingsstructuur die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Tiend-/veen Wetering en (molen) vliet/vaart	De historische verkavelingsstructuur en daarmee samenhangende weteringen die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Veenontginning/winning	Het overgrote deel van de veenontginningsgaten is verland. Om de beleefbaarheid van het turfverleden in het plangebied te vergroten kunnen zones worden aangewezen waar deze zones herkenbaar gehouden worden.	Een risico van de ambities voor het plangebied is dat door het uitbreiden van natuurwaarden de herkenbaarheid van de zones verloren gaat. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Landschap met oude boskernen, houtwallen en heggen	Het historisch groen kan verder versterkt worden met meer identieke planten in het gebied. Op deze manier wordt bijgedragen aan de versterking en vermeerdering van autochtone, gebiedseigen soorten. Voor het aanplanten dient gebruik te worden gemaakt van gebiedseigen planten door zaden van de genenbank inheemse bomen en struiken hiervoor te gebruiken (www.genenbankbomenenstruiken.nl).	Het aanplanten van meer groen elementen kan ten kosten gaan van de authenticiteit van het plangebied. Door inheems plantmateriaal op de verkeerde locaties aan te planten kan de cultuurhistorische waarde van het plangebied worden aangetast.
Dijkrelicten en verdwenen dijken	De (verdwenen) dijklijnen bieden kansen voor de beleving van het landschap via fiets- en wandelroutes.	Vanaf de hoger gelegen dijken kan het landschap binnen het plangebied worden overzien. De zichtlijnen die hier aanwezig zijn kunnen worden verstoord door de aanplant van nieuwe begroeiing. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Aardkundig waardevol gebied	Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.

Figuur 39 Weergave dijkrelicten binnen het deelgebied en de historische kaart uit 1815 met daarop een veenwinningzone.

Figuur 40 Cultuurhistorisch waardevolle elementen in het plangebied.

7.3 Eisen voor het ontwerp

Tabel 9: Eisen Veerstalblok

Deelgebied	Eis	Eistekst	Document
Veerstalblok	Dubbelbestemmingen Waarde Archeologie	Zie Figuur 38 en Tabel 7 voor de ligging van de archeologische waarden en het bijbehorende beleid.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Kroonjuwelen Cultureel Erfgoed	Voor kroonjuwelen geldt de algemene sturingsrichtlijn behoud van uitzonderlijke kwaliteit. Met deze richtlijn wordt aangegeven hoe de provincie in beginsel met ontwikkelingen wil omgaan wat betreft cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit. Cultuurhistorie is hier dé drager van ruimtelijke ontwikkeling.	Visie Ruimte en Mobiliteit en Verordening Ruimte van de Provincie.
	Aardkundig waardevol gebied	Het behoud, het herstel en de ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden van het veenweidelandschap	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019

8 Oudeland

8.1 Conclusie en advies archeologie

Met de verwachtingszones die staan op de archeologische beleidskaart dient rekening te worden gehouden bij het maken van een ontwerp (Figuur 42). We adviseren om ingrepen in zones met een hoge verwachting zoveel mogelijk te vermijden. Op die manier wordt het risico op het verstoren van archeologie verkleind en de kans op hoge kosten als gevolg van archeologische onderzoek beperkt.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De advieskaart voor archeologie (Figuur 42) geeft weer welke vorm van archeologisch of ander vervolgonderzoek wordt geadviseerd om deze aanwezige waarden en/of verwachtingen nader te onderzoeken. Het archeologiebeleid van de Gemeente Krimpenerwaard is vastgelegd in het Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019.

De vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek worden overschreden op de locaties waar de ingrepen meer dan 30 cm – mv bedragen. Daarom geldt op deze locaties een verplichting tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek conform KNA 4.1.

Tabel 10 Categorieën binnen deelgebied en bijbehorend archeologisch beleid.

Categorie	Zone	Beleid
WA-2	Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen	groter dan 50 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-3	Historische bewoningslinten, dijken	groter dan 100 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-6	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 300 cm - mv
WA-7	Zones met een lage verwachting	groter dan 10000 m ² en dieper dan 300 cm - mv

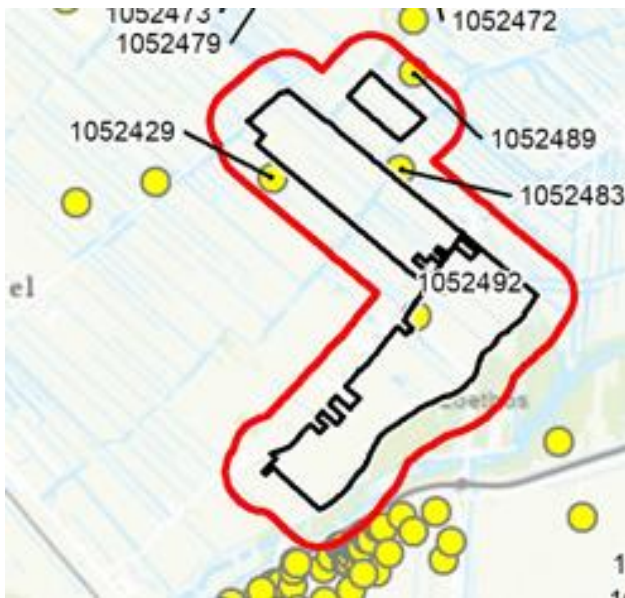
2. Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen (WA-2) Deze categorie betreft terreinen en/of zones waar de aanwezigheid van archeologische resten is vastgesteld of de verwachting voor de aanwezigheid hiervan (zeer) hoog is. Het gaat hierbij enerzijds om de historische dorpskernen met kerkterreinen en begraafplaatsen. Deze categorie betreft anderzijds ook de archeologische en historisch geografische vindplaatsen, waarvoor nog geen begrenzing en waardering is vastgesteld. Ook de dagzomende rivierduinen – donken – vallen in deze categorie, aangezien uit onderzoek blijkt dat deze (vrijwel) altijd bewoond zijn geweest vanaf de Prehistorie en er derhalve sprake is van een zeer hoge archeologische verwachting. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 50 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

3. Historische bewoningslinten, dijken (WA-3). Deze categorie betreft de middeleeuws bewoningslinten langs de Lek, Hollandsche IJssel en in de binnengebieden (zone van 100 m), waarvoor een (zeer) hoge verwachting geldt ten aanzien van verspreide bewoning uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd (met name huisplaatsen en boerderijen). Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 100 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

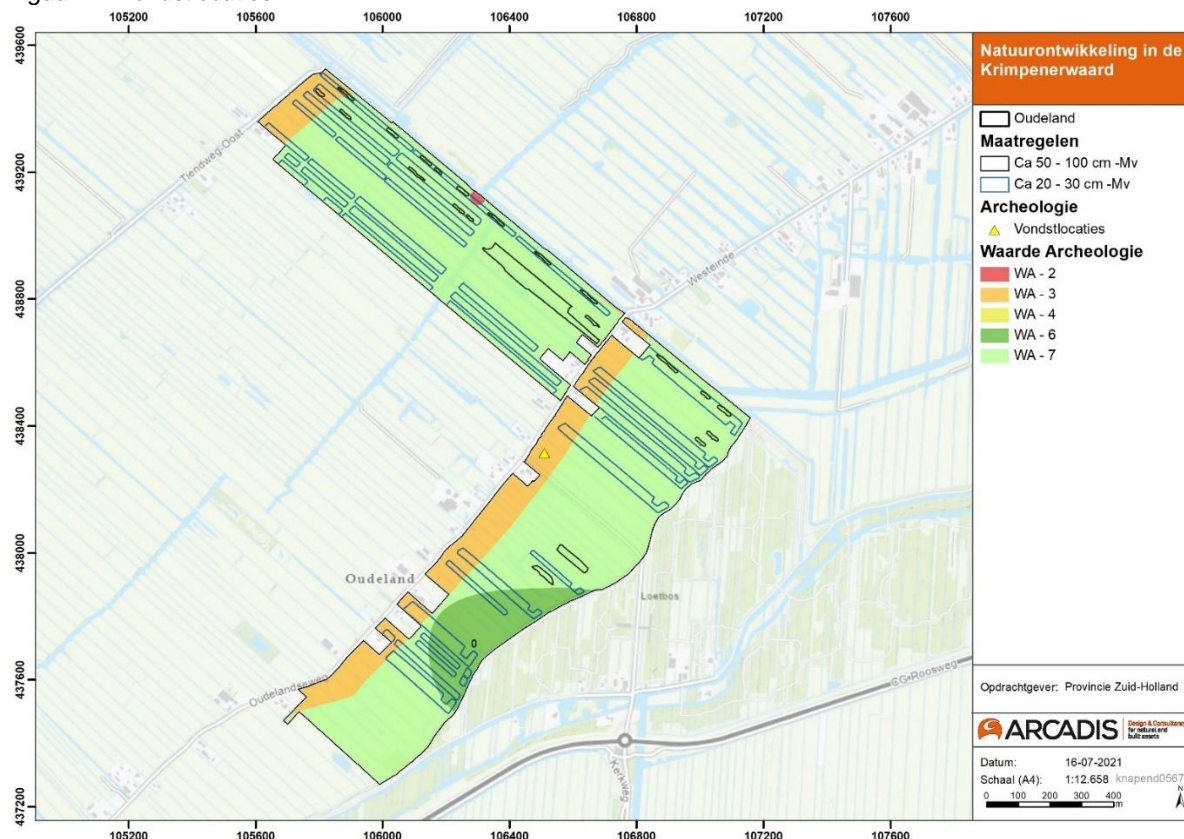
6. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen (WA-6). Deze categorie omvat de stroomgordels die behoren tot het Benschopriviersysteem. Dit riviersysteem heeft een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum en Bronstijd. Tot deze categorie behoren tevens de afgedekte rivierduinen die buiten de overige categorieën vallen. De verwachting voor deze landschappelijke eenheden is zeer hoog voor het Laat Paleolithicum en Mesolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

7. Zones met een lage verwachting (WA-7). Deze categorie betreft de zones met een lage archeologische verwachting in de komgebieden buiten de bewoningszones en/of overige verwachtingszones waarvoor een vrijstellingsgrens met een grotere diepte geldt. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m -mv en groter dan 10.000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Er ligt een vondstmelding binnen het deelgebied. In het ontwerp heeft het de voorkeur om deze locaties doormiddel van een bufferzone van in ieder geval 20 meter te ontzien van ontgravingen en zodoende in situ te behouden.

Figuur 41 Vondstlocaties.

Figuur 42 Advieskaart Archeologie.

8.2 Conclusie en advies cultuurhistorie

Binnen het plangebied bevinden zich verschillende cultuurhistorisch waardevolle elementen. Op basis van deze QuickScan is een eerste inventarisatie gemaakt die doormiddel van het uitvoeren van een bureauonderzoek en veldinventarisatie aangevuld kan worden (Figuur 43). In Tabel 8 worden kansen voor het toekomstige ontwerp en mogelijke risico's hierbij in relatie met de geplande ingrepen beschreven.

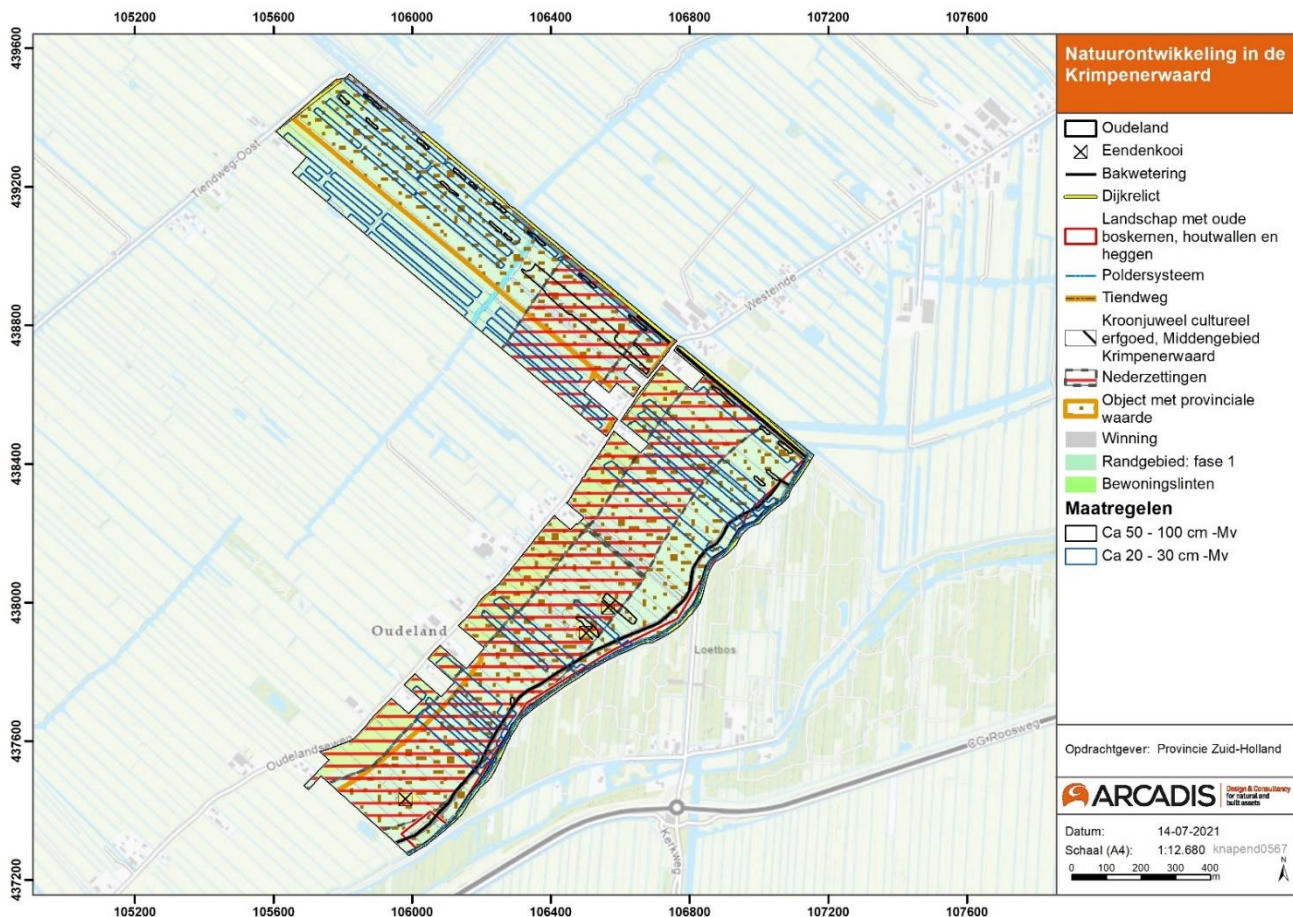
De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De belangrijkste risico's liggen nu bij het ontgraven in een aardkundig waardevol gebied. Ook de aanplant van inheems plantmateriaal op de verkeerde locaties is een risico.

Hoogstwaarschijnlijk leiden de geplande maatregelen niet tot aantasting van de cultuurhistorisch waardevolle elementen. Het is wel van belang om dit te controleren op het moment dat de situering, aard en ligging van de maatregelen in een ontwerp zijn uitgewerkt. Als blijkt dat cultuurhistorisch waardevolle elementen worden aangetast door de ingrepen, dan is het advies om het ontwerp hierop aan te passen of door middel van een aanvullend cultuurhistorisch onderzoek de elementen te inventariseren en waarderen. Daarbij kan worden gezocht naar mitigerende maatregelen om de impact te beperken.

Tabel 11 Risico's en kansen.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
Nederzetting	De bewoningslinten langs de ontginningsbases dragen bij aan het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen en scheiding tussen natuur en nederzetting is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Poldersysteem	Het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied door middel van visualisaties in het landschap.	Een visualisatie van een van de cultuurhistorische thema's is niet van invloed op de project ambities. Het zijn vaak gevoelige objecten, vatbaar voor vandalisme. Zodra erbij gezeten kan worden is er ook kans op ongewenste hanggroepen, overlast en afval.
Randgebied fase 1	De historische verkavelingsstructuur die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Tiend-/veen Wetering	De historische verkavelingsstructuur en daarmee samenhangende weteringen die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
(Voormalige) eendenkooi	Benadrukken van deze historische plek door als ze niet gedempt zijn als poeltjes zichtbaar te houden in het landschap.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Landschap met oude boskernen, houtwallen en heggen	Het historisch groen kan verder versterkt worden met meer identieke planten in het gebied. Op deze manier wordt bijgedragen aan de versterking en vermeerdering van autochtone, gebiedseigen soorten. Voor het aanplanten dient gebruik te worden gemaakt van gebiedseigen planten door zaden van de genenbank inheemse bomen en struiken hiervoor te gebruiken (www.genenbankbomenenstruiken.nl).	Het aanplanten van meer groen elementen kan ten kosten gaan van de authenticiteit van het plangebied. Door inheems plantmateriaal op de verkeerde locaties aan te planten kan de cultuurhistorische waarde van het plangebied worden aangetast.
Aardkundig waardevol gebied	Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.

Figuur 43 Cultuurhistorisch waardevolle elementen in het plangebied.

8.3 Eisen voor het ontwerp

Tabel 12: Eisen Oudeland

Deelgebied	Eis	Eistekst	Document
Oudeland	Dubbelbestemmingen Waarde Archeologie	Zie Figuur 42 en Tabel 10 voor de ligging van de archeologische waarden en het bijbehorende beleid.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Aardkundig waardevol gebied	Het behoud, het herstel en de ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden van het veenweidelandschap	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019

9 Restopgave Berkenwoudse Driehoek

9.1 Conclusie en advies archeologie

Met de verwachtingszones die staan op de archeologische beleidskaart dient rekening te worden gehouden bij het maken van een ontwerp (Figuur 38). We adviseren om ingrepen in zones met een hoge verwachting zoveel mogelijk te vermijden. Op die manier wordt het risico op het verstoren van archeologie verkleind en de kans op hoge kosten als gevolg van archeologische onderzoek beperkt.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De advieskaart voor archeologie (Figuur 44) geeft weer welke vorm van archeologisch of ander vervolgonderzoek wordt geadviseerd om deze aanwezige waarden en/of verwachtingen nader te onderzoeken. Het archeologiebeleid van de Gemeente Krimpenerwaard is vastgelegd in het Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019.

De vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek worden niet overschreden aangezien er geen ingrepen dieper dan 30 cm – mv plaatsvinden

Tabel 13 Categorieën binnen deelgebied en bijbehorend archeologisch beleid.

Categorie	Zone	Beleid
WA-6	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 300 cm - mv
WA-7	Zones met een lage verwachting	groter dan 10000 m ² en dieper dan 300 cm - mv

6. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen (WA-6). Deze categorie omvat de stroomgordels die behoren tot het Benschopriviersysteem. Dit riviersysteem heeft een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum en Bronstijd. Tot deze categorie behoren tevens de afgedekte rivierduinen die buiten de overige categorieën vallen. De verwachting voor deze landschappelijke eenheden is zeer hoog voor het Laat Paleolithicum en Mesolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

7. Zones met een lage verwachting (WA-7). Deze categorie betreft de zones met een lage archeologische verwachting in de komgebieden buiten de bewoningszones en/of overige verwachtingszones waarvoor een vrijstellingsgrens met een grotere diepte geldt. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 10.000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Figuur 44 Advieskaart Archeologie.

9.2 Conclusie en advies cultuurhistorie

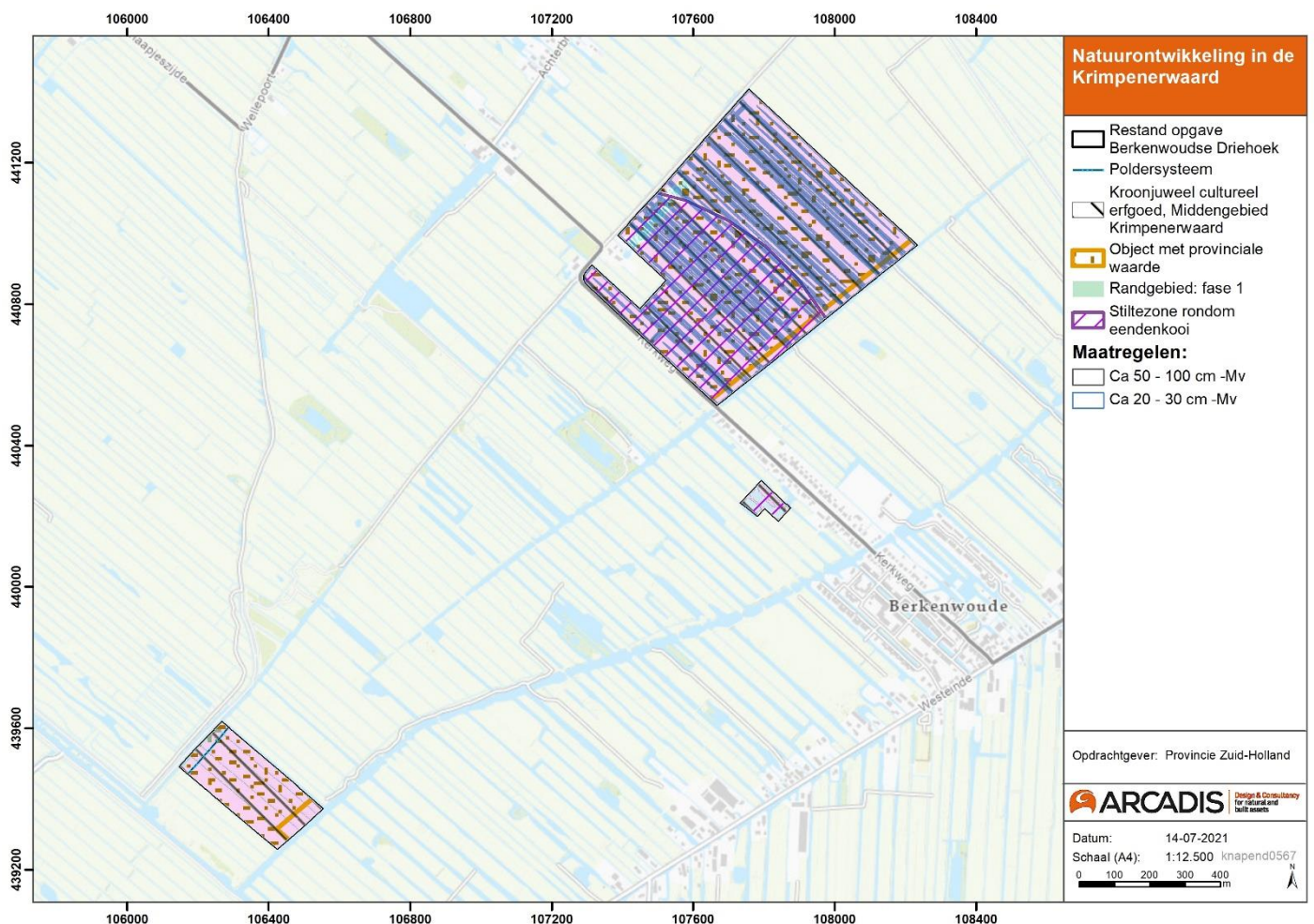
Binnen het plangebied bevinden zich verschillende cultuurhistorisch waardevolle elementen. Op basis van deze QuickScan is een eerste inventarisatie gemaakt die doormiddel van het uitvoeren van een bureauonderzoek en veldinventarisatie aangevuld kan worden (Figuur 45). In Tabel 14 worden kansen voor het toekomstige ontwerp en mogelijke risico's hierbij in relatie met de geplande ingrepen beschreven. De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De belangrijkste risico's liggen nu bij het ontgraven in een aardkundig waardevol gebied en binnen een Kroonjuweel Cultureel Erfgoed.

Hoogstwaarschijnlijk leiden de geplande maatregelen niet tot aantasting van de cultuurhistorisch waardevolle elementen. Het is wel van belang om dit te controleren op het moment dat de situering, aard en ligging van de maatregelen in een ontwerp zijn uitgewerkt. Als blijkt dat cultuurhistorisch waardevolle elementen worden aangetast door de ingrepen, dan is het advies om het ontwerp hierop aan te passen of door middel van een aanvullend cultuurhistorisch onderzoek de elementen te inventariseren en waarderen. Daarbij kan worden gezocht naar mitigerende maatregelen om de impact te beperken.

Tabel 14 Risico's en kansen.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
Kroonjuwelen Cultureel Erfgoed	Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.
Restgebied fase 3	De historische verkavelingsstructuur die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
	<p>ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.</p>	
<p>Eendenkooi</p>	<p>Instant houden van deze unieke locatie in het landschap.</p>	<p>Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.</p>
<p>Aardkundig waardevol gebied</p>	<p>Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.</p>	<p>Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden.</p> <p>Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.</p>

Figuur 45 Cultuurhistorisch waardevolle elementen in het plangebied.

9.3 Eisen voor het ontwerp

Tabel 15: Eisen Berkenwoudse Driehoek

Deelgebied	Eis	Eistekst	Document
Restopgave Berkenwoudse Driehoek	Dubbelbestemmingen Waarde Archeologie	Zie Figuur 44 en Tabel 13 voor de ligging van de archeologische waardes en het bijbehorende beleid.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Kroonjuwelen Cultureel Erfgoed	Voor kroonjuwelen geldt de algemene sturingsrichtlijn behoud van uitzonderlijke kwaliteit. Met deze richtlijn wordt aangegeven hoe de provincie in beginsel met ontwikkelingen wil omgaan wat betreft cultuurhistorie en ruimtelijke kwaliteit. Cultuurhistorie is hier dé drager van ruimtelijke ontwikkeling.	Visie Ruimte en Mobiliteit en Verordening Ruimte van de Provincie.
	Aardkundig waardevol gebied	Het behoud, het herstel en de ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden van het veenweidelandschap	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019

10 Kadijk-west

10.1 Conclusie en advies archeologie

Met de verwachtingszones die staan op de archeologische beleidskaart dient rekening te worden gehouden bij het maken van een ontwerp (Figuur 47). We adviseren om ingrepen in zones met een hoge verwachting zoveel mogelijk te vermijden. Op die manier wordt het risico op het verstoren van archeologie verkleind en de kans op hoge kosten als gevolg van archeologische onderzoek beperkt.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De advieskaart voor archeologie (Figuur 47) geeft weer welke vorm van archeologisch of ander vervolgonderzoek wordt geadviseerd om deze aanwezige waarden en/of verwachtingen nader te onderzoeken. Het archeologiebeleid van de Gemeente Krimpenerwaard is vastgelegd in het Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019.

De vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek worden overschreden op de locaties waar de ingrepen meer dan 30 cm – mv bedragen. Daarom geldt op deze locaties een verplichting tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek conform KNA 4.1.

Tabel 16 Categorieën binnen deelgebied en bijbehorend archeologisch beleid.

Categorie	Zone	Beleid
WA-1	Archeologische monumenten	dieper dan 30 cm - mv
WA-3	Historische bewoningslinten, dijken	groter dan 100 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-5	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 150 cm - mv
WA-6	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 300 cm - mv
WA-7	Zones met een lage verwachting	groter dan 10000 m ² en dieper dan 300 cm - mv

1. Archeologische monumenten (WA-1). Dit betreft de terreinen van provinciaal belang die op de Archeologische Monumentenkaart zijn opgenomen (AMK-terreinen). In de dit deelgebied komen twee terreinen van Provinciaal Belang voor het betreft terrein 16144 en 16146 met een hoge archeologische waarde (Figuur 46). Beide betreffen een terrein met een huisterp uit de Middeleeuwen. Er is geen onderzoek gedaan. Naar verwachting is er sprake van enige mate van verstoring door egalisatie, afgraving en bebouwing. De terp is nog wel als verhoging zichtbaar. Dit terrein is beschermd in de provinciale Verordening Ruimte uit 2016. Dit betekent dat de terreinen van Provinciaal Belang geen vrijstelling in oppervlakte kennen. Het beleid van de gemeente Krimpenerwaard is hierop afgestemd. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

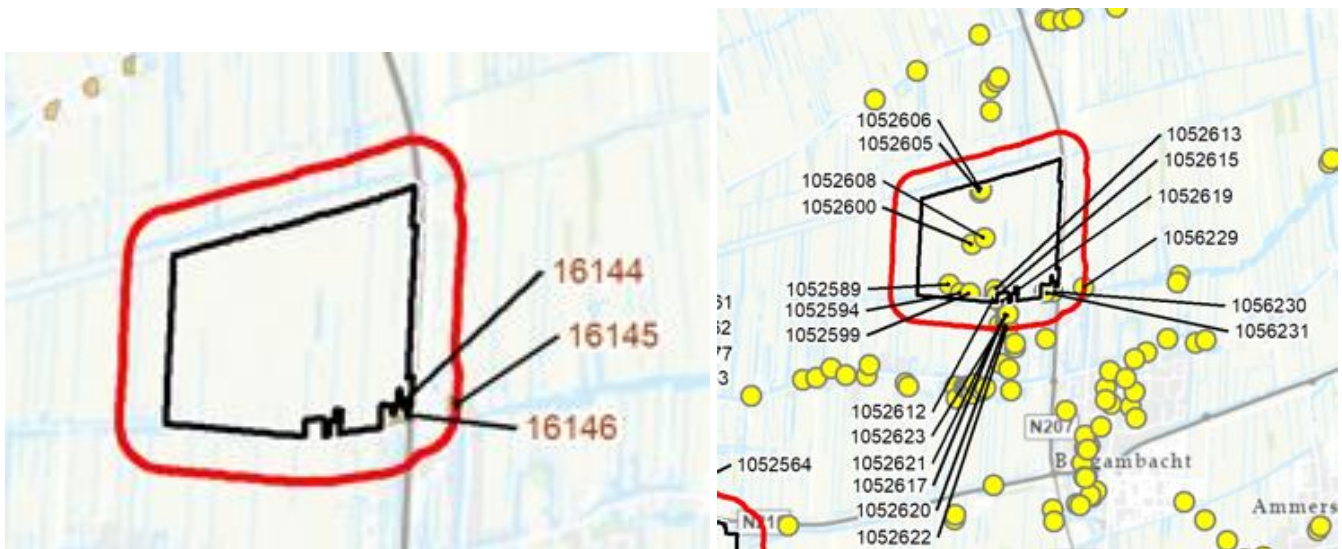
3. Historische bewoningslinten, dijken (WA-3). Deze categorie betreft de middeleeuws bewoningslinten langs de Lek, Hollandsche IJssel en in de binnen gebieden (zone van 100 m), waarvoor een (zeer) hoge verwachting geldt ten aanzien van verspreide bewoning uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd (met name huisplaatsen en boerderijen). Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 100 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

5. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen (WA-5). Deze categorie bestaat uit de afgedekte afzettingen van de stroomgordels van het Graaf riviersysteem en uit rivierduinafzettingen die niet binnen WA-2 of WA-3 vallen. Voor de rivierduinafzettingen geldt een zeer hoge tot hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen vanaf het Laat Paleolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 1,5 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

6. Afdedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afdedekte rivierduinen (WA-6). Deze categorie omvat de stroomgordels die behoren tot het Benschopriviersysteem. Dit riviersysteem heeft een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum en Bronstijd. Tot deze categorie behoren tevens de afdedekte rivierduinen die buiten de overige categorieën vallen. De verwachting voor deze landschappelijke eenheden is zeer hoog voor het Laat Paleolithicum en Mesolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

7. Zones met een lage verwachting (WA-7). Deze categorie betreft de zones met een lage archeologische verwachting in de komgebieden buiten de bewoningszones en/of overige verwachtingszones waarvoor een vrijstellingsgrens met een grotere diepte geldt. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 10.000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Er liggen veel vondstmeldingen binnen het deelgebied. In het ontwerp heeft het de voorkeur om deze locaties doormiddel van een bufferzone van in ieder geval 20 meter te ontzien van ontgravingen en zodoende in situ te behouden.

Figuur 46 Terreinen van Provinciaal Belang en vondstlocaties.

Figuur 47 Advieskaart Archeologie.

10.2 Conclusie en advies cultuurhistorie

Binnen het plangebied bevinden zich verschillende cultuurhistorisch waardevolle elementen. Op basis van deze QuickScan is een eerste inventarisatie gemaakt die doormiddel van het uitvoeren van een bureauonderzoek en veldinventarisatie aangevuld kan worden (Figuur 48). In Tabel 17 worden kansen voor het toekomstige ontwerp en mogelijke risico's hierbij in relatie met de geplande ingrepen beschreven.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De belangrijkste risico's liggen bij het ontgraven in een aardkundig waardevol gebied.

Hoogstwaarschijnlijk leiden de geplande maatregelen niet tot aantasting van de cultuurhistorisch waardevolle elementen. Het is wel van belang om dit te controleren op het moment dat de situering, aard en ligging van de maatregelen in een ontwerp zijn uitgewerkt. Als blijkt dat cultuurhistorisch waardevolle elementen worden aangetast door de ingrepen, dan is het advies om het ontwerp hierop aan te passen of door middel van een aanvullend cultuurhistorisch onderzoek de elementen te inventariseren en waarderen. Daarbij kan worden gezocht naar mitigerende maatregelen om de impact te beperken.

Tabel 17 Risico's en kansen.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
Nederzetting	De bewoningslinten langs de ontginningsbases dragen bij aan het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen en scheiding tussen natuur en nederzetting is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Binnengebied fase 2	De historische verkavelingsstructuur die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Aardkundig waardevol gebied	Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.

Figuur 48 Cultuurhistorisch waardevolle elementen in het plangebied.

10.3 Eisen voor het ontwerp

Tabel 18: Eisen Kadijk-West

Deelgebied	Eis	Eistekst	Document
Kadijk-west	Dubbelbestemmingen Waarde Archeologie	Zie Figuur 47 en Tabel 16 voor de ligging van de archeologische waarden en het bijbehorende beleid.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Aardkundig waardevol gebied	Het behoud, het herstellen en de ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden van het veenweidelandschap	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019

11 Middelblok

11.1 Conclusie en advies archeologie

Met de verwachtingszones die staan op de archeologische beleidskaart dient rekening te worden gehouden bij het maken van een ontwerp (Figuur 50). We adviseren om ingrepen in zones met een hoge verwachting zoveel mogelijk te vermijden. Op die manier wordt het risico op het verstoren van archeologie verkleind en de kans op hoge kosten als gevolg van archeologische onderzoek beperkt.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De advieskaarten voor archeologie (Figuur 50) geeft weer welke vorm van archeologisch of ander vervolgonderzoek wordt geadviseerd om deze aanwezige waarden en/of verwachtingen nader te onderzoeken. Het archeologiebeleid van de Gemeente Krimpenerwaard is vastgelegd in het Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019.

De vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek worden overschreden op de locaties waar de ingrepen meer dan 30 cm – mv bedragen. Daarom geldt op deze locaties een verplichting tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek conform KNA 4.1.

Tabel 19 Categorieën binnen deelgebied en bijbehorend archeologisch beleid.

Categorie	Zone	Beleid
WA-2	Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen	groter dan 50 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-4	Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen	groter dan 1000 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-5	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 150 cm - mv
WA-6	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 300 cm - mv
WA-7	Zones met een lage verwachting	groter dan 10000 m ² en dieper dan 300 cm - mv

2. Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen (WA-2) Deze categorie betreft terreinen en/of zones waar de aanwezigheid van archeologische resten is vastgesteld of de verwachting voor de aanwezigheid hiervan (zeer) hoog is. Het gaat hierbij enerzijds om de historische dorpskernen met kerkterreinen en begraafplaatsen. Deze categorie betreft anderzijds ook de archeologische en historisch geografische vindplaatsen, waarvoor nog geen begrenzing en waardering is vastgesteld. Ook de dagzomende rivierduinen – donken – vallen in deze categorie, aangezien uit onderzoek blijkt dat deze (vrijwel) altijd bewoond zijn geweest vanaf de Prehistorie en er derhalve sprake is van een zeer hoge archeologische verwachting. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 50 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

4. Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen (WA-4). In deze categorie vallen de oever-, overslag- en crevassezones van de Hollandsche IJssel en de Lek. Deze liggen aan en dicht onder het maaiveld en kennen een middelhoge verwachting voor archeologische resten uit de periode Late IJzertijd-Middeleeuwen. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 1000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

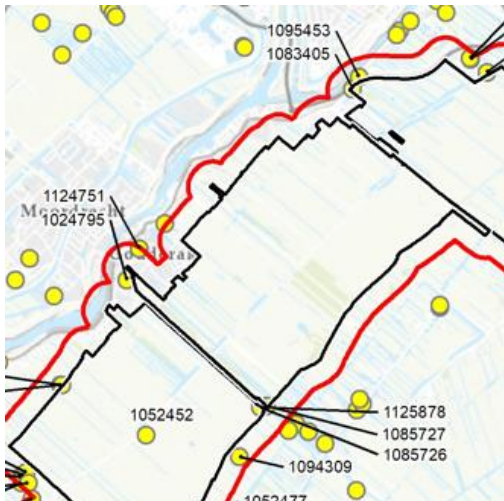
5. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen (WA-5). Deze categorie bestaat uit de afgedekte afzettingen van de stroomgordels van het Graaf riviersysteem en uit rivierduinafzettingen die niet binnen WA-2 of WA-3 vallen. Voor de rivierduinafzettingen geldt een zeer hoge tot hoge

verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen vanaf het Laat Paleolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 1,5 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

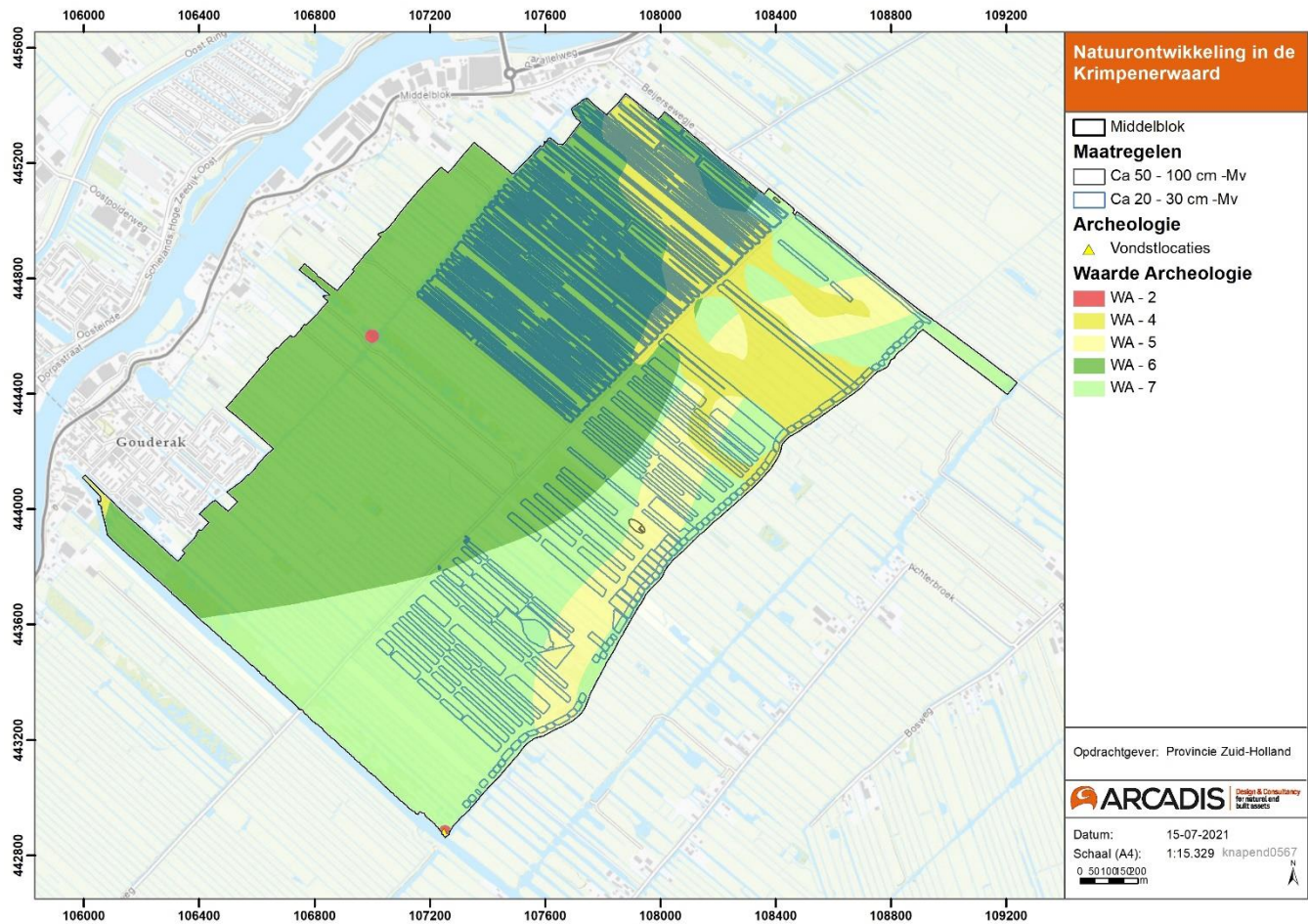
6. Afdedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afdedekte rivierduinen (WA-6). Deze categorie omvat de stroomgordels die behoren tot het Benschopriviersysteem. Dit riviersysteem heeft een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum en Bronstijd. Tot deze categorie behoren tevens de afdedekte rivierduinen die buiten de overige categorieën vallen. De verwachting voor deze landschappelijke eenheden is zeer hoog voor het Laat Paleolithicum en Mesolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

7. Zones met een lage verwachting (WA-7). Deze categorie betreft de zones met een lage archeologische verwachting in de komgebieden buiten de bewoningszones en/of overige verwachtingszones waarvoor een vrijstellingsgrens met een grotere diepte geldt. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 10.000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Er ligt een vondstmelding binnen het deelgebied. In het ontwerp heeft het de voorkeur om deze locaties doormiddel van een bufferzone van in ieder geval 20 meter te ontzien van ontgravingen en zodoende in situ te behouden.

Figuur 49 Vondstlocaties.

Figuur 50 Advieskaart Archeologie.

11.2 Conclusie en advies cultuurhistorie

Binnen het plangebied bevinden zich verschillende cultuurhistorisch waardevolle elementen. Op basis van deze QuickScan is een eerste inventarisatie gemaakt die doormiddel van het uitvoeren van een bureauonderzoek en veldinventarisatie aangevuld kan worden (Figuur 52). In Tabel 20 worden kansen voor het toekomstige ontwerp en mogelijke risico's hierbij in relatie met de geplande ingrepen beschreven.

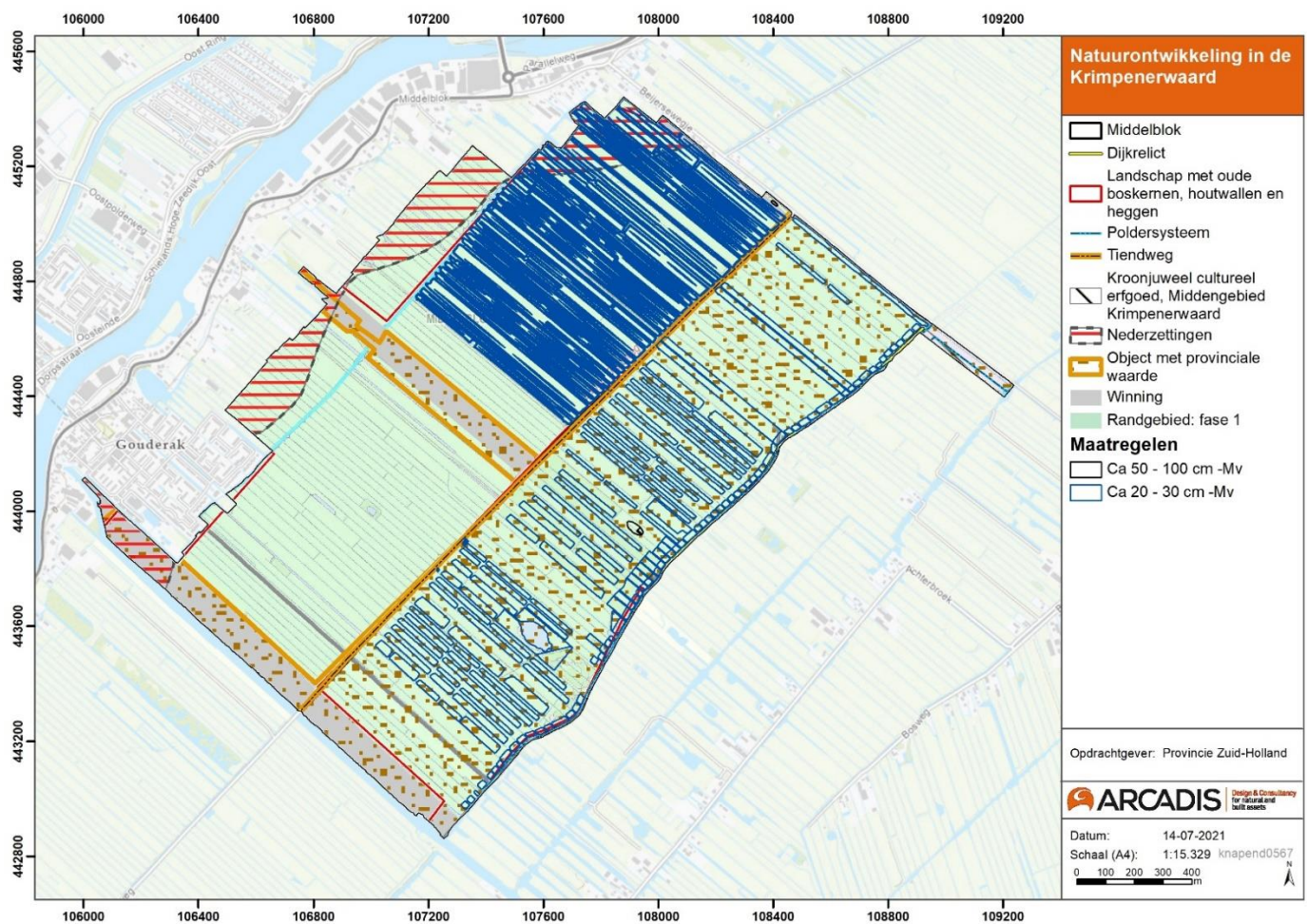
Tabel 20 Risico's en kansen.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
Tiendweg (Lange Tiendweg)	Binnen het plangebied bevindt zich een historisch waardevolle weg. Om de beleefbaarheid van deze waarden te verhogen kan bijvoorbeeld een informatiebord met een oude kaart met een locatieaanduiding worden geplaatst. Op die manier wordt direct duidelijk hoe oud het landschap is en wat deze weg heeft bijgedragen aan het ontstaan van het landschap.	Door de geplande natuurontwikkeling kan deze weg niet meer als zodanig te herkennen zijn en verdwijnt zodoende een belangrijk stukje cultuurhistorisch erfgoed. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Nederzetting	De bewoningslinten langs de ontginningsbases dragen bij aan het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied. Het in stand	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
	houden van deze historische verkavelingspatronen en scheiding tussen natuur en nederzetting is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	
Randgebied fase 1	De historische verkavelingsstructuur die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Tiend-/veen Wetering en (molen) vliet/vaart	De historische verkavelingsstructuur en daarmee samenhangende weteringen die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Veenontginning/winning	Het overgrote deel van de veenontginningsgaten is verland. Om de beleefbaarheid van het turfverleden in het plangebied te vergroten kunnen zones worden aangewezen waar deze zones herkenbaar gehouden worden.	Een risico van de ambities voor het plangebied is dat door het uitbreiden van natuurwaarden de herkenbaarheid van de zones verloren gaat. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Landschap met oude boskernen, houtwallen en heggen	Het historisch groen kan verder versterkt worden met meer identieke planten in het gebied. Op deze manier wordt bijgedragen aan de versterking en vermeerdering van autochtone, gebiedseigen soorten. Voor het aanplanten dient gebruik te worden gemaakt van gebiedseigen planten door zaden van de genenbank inheemse bomen en struiken hiervoor te gebruiken (www.genenbankbomenenstruiken.nl).	Het aanplanten van meer groen elementen kan ten kosten gaan van de authenticiteit van het plangebied. Door inheems plantmateriaal op de verkeerde locaties aan te planten kan de cultuurhistorische waarde van het plangebied worden aangetast.
Dijkrelict	De (verdwenen) dijklijnen bieden kansen voor de beleving van het landschap via fiets- en wandelroutes.	Vanaf de hoger gelegen dijken kan het landschap binnen het plangebied worden overzien. De zichtlijnen die hier aanwezig zijn kunnen worden verstoord door de aanplant van nieuwe begroeiing. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Aardkundig waardevol gebied	Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.

Figuur 51 Weergave dijkrelicten binnen het deelgebied en de historische kaart uit 1815 met daarop een veenwinningszone.

Figuur 52 Cultuurhistorisch waardevolle elementen in het plangebied.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De belangrijkste risico's liggen bij het ontgraven in een aardkundig waardevol gebied.

Hoogstwaarschijnlijk leiden de geplande maatregelen niet tot aantasting van de cultuurhistorisch waardevolle elementen. Het is wel van belang om dit te controleren op het moment dat de situering, aard en ligging van de maatregelen in een ontwerp zijn uitgewerkt. Als blijkt dat cultuurhistorisch waardevolle elementen worden aangetast door de ingrepen, dan is het advies om het ontwerp hierop aan te passen of door middel van een aanvullend cultuurhistorisch onderzoek de elementen te inventariseren en waarderen. Daarbij kan worden gezocht naar mitigerende maatregelen om de impact te beperken.

11.3 Eisen voor het ontwerp

Tabel 21: Eisen Middelblok

Deelgebied	Eis	Eistekst	Document
Middelblok	Dubbelbestemmingen Waarde Archeologie	Zie Figuur 50 en Tabel 20 voor de ligging van de archeologische waarden en het bijbehorende beleid.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Aardkundig waardevol gebied	Het behoud, het herstel en de ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden van het veenweidelandschap	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019

12 Kattendijksblok

12.1 Conclusie en advies archeologie

Met de verwachtingszones die staan op de archeologische beleidskaart dient rekening te worden gehouden bij het maken van een ontwerp (Figuur 54). We adviseren om ingrepen in zones met een hoge verwachting zoveel mogelijk te vermijden. Op die manier wordt het risico op het verstoren van archeologie verkleind en de kans op hoge kosten als gevolg van archeologische onderzoek beperkt.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De advieskaart voor archeologie (Figuur 54) geeft weer welke vorm van archeologisch of ander vervolgonderzoek wordt geadviseerd om deze aanwezige waarden en/of verwachtingen nader te onderzoeken. Het archeologiebeleid van de Gemeente Krimpenerwaard is vastgelegd in het Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019.

De vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek worden overschreden op de locaties waar de ingrepen meer dan 30 cm – mv bedragen. Daarom geldt op deze locaties een verplichting tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek conform KNA 4.1.

Tabel 22 Categorieën binnen deelgebied en bijbehorend archeologisch beleid.

Categorie	Zone	Beleid
WA-2	Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen	groter dan 50 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-3	Historische bewoningslinten, dijken	groter dan 100 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-4	Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen	groter dan 1000 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-5	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 150 cm - mv
WA-6	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 300 cm - mv
WA-7	Zones met een lage verwachting	groter dan 10000 m ² en dieper dan 300 cm - mv

2. Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen (WA-2) Deze categorie betreft terreinen en/of zones waar de aanwezigheid van archeologische resten is vastgesteld of de verwachting voor de aanwezigheid hiervan (zeer) hoog is. Het gaat hierbij enerzijds om de historische dorpskernen met kerkterreinen en begraafplaatsen. Deze categorie betreft anderzijds ook de archeologische en historisch geografische vindplaatsen, waarvoor nog geen begrenzing en waardering is vastgesteld. Ook de dagzomende rivierduinen – donken – vallen in deze categorie, aangezien uit onderzoek blijkt dat deze (vrijwel) altijd bewoond zijn geweest vanaf de Prehistorie en er derhalve sprake is van een zeer hoge archeologische verwachting. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 50 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

3. Historische bewoningslinten, dijken (WA-3). Deze categorie betreft de middeleeuws bewoningslinten langs de Lek, Hollandsche IJssel en in de binnengebieden (zone van 100 m), waarvoor een (zeer) hoge verwachting geldt ten aanzien van verspreide bewoning uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd (met name huisplaatsen en boerderijen). Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 100 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

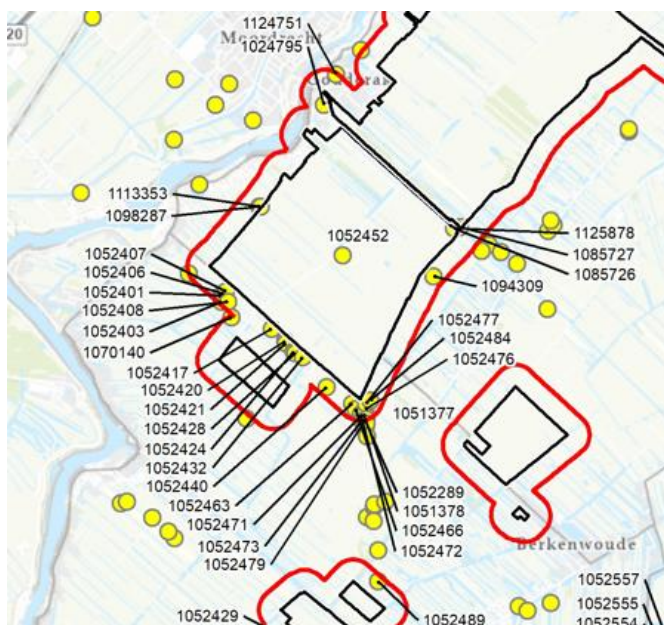
4. Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen (WA-4). In deze categorie vallen de oever-, overslag- en crevassezones van de Hollandsche IJssel en de Lek. Deze liggen aan en dicht onder het maaiveld en kennen een middelhoge verwachting voor archeologische resten uit de periode Late IJzertijd-Middeleeuwen. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 1000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

5. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen (WA-5). Deze categorie bestaat uit de afgedekte afzettingen van de stroomgordels van het Graaf riviersysteem en uit rivierduinafzettingen die niet binnen WA-2 of WA-3 vallen. Voor de rivierduinafzettingen geldt een zeer hoge tot hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen vanaf het Laat Paleolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 1,5 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

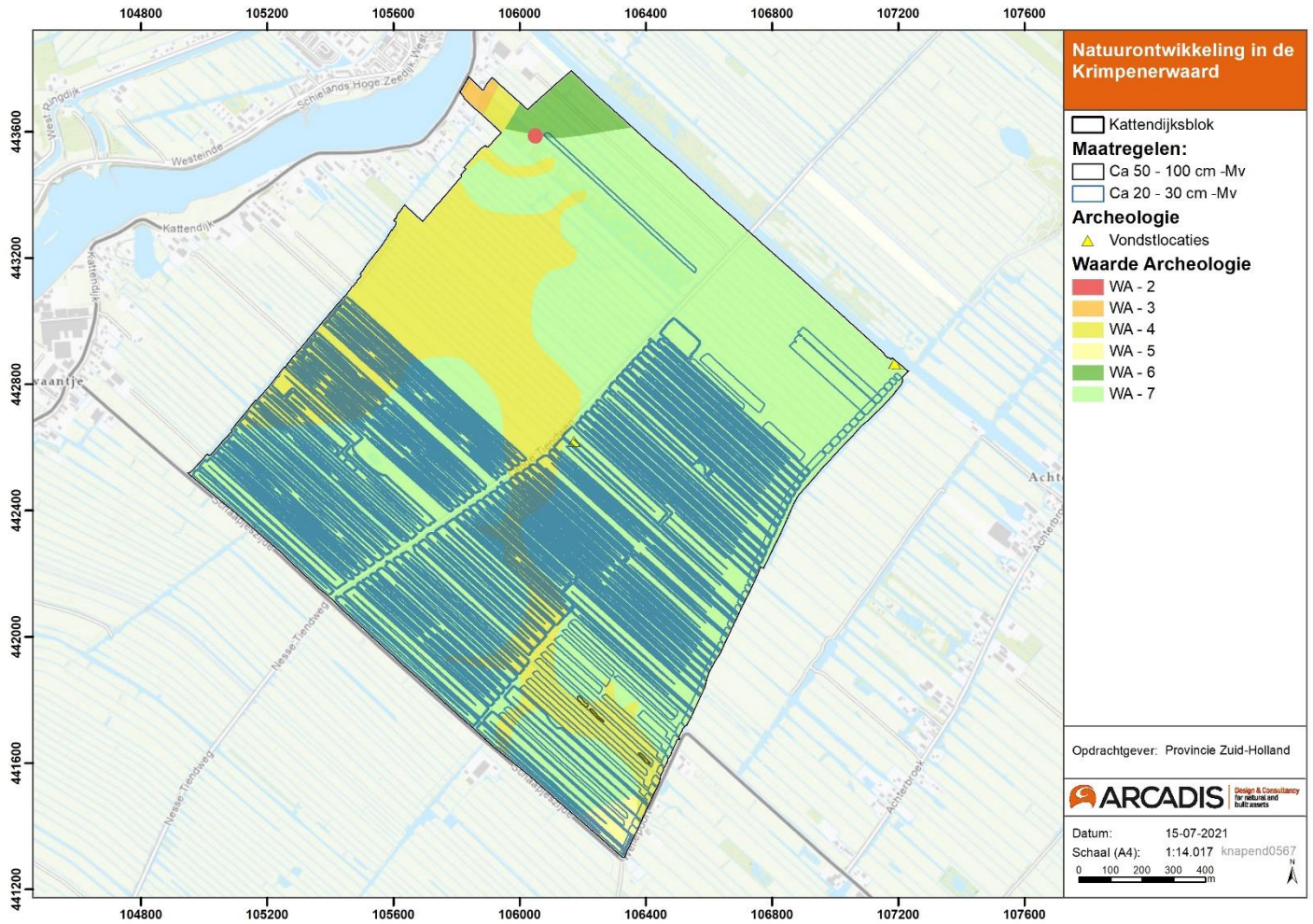
6. Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen (WA-6). Deze categorie omvat de stroomgordels die behoren tot het Benschopriviersysteem. Dit riviersysteem heeft een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum en Bronstijd. Tot deze categorie behoren tevens de afgedekte rivierduinen die buiten de overige categorieën vallen. De verwachting voor deze landschappelijke eenheden is zeer hoog voor het Laat Paleolithicum en Mesolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

7. Zones met een lage verwachting (WA-7). Deze categorie betreft de zones met een lage archeologische verwachting in de komgebieden buiten de bewoningszones en/of overige verwachtingszones waarvoor een vrijstellingsgrens met een grotere diepte geldt. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 10.000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Er liggen twee vondstmeldingen binnen het deelgebied. In het ontwerp heeft het de voorkeur om deze locaties doormiddel van een bufferzone van in iedergeval 20 meter te ontzien van ontgravingen en zodoende in situ te behouden.

Figuur 53 Vondstlocaties.

Figuur 54 Advieskaart Archeologie.

12.2 Conclusie en advies cultuurhistorie

Binnen het plangebied bevinden zich verschillende cultuurhistorisch waardevolle elementen. Op basis van deze QuickScan is een eerste inventarisatie gemaakt die doormiddel van het uitvoeren van een bureauonderzoek en veldinventarisatie aangevuld kan worden (Figuur 56). In Tabel 23 worden kansen voor het toekomstige ontwerp en mogelijke risico's hierbij in relatie met de geplande ingrepen beschreven.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De belangrijkste risico's liggen bij het ontgraven in een aardkundig waardevol gebied.

Hoogstwaarschijnlijk leiden de geplande maatregelen niet tot aantasting van de cultuurhistorisch waardevolle elementen. Het is wel van belang om dit te controleren op het moment dat de situering, aard en ligging van de maatregelen in een ontwerp zijn uitgewerkt. Als blijkt dat cultuurhistorisch waardevolle elementen worden aangetast door de ingrepen, dan is het advies om het ontwerp hierop aan te passen of door middel van een aanvullend cultuurhistorisch onderzoek de elementen te inventariseren en waarderen. Daarbij kan worden gezocht naar mitigerende maatregelen om de impact te beperken.

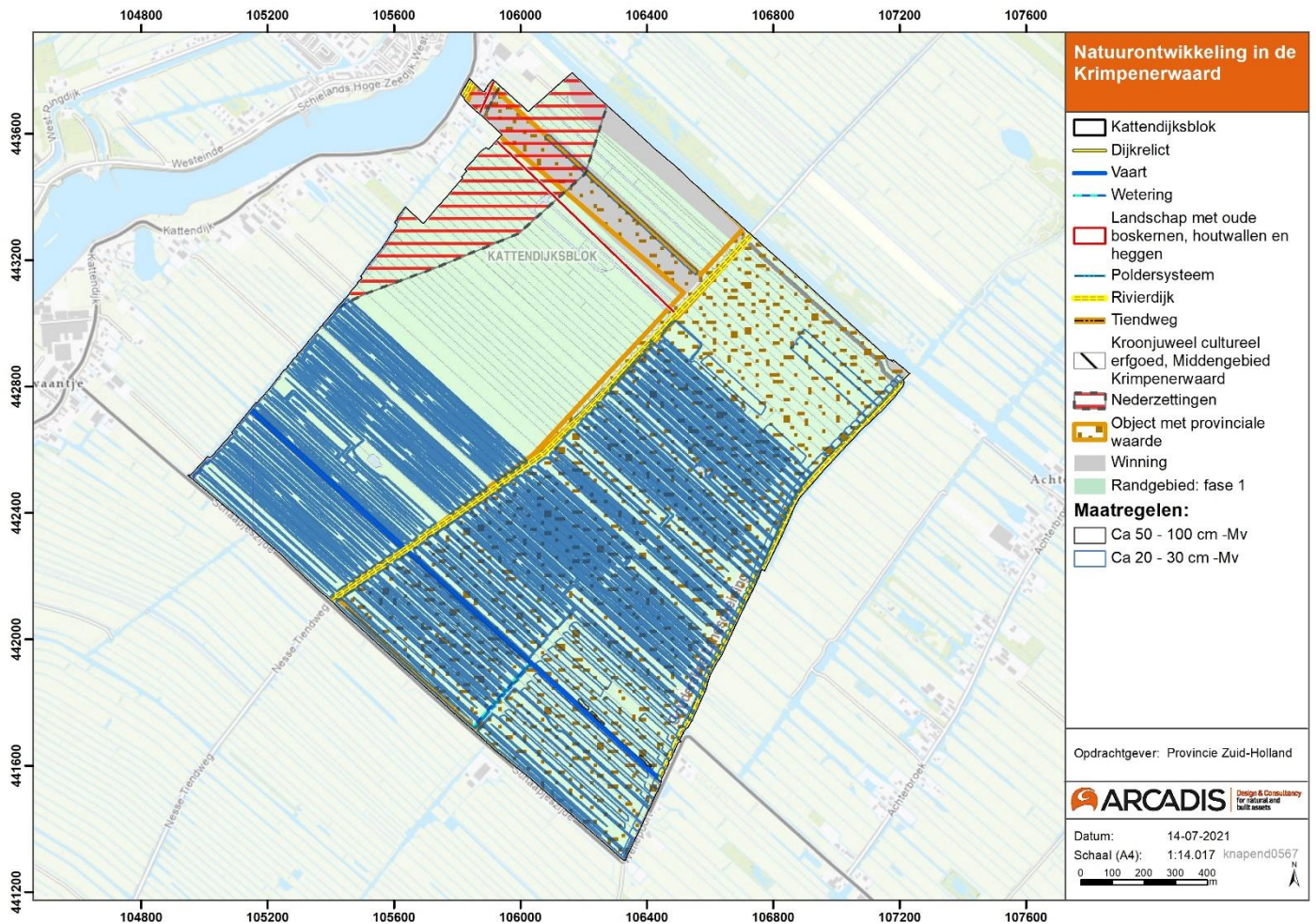
Tabel 23 Risico's en kansen.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
Tiendweg (Tiendweg)	Binnen het plangebied bevindt zich een historisch waardevolle weg. Om de beleefbaarheid van deze waarden te verhogen kan bijvoorbeeld een informatiebord met een oude kaart met een locatieaanduiding worden geplaatst. Op die manier wordt direct duidelijk hoe oud het landschap is en wat deze weg heeft bijgedragen aan het ontstaan van het landschap.	Door de geplande natuurontwikkeling kan deze weg niet meer als zodanig te herkennen zijn en verdwijnt zodoende een belangrijk stukje cultuurhistorisch erfgoed. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Nederzetting	De bewoningslinten langs de ontginningsbases dragen bij aan het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen en scheiding tussen natuur en nederzetting is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Randgebied fase 1	De historische verkavelingsstructuur die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Bakwetering en (molen) vliet/vaart	De historische verkavelingsstructuur en daarmee samenhangende weteringen die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Veenontginning/winning	Het overgrote deel van de veenontginningsgaten is verland. Om de beleefbaarheid van het turfverleden in het plangebied te vergroten kunnen	Een risico van de ambities voor het plangebied is dat door het uitbreiden van natuurwaarden de herkenbaarheid van de zones verloren gaat.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
	zones worden aangewezen waar deze zones herkenbaar gehouden worden.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Landschap met oude boskernen, houtwallen en heggen	Het historisch groen kan verder versterkt worden met meer identieke planten in het gebied. Op deze manier wordt bijgedragen aan de versterking en vermeerdering van autochtone, gebiedseigen soorten. Voor het aanplanten dient gebruik te worden gemaakt van gebiedseigen planten door zaden van de genenbank inheemse bomen en struiken hiervoor te gebruiken (www.genenbankbomenenstruiken.nl).	Het aanplanten van meer groen elementen kan ten kosten gaan van de authenticiteit van het plangebied. Door inheems plantmateriaal op de verkeerde locaties aan te planten kan de cultuurhistorische waarde van het plangebied worden aangetast.
Dijkrelict	De (verdwenen) dijklijnen bieden kansen voor de beleving van het landschap via fiets- en wandelroutes.	Vanaf de hoger gelegen dijken kan het landschap binnen het plangebied worden overzien. De zichtlijnen die hier aanwezig zijn kunnen worden verstoord door de aanplant van nieuwe begroeiing. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Aardkundig waardevol gebied	Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.

Figuur 55 Weergave dijkrelicten binnen het deelgebied en de historische kaart uit 1815 met daarop een veenwinningszone.

Figuur 56 Cultuurhistorisch waardevolle elementen in het plangebied.

12.3 Eisen voor het ontwerp

Tabel 24: Eisen Kattendijksblok

Deelgebied	Eis	Eistekst	Document
Kattendijksblok	Dubbelbestemmingen Waarde Archeologie	Zie Figuur 54 en Tabel 22 voor de ligging van de archeologische waarden en het bijbehorende beleid.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Aardkundig waardevol gebied	Het behoud, het herstellen en de ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden van het veenweidelandschap	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019

13 Restopgave de Nesse

13.1 Conclusie en advies archeologie

Met de verwachtingszones die staan op de archeologische beleidskaart dient rekening te worden gehouden bij het maken van een ontwerp (Figuur 57). We adviseren om ingrepen in zones met een hoge verwachting zoveel mogelijk te vermijden. Op die manier wordt het risico op het verstoren van archeologie verkleind en de kans op hoge kosten als gevolg van archeologische onderzoek beperkt.

Tabel 25 Categorieën binnen deelgebied en bijbehorend archeologisch beleid.

Categorie	Zone	Beleid
WA-7	Zones met een lage verwachting	groter dan 10000 m ² en dieper dan 300 cm - mv

7. Zones met een lage verwachting (WA-7). Deze categorie betreft de zones met een lage archeologische verwachting in de komgebieden buiten de bewoningszones en/of overige verwachtingszones waarvoor een vrijstellingsgrens met een grotere diepte geldt. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 10.000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

Figuur 57 Advieskaart Archeologie.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De advieskaart voor archeologie (Figuur 57 **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**) geeft weer welke vorm van archeologisch of ander vervolgonderzoek wordt geadviseerd om deze aanwezige waarden en/of verwachtingen nader te onderzoeken. Het archeologiebeleid van de Gemeente Krimpenerwaard is vastgelegd in het Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019.

De vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek worden niet overschreden aangezien er geen ingrepen dieper dan 30 cm – mv plaatsvinden.

13.2 Conclusie en advies cultuurhistorie

Binnen het plangebied bevinden zich verschillende cultuurhistorisch waardevolle elementen. Op basis van deze QuickScan is een eerste inventarisatie gemaakt die doormiddel van het uitvoeren van een bureauonderzoek en veldinventarisatie aangevuld kan worden (Figuur 58). In Tabel 26 worden kansen voor het toekomstige ontwerp en mogelijke risico's hierbij in relatie met de geplande ingrepen beschreven.

Tabel 26 Risico's en kansen.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
Randgebied fase 1	De historische verkavelingsstructuur die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Aardkundig waardevol gebied	Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.

Figuur 58 Cultuurhistorisch waardevolle elementen in het plangebied.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De belangrijkste risico's liggen bij het ontgraven in een aardkundig waardevol gebied.

Hoogstwaarschijnlijk leiden de geplande maatregelen niet tot aantasting van de cultuurhistorisch waardevolle elementen. Het is wel van belang om dit te controleren op het moment dat de situering, aard en ligging van de maatregelen in een ontwerp zijn uitgewerkt. Als blijkt dat cultuurhistorisch waardevolle elementen worden aangetast door de ingrepen, dan is het advies om het ontwerp hierop aan te passen of door middel van een aanvullend cultuurhistorisch onderzoek de elementen te inventariseren en waarderen. Daarbij kan worden gezocht naar mitigerende maatregelen om de impact te beperken.

13.3 Eisen voor het ontwerp

Deelgebied	Eis	Eistekst	Document
Restopgave de Nesse	Dubbelbestemmingen Waarde Archeologie	Zie Figuur 57 en Tabel 25 voor de ligging van de archeologische waarden en het bijbehorende beleid.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Aardkundig waardevol gebied	Het behoud, het herstel en de ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden van het veenweidelandschap	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019

14 Bilwijk

14.1 Conclusie en advies archeologie

Met de verwachtingszones die staan op de archeologische beleidskaart dient rekening te worden gehouden bij het maken van een ontwerp (Figuur 60). We adviseren om ingrepen in zones met een hoge verwachting zoveel mogelijk te vermijden. Op die manier wordt het risico op het verstoren van archeologie verkleind en de kans op hoge kosten gevolg van archeologische onderzoek beperkt.

Tabel 27 Categorieën binnen deelgebied en bijbehorend archeologisch beleid.

Categorie	Zone	Beleid
WA-1	Archeologische monumenten	dieper dan 30 cm - mv
WA-2	Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen	groter dan 50 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-3	Historische bewoningslinten, dijken	groter dan 100 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-4	Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen	groter dan 1000 m ² en dieper dan 30 cm - mv
WA-5	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 150 cm - mv
WA-6	Afgedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afgedekte rivierduinen	groter dan 2500 m ² en dieper dan 300 cm - mv
WA-7	Zones met een lage verwachting	groter dan 10000 m ² en dieper dan 300 cm - mv

1. Archeologische monumenten (WA-1). Dit betreft de terreinen van Provinciaal Belang die op de Archeologische Monumentenkaart zijn opgenomen (AMK-terreinen). In de dit deelgebied komt een terrein van Provinciaal Belang voor het betreft terrein 6504 met een hoge archeologische waarde (Figuur 59). Terrein met een huisterp uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. De terp werd ontdekt tijdens veldkarteringen. De terp is aangelegd op klei op veen en heeft een omvang van circa 20 bij 35 meter en heeft een hoogte van 1 meter. Vermoedelijk is de terp vanaf de Late Middeleeuwen bebouwd geweest. De terp maakt deel uit van een oud bewoningslint in het veengebied. De terp is nog steeds bebouwd en duidelijk in het landschap te herkennen. Dit terrein is beschermd in de provinciale Verordening Ruimte uit 2016. Dit betekent dat de terreinen van Provinciaal Belang geen vrijstelling in oppervlakte kennen. Het beleid van de gemeente Krimpenerwaard is hierop afgestemd. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

2. Vindplaatsen, historische kernen, kerkterreinen en begraafplaatsen, dagzomende rivierduinen (WA-2) Deze categorie betreft terreinen en/of zones waar de aanwezigheid van archeologische resten is vastgesteld of de verwachting voor de aanwezigheid hiervan (zeer) hoog is. Het gaat hierbij enerzijds om de historische dorpskernen met kerkterreinen en begraafplaatsen. Deze categorie betreft anderzijds ook de archeologische en historisch geografische vindplaatsen, waarvoor nog geen begrenzing en waardering is vastgesteld. Ook de dagzomende rivierduinen – donken – vallen in deze categorie, aangezien uit onderzoek blijkt dat deze (vrijwel) altijd bebouwd zijn geweest vanaf de Prehistorie en er derhalve sprake is van een zeer hoge archeologische verwachting. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 50 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

3. Historische bewoningslinten, dijken (WA-3). Deze categorie betreft de middeleeuws bewoningslinten langs de Lek, Hollandsche IJssel en in de binnengebieden (zone van 100 m), waarvoor een (zeer) hoge verwachting geldt ten aanzien van verspreide bewoning uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd (met name huisplaatsen en boerderijen). Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 100 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

4. Afzettingen van Hollandsche IJssel, Lek, Vlist, Lopikerwetering en afgedekte rivierduinen (WA-4). In deze categorie vallen de oever-, overslag- en crevassezones van de Hollandsche IJssel en de Lek. Deze liggen aan en dicht onder

het maaiveld en kennen een middelhoge verwachting voor archeologische resten uit de periode Late IJzertijd-Middeleeuwen. Voor bodemingrepen dieper dan 30 cm –mv en groter dan 1000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

5. Afdedekt holoceen rivierenlandschap (Graaf riviersysteem) en dieper gelegen afdedekte rivierduinen (WA-5). Deze categorie bestaat uit de afdedekte afzettingen van de stroomgordels van het Graaf riviersysteem en uit rivierduinafzettingen die niet binnen WA-2 of WA-3 vallen. Voor de rivierduinafzettingen geldt een zeer hoge tot hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen vanaf het Laat Paleolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 1,5 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

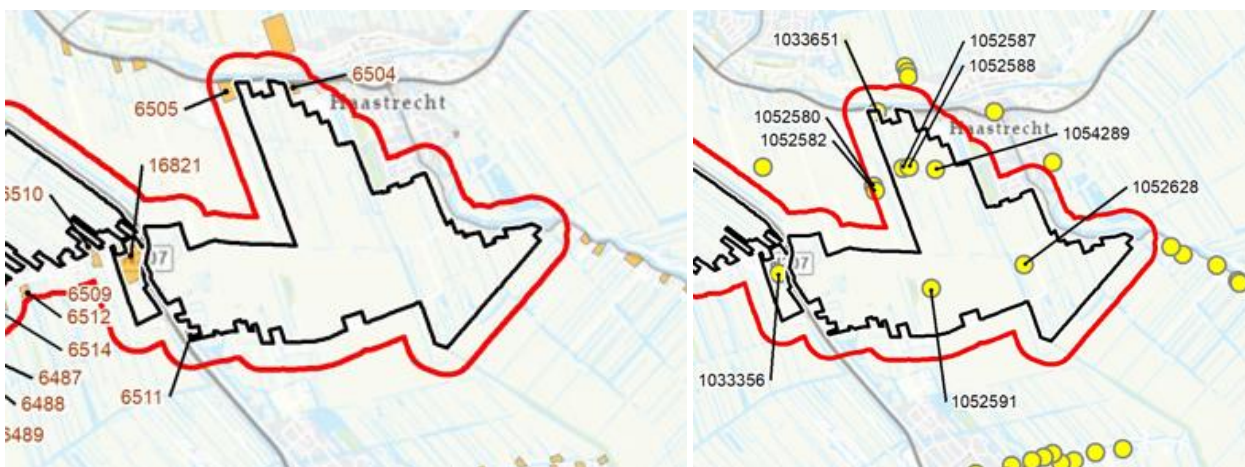
6. Afdedekt holoceen rivierenlandschap (Benschop riviersysteem) en zeer diep gelegen afdedekte rivierduinen (WA-6). Deze categorie omvat de stroomgordels die behoren tot het Benschopriviersysteem. Dit riviersysteem heeft een middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische vindplaatsen uit het Neolithicum en Bronstijd. Tot deze categorie behoren tevens de afdedekte rivierduinen die buiten de overige categorieën vallen. De verwachting voor deze landschappelijke eenheden is zeer hoog voor het Laat Paleolithicum en Mesolithicum. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 2.500 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

7. Zones met een lage verwachting (WA-7). Deze categorie betreft de zones met een lage archeologische verwachting in de komgebieden buiten de bewoningszones en/of overige verwachtingszones waarvoor een vrijstellingsgrens met een grotere diepte geldt. Voor bodemingrepen dieper dan 3 m –mv en groter dan 10.000 m² dient archeologisch onderzoek plaats te vinden.

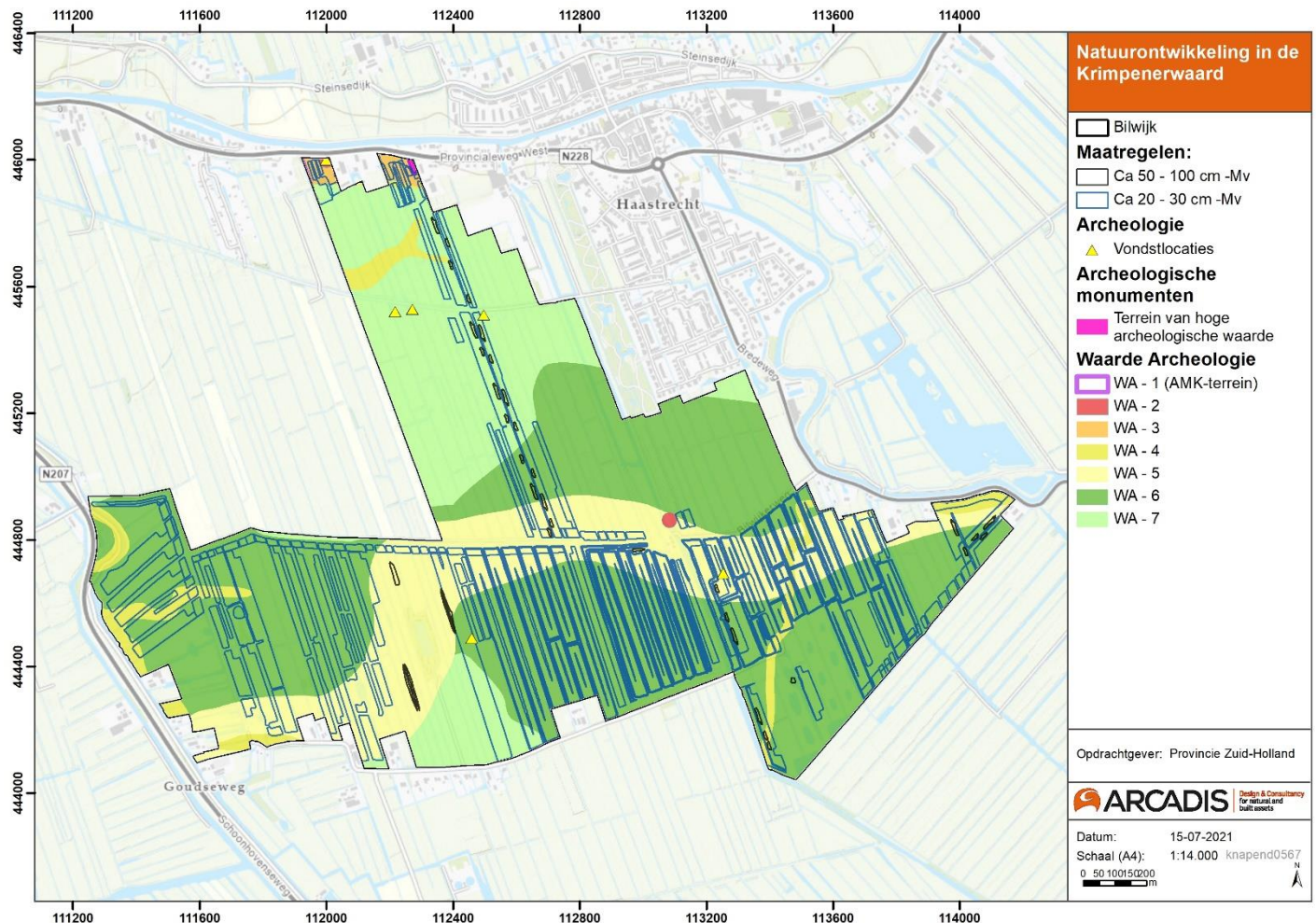
Naast een terrein van Provinciaal Belang liggen er ook vondstmeldingen binnen het deelgebied. In het ontwerp heeft het de voorkeur om deze locaties doormiddel van een bufferzone van in iedergeval 20 meter te ontzien van ontgravingen en zodoende in situ te behouden.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De advieskaart voor archeologie (Figuur 60) geeft weer welke vorm van archeologisch of ander vervolgonderzoek wordt geadviseerd om deze aanwezige waarden en/of verwachtingen nader te onderzoeken. Het archeologiebeleid van de Gemeente Krimpenerwaard is vastgelegd in het Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019.

De vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek worden overschreden op de locaties waar de ingrepen meer dan 30 cm – mv bedragen. Daarom geldt op deze locaties een verplichting tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek conform KNA 4.1.

Figuur 59 Terreinen van Provinciaal Belang en vondstlocaties.

Figuur 60 Advieskaart Archeologie.

14.2 Conclusie en advies cultuurhistorie

Binnen het plangebied bevinden zich verschillende cultuurhistorisch waardevolle elementen. Op basis van deze QuickScan is een eerste inventarisatie gemaakt die doormiddel van het uitvoeren van een bureauonderzoek en veldinventarisatie aangevuld kan worden (Figuur 65). In Tabel 8 worden kansen voor het toekomstige ontwerp en mogelijke risico's hierbij in relatie met de geplande ingrepen beschreven.

De aanwezige waarden in het onderzoeksgebied zijn op provinciaal en gemeentelijk niveau beschermd. De belangrijkste risico's liggen bij het ontgraven in een aardkundig waardevol gebied, binnen het beschermd stadsgezicht en de hoogte van de beplanting binnen een molenbiotoop.

Hoogstwaarschijnlijk leiden de geplande maatregelen niet tot aantasting van de cultuurhistorisch waardevolle elementen. Het is wel van belang om dit te controleren op het moment dat de situering, aard en ligging van de maatregelen in een ontwerp zijn uitgewerkt. Als blijkt dat cultuurhistorisch waardevolle elementen worden aangetast door de ingrepen, dan is het advies om het ontwerp hierop aan te passen of door middel van een aanvullend cultuurhistorisch onderzoek de elementen te inventariseren en waarden. Daarbij kan worden gezocht naar mitigerende maatregelen om de impact te beperken.

Tabel 28 Risico's en kansen.

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
De molenbiotoop om de Boezemmolen nr. 6 (Figuur 62)	<p>Kansen voor het vergroten van de beleefbaarheid van de Krimpenerwaard.</p> <p>De molen vormt een centraal aanknopingspunt om het verhaal van het plangebied te vertellen. Dit verhaal kan gaan over veenontginning, inklinking van het maaiveld en het aanleggen van dijken. De molen heeft bijgedragen aan het drooghouden van de omgeving.</p>	<p>Een risico voor de molenbiotoop betreft het aanbrengen van te hoge beplanting of bebouwing.</p> <p>Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.</p>
Tiendweg (KorteTiendweg)	<p>Binnen het plangebied bevindt zich een historisch waardevolle weg. Om de beleefbaarheid van deze waarden te verhogen kan bijvoorbeeld een informatiebord met een oude kaart met een locatieaanduiding worden geplaatst. Op die manier wordt direct duidelijk hoe oud het landschap is en wat deze weg heeft bijgedragen aan het ontstaan van het landschap.</p>	<p>Door de geplande natuurontwikkeling kan deze weg niet meer als zodanig te herkennen zijn en verdwijnt zodoende een belangrijk stukje cultuurhistorisch erfgoed.</p> <p>Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.</p>
Nederzetting	<p>De bewoningslinten langs de ontginningsbases dragen bij aan het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen en scheiding tussen natuur en nederzetting is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.</p>	<p>Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.</p>
Poldersysteem	<p>Het vertellen van het verhaal van de veenontginningen in het gebied door middel van visualisaties in het landschap.</p>	<p>Een visualisatie van een van de cultuurhistorische thema's is niet van invloed op de project ambities.</p> <p>Het zijn vaak gevoelige objecten, vatbaar voor vandalisme. Zodra erbij gezeten kan worden is er ook kans op ongewenste hanggroepen, overlast en afval.</p>
Randgebied fase 1 en Restgebied fase 3	<p>De historische verkavelingsstructuur die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.</p>	<p>Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.</p>
Eendenkooi	<p>Instant houden van deze unieke locatie in het landschap.</p>	<p>Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.</p>
Beschermd Stads- en dorpsgezicht	<p>Het beschermd dorps- en stadsgezicht Haastrecht en deze boezempolder draagt bij aan de cultuurhistorie van het gebied.</p>	<p>Deze unieke locatie dient niet aangetast te worden.</p>

Cultuurhistorische elementen	Kansen met betrekking tot de ambities voor het gebied	Risico's met betrekking tot de ambities voor het gebied
Landgoedbiotoop	Dit stukje in de Landschappelijke Stijl aangelegde buitenplaats met overtuin draagt bij aan de cultuurhistorie van het gebied.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Rijksmonument	De molenrestant draagt bij aan de cultuurhistorische waarden als essentieel onderdeel van de ontginnings- en waterstaatkundige geschiedenis van Zuid-Holland en de Krimpenerwaard in het bijzonder en de plaatselijke geschiedenis.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Boezem van Bergambacht	De historische verkavelingsstructuur en daarmee samenhangende weteringen die hier als gevolg van de grootschalige veenontginningen is ontstaan, is een belangrijke herinnering aan de ingrepen die in het landschap zijn gedaan. Het in stand houden van deze historische verkavelingspatronen is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Veenontginning/winning	Het overgrote deel van de veenontginningsgaten is verland. Om de beleefbaarheid van het turfverleden in het plangebied te vergroten kunnen zones worden aangewezen waar deze zones herkenbaar gehouden worden.	Een risico van de ambities voor het plangebied is dat door het uitbreiden van natuurwaarden de herkenbaarheid van de zones verloren gaat. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Landschap met oude boskernen, houtwallen en heggen	Het historisch groen kan verder versterkt worden met meer identieke planten in het gebied. Op deze manier wordt bijgedragen aan de versterking en vermeerdering van autochtone, gebiedseigen soorten. Voor het aanplanten dient gebruik te worden gemaakt van gebiedseigen planten door zaden van de genenbank inheemse bomen en struiken hiervoor te gebruiken (www.genenbankbomenenstruiken.nl).	Het aanplanten van meer groen elementen kan ten kosten gaan van de authenticiteit van het plangebied. Door inheems plantmateriaal op de verkeerde locaties aan te planten kan de cultuurhistorische waarde van het plangebied worden aangetast.
Dijkrelict	De (verdwenen) dijklijnen bieden kansen voor de beleving van het landschap via fiets- en wandelroutes.	Vanaf de hoger gelegen dijken kan het landschap binnen het plangebied worden overzien. De zichtlijnen die hier aanwezig zijn kunnen worden verstoord door de aanplant van nieuwe begroeiing. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen risico's.
Aardkundig waardevol gebied	Het in stand houden van de historische verkavelingspatronen en het veenweidegebied in zijn algemeenheid is een meerwaarde voor de cultuurhistorische en recreatieve beleving.	Het veengebied is erg kwetsbaar voor grondwaterverlaging en vergravingen moeten voorkomen worden. Afgaande op het visiedocument voor het plangebied zijn er geen plannen voor grondwaterverlaging, wel vinden er veel afgravingen plaats.

Figuur 61 Weergave dijkrelicten binnen het deelgebied en de historische kaart uit 1815 met daarop een veewinningszone.

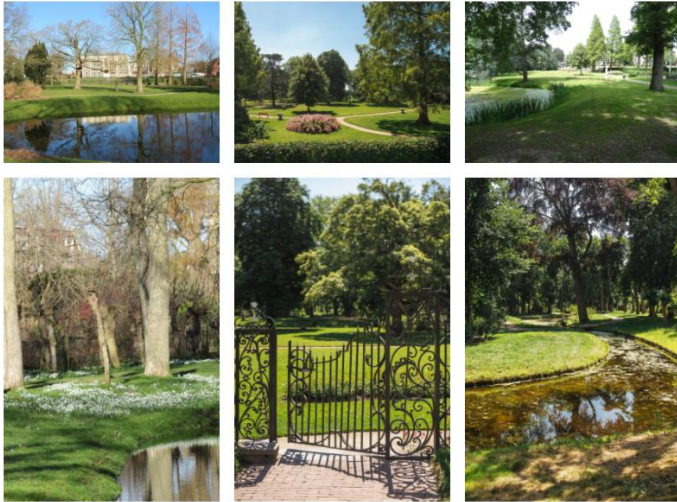

Figuur 62 Foto Boezemmolen nr. 6.

14.2.1 Overtuin Bisdom van Vliet

De Overtuin Bisdom van Vliet (Figuur 63) is een historisch park aan de Hoogstraat in Haastrecht. De weg scheidt de tuin van het statige woonhuis van de familie Bisdom van Vliet, een huis aangekocht in 1724. Het huis is thans het Museum Bisdom van Vliet waarin de nalatenschap van de familie wordt beheerd.

De Overtuin is vanaf 1745 tot stand gekomen, na de aankoop van de gronden ten zuiden van de Hoogstraat. In eerste instantie als een geometrische tuin. Met de bouw van het nieuwe woonhuis (1877) zal de Overtuin zijn omgevormd tot een landschappelijke aanleg. De Overtuin is van grote (tuin)historische, stedenbouwkundige en beeldbepalende waarde en herbergt diverse tuinsieraden. In de loop van jaren zijn diverse elementen in de tuin in verval geraakt. Zo is de grot ingestort, zijn de beelden verplaatst en is het theehuis verdwenen. De inrichting met paden en bruggen is nog te herkennen maar behoeft renovatie.

Figuur 63 Overtuin Bisdom van Vliet.

14.2.2 Rijksmonument Molenrestant Molen van Hol

Monumentnummer 52756, Molen van Hol (Figuur 64), restant van de wipmolen gebouwd als poldermolen voor de bemaling van de polder Bergambacht in Haastrecht. Bouwjaar: 1620 of eerder, 1879 buiten bedrijf, 1885 bovenhuis gesloopt. Hij was voorzien van een inwendige molenaarswoning en een scheprad als wateropvoerwerktuig. De molen was één van de drie molens (een ondermolen) die hier gezamenlijk een getrapte bemaling vormden. De molen is na de bouw van een stoomgemaal bij Haastrecht omstreeks 1875 onttakeld, waarbij het wiekenkruis, het bovenhuis en het gaande werk werden verwijderd. Het molenrestant kreeg een functie als woning en is tot op heden als zodanig in gebruik. Het molenrestant heeft een belangrijke landschappelijke functie.

Het molenrestant bestaat uit een lage gemetselde bakstenen voet met daarop de houten piramidevormige ondertoren van een wipmolen. Het uit twee bouwlagen bestaande molenrestant is gedekt met riet en voorzien van een puntdak. De molenwerf is, waarschijnlijk wat verlaagd, nog min of meer aanwezig.

Het molenrestant is van algemeen belang:

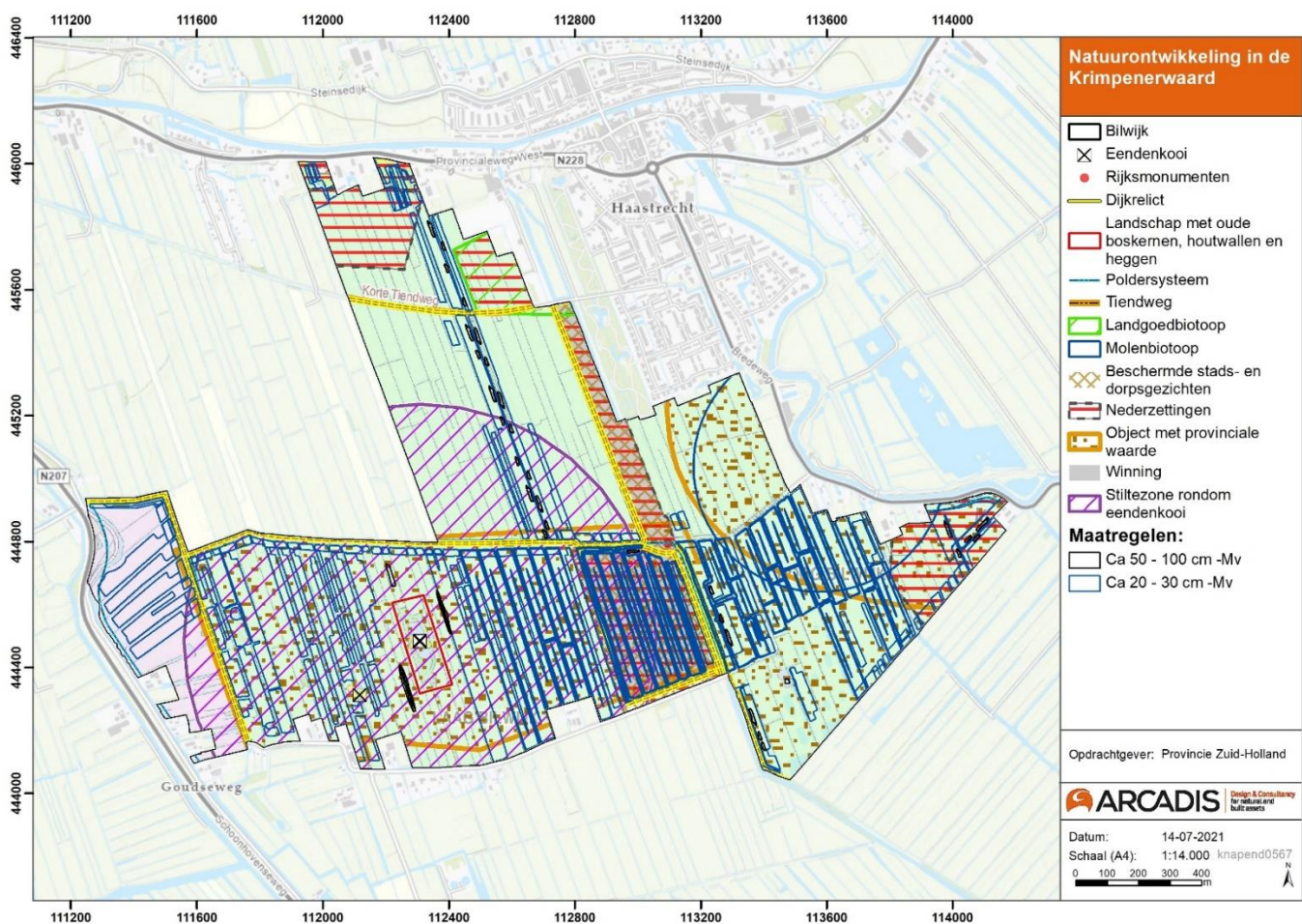
- vanwege bouwtechnisch-historische waarden als herkenbaar en representatief relict van een wipmolen;
- vanwege cultuurhistorische waarden als essentieel onderdeel van de ontginnings- en waterstaatkundige geschiedenis van Zuid-Holland en de Krimpenerwaard in het bijzonder en de plaatselijke geschiedenis;
- vanwege situationele waarden betreffende de belendende waterlopen, het open polderlandschap en de historische gaafheid van de omgeving.

Figuur 64 Foto Molenrestant Molen van Hol.

14.2.3 Beschermd Stads- en dorpsgezicht Haastrecht

Het gezicht omvat de historische, lineaire bebouwing langs de zuidelijke IJsseldijk (de Hoogstraat) en enkele daarop aansluitende structuren. In de dorpskern zijn dat de buurten rond de oude NH kerk, het Marktveld en de voormalige haven. Aansluitend daarop vinden we aan de polderzijde een 19e-eeuwse buitenplaats met parkaanleg, een 19e-eeuwse uitleg rond de RK Kerk, alsmede belangrijke delen van de uitwateringsinfrastructuur van de Hooge Boezem en van de polder Bergambacht. De bebouwing tussen dijk en rivier is eveneens meegenomen, alsmede de Veerstraat met brug over de IJssel, en een deel van het jaagpad aan de overzijde van de rivier, inclusief bebouwing. Het gezicht is rijk aan monumenten, waaronder een vroeg-17e-eeuws raadhuis, een van oorsprong Middeleeuwse kerk met 14e-eeuwse toren, 18e-, 19e- en vroeg 20e-eeuwse woningen en herenhuizen, alsmede een hofje, een molen, restanten van een uniek bemalingsstelsel met stoomgemaal, een ijzeren ophaalbrug, een monumentale 'Waterstaatskerk' en een historische buitenplaats met overtuin, alles grotendeels 19e-eeuws.

Figuur 65 Cultuurhistorisch waardevolle elementen in het plangebied.

14.3 Eisen voor het ontwerp

Tabel 29: Eisen Bilwijk

Deelgebied	Eis	Eistekst	Document
Bilwijk	Dubbelbestemmingen Waarde Archeologie	Zie Figuur 60 en Tabel 27 voor de ligging van de archeologische waardes en het bijbehorende beleid.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Beschermd stadsgezicht	Het is verboden om op de voor 'Waarde - Cultuurhistorie 2' aangewezen gronden de volgende werken en/of werkzaamheden uit te voeren of te laten uitvoeren, zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van het bevoegde gezag: a. het afgraven, verlagen, vergraven, ophogen of egaliseren van gronden; b. het graven, dempen, dan wel verdiepen, vergroten of anderszins herprofilieren van waterlopen, sloten, greppels en andere wateren; c. het vellen/rooien van hoogopgaande bomen en/of beplanting; d. het beplanten van gronden met bomen of andere houtopstanden.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Landgoedbiotoop	Zie beschermd stadsgezicht.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Rijksmonument	Ter plaatse van de aanduiding 'specifieke bouwaanduiding - monument' zijn de gronden tevens bestemd voor het behoud van de cultuurhistorisch waardevolle bebouwing en dient bij het bouwen rekening te worden gehouden met de monumentenstatus.	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Vrijwaringszone- Molenbiotoop	a. binnen een straal van 100 meter, gerekend vanuit het middelpunt van de molen, mag geen nieuwe bebouwing worden opgericht of beplanting aanwezig zijn, hoger dan de onderste punt van de verticaal staande wiek; b. binnen een straal van 100 tot 400 meter, gerekend vanuit het middelpunt van de molen, mag geen nieuwe bebouwing worden opgericht of beplanting aanwezig zijn, hoger dan 1/100 van de afstand tussen het bouwwerk of de beplanting en het middelpunt van de molen, gerekend vanaf de onderste punt van de verticaal staande wiek;	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019
	Aardkundig waardevol gebied	Het behoud, het herstel en de ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden van het veenweidelandschap	Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard 2019

Bronnen

Archeologienota Krimpenerwaard. Toelichting op de harmonisatie van de archeologische (verwachtings-) waarden-en beleidskaart van de gemeente Krimpenerwaard, 2016. RAAP.

Beschermd dorpsgezicht Haastrecht. Toelichting bij het besluit tot aanwijzing van het beschermd dorpsgezicht Haastrecht gemeente Vlist (Zuid-Holland) ex artikel 35 Monumentenwet 1988, 2014.

Bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard, 2019.

CultGIS: beschrijvingen Zuid-Hollandse regio's.

Maes, B., 2016. De Atlas landschappelijk groen Erfgoed.

Omgevingsvisie Krimpenerwaard, ontwerp 26 november 2020.

Stiboka, 1987. Bodemkaart van Nederland, 1:50.000. Stichting voor bodemkartering, Wageningen.

Stiboka & RGD, 1977. Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting op de legenda. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen & Rijks Geologische Dienst, Haarlem.

RAAP 2016. Beleidsadvieskaart Krimpenerwaard.

Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans 2018: *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*, Amsterdam (Prometheus).

Digitale bronnen:

- Ruimtelijkeplannen.nl
- Archeologische verwachtingskaart en beleidskaart van de gemeente Krimpenerwaard.
- Bestemmingsplannen gemeente Krimpenerwaard; Ruimtelijke Plannen website.
- https://staatvan.zuid-holland.nl/portfolio_page/aardkundige-waarden/
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).
- Archeologisch Informatiesysteem Archis3; Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed.
- Archeologische Monumenten Kaart (AMK).
- Bodemkaart Nederland (1:50:000); Alterra-rapport 811, Wageningen 2003
- HISGIS, www.hisgis.nl/kaartviewer
- De Atlas landschappelijk groen Erfgoed: www.landschapinnederland.nl
- <https://overtuinbisdromvanvliet.nl/>
- <https://rijksmonumenten.nl/>

Colofon

QUICK SCAN ARCHEOLOGIE EN CULTUURHISTORIE KRIMPENERWAARD
PROGRAMMA BUREAU KRIMPENERWAARD, DOS 2021-0000663

AUTEUR

Dirk Knapen en Wanda Zijl

ONZE REFERENTIE

D10041224:60

DATUM

20 oktober 2021

STATUS

Definitief

GECONTROLEERD DOOR

Jorrit van Zanden
Technisch manager

VRIJGEGEVEN DOOR

Johan Veth
Projectmanager